

ВАСИЛ ЦОНЕВ

ДЕЦА, ИЗБИРАЙТЕ!

Профиздат

ВАСИЛ ЦОНЕВ

ДЕЦА, ИЗБИРАЙТЕ

chitanka.info

ДЕЦА, ИЗБИРАЙТЕ

Далеч съм от мисълта да бъда проповедник. И това се дължи на факта, че от най-ранно детство върху бедната ми глава са се изсипвали като водопад проповеди — от мили и любвеобилни, до диви и безпощадни, изпълнени с кърви и заплахи.

Отсъждаха ми бесилка, гилотина, дяволски острови, резервати за прокажени, изтрезвителни заведения и лудници.

Затова не искам да ви плаша. Точно обратното. Това, което ще ви кажа, е нещо като контрапроповед. Обратно на всичко, за което са ми късали ушите, драли кожата и скубали косите.

Защото от нормалната проповед човек се учи да бъде смирен, да почита по-високопоставените, за да получи накрая неземни богатства (и земни).

От моята проповед ще научите ужасни неща. Да не се интересувате от парите, да не уважавате богатите и да носите на шията си образа на Дон Кихот.

За какво става въпрос?

За една истинска случка, разказана от Херодот.

Някога си, когато всички егейски острови се управлявали от царе и царчета, царят на Самос, който бил най-влиятелният, обявил конкурс: Ще дам дъщеря си за жена на този от принцовете, който победи на състезанията, устроени нарочно за случая!

И заприиждали принцове от цяла древна Елада. И започнали да се надпреварват по всички олимпийски правила — надбягване, хвърляне на диск, борби, надбягване с колесници. И сред всички изпъкнал Хипоклид. Той бил толкова много над останалите кандидати, че младите принцове го гледали като бог и повече се старали да направят впечатление на него, отколкото на владетеля.

А през цялата година, докато траели състезанията, царят на Самос ядял и пиел заедно с младежите и наблюдавал, наблюдавал. Защото искал зет му да бъде пръв не само в игрите, но и в обноските по време на пиршествата. И тук, на трапезата, Хипоклид пак бил пръв

— ядял колкото за трима, но не пълнеел, пиел колкото за десет, но не се напивал.

Е, няма що.

Когато едногодишният срок изтекъл, царят на Самос станал, за да обяви избраника, но Хипоклид скочил и го спрял. Сетне накарал флейтистите да свирят. И заиграл. Играел леко, красиво, сякаш не докосвал земята.

Царят на Самос малко се намръщил, защото тогава не било прието принцовете да играят като простолюдието. Но премълчал.

Хипоклид погледнал намръщеното му лице, усмихнал се, после скочил на масата и продължил да играе.

Владетелят станал черен като буря, но пак не казал нищо.

Тогава младият принц забил глава на масата, вдигнал крака и заритал в ритъма на танца.

Сега вече царят не издържал. И ревнал:

— Хипоклид! Ти проигра победата си!

Хипоклид скочил на земята и посочил с пръст царя:

— Ти, царю, мислеше, че избираш зет? Не. Аз избирах тъст! И ти не се оказа достоен за мен. Вярно — богат си, силен си, печелил си състезания на олимпиадите. Но най-великото нещо, което отделя човека от животните, е чувството за хумор, а ти го нямаш. И не можеш да ми бъдеш тъст!

Това е историята, деца. Тя много напомня за моята собствена биография. Добри хора цял живот се опитваха да ме направят началник. Но аз проиграх всичките си шансове, защото точно когато идваха да ме ръкополагат, се качвах върху масата и започвах да ритам с краката нагоре в ритъм с танца.

РАЗКАЗИ

РАЖДАНЕТО НА ЧОВЕКА

Детето стоеше настръхнало в полумрака. Очите му трескаво шареха наляво и надясно, за да открият онова страшно нещо, което първо ще се нахвърли върху него.

Пердето се разшава и момчето се приготви за съпротива.

Пердето се отпусна и тялото на малкия омекна, но веднага след това се изпъна и наежи — някаква сянка мина по лицето на дядото с големите мустаци. Стори му се, че устата на дядото леко се разтваря и там ей сега ще се покажат големите му зъби, с които ще го захапе. Ето, ей сегичка дядото ще слезе от портрета!

Протегна ръце напред и постоя така няколко мига.

Не, май че дядото се изплаши от ръцете му; да, да, изплаши се, защото навярно знае, че ръцете ще дращят, ще късат, ще дерат.

Но какъв е тоя шум?

То се извърна рязко и протегна малките си ръце по посока на шума. Шумът се уплаши!

Шум от другата страна!

Подскочи и пак протегна застрашително ръце към онова страшно нещо, което се готвеше да го нападне откъм гърба. Със засилване на мрака страшните неща добиват повече смелост — малкият знаеше това от баба си. Щом стане съвсем тъмно, те ще се нахвърлят върху него, ще го удушат и разкъсат. Детето днес беше много непослушно. Не изпи млякото и хвърли половината филия зад леглото. Но не успя да я хвърли незабелязано, баба му се наведе и откри десетина половинки филии, намазани с масло, хвърлени предишните дни. Тогава баба се разяри и го заплаши със страшно наказание. И сега всички ония страшни неща, които дебнат лошите деца, ще се нахвърлят върху него и ще го разкъсат. Първо, духът, който се крие в пердето, сетне дядото с големите мустаци, след него мишките и плъховете от мазето, после дяволите и вещиците, които поскърцват в гредите на тавана — момчето знаеше много добре всичките си врагове. Те отдавна чакаха деня, в който то ще бъде съвсем непослушно, за да си разчистят сметките с него. Няма време за губене — трябва да бяга!

Надигна се, но в същия миг замръзна.

Ами вълците? Нали във вълците стоят вълците с огромните огнени очи и пламтящи уста, готови да разкъсат малките деца, които излизат, когато бабите им са отишли в бакалницата за сирене и масло? Отдавна знаеше това, а само преди четвърт час баба му отново повтори същото. Тя дори го накара да се послуша и то съвсем ясно чу някакво скимтене, задъхано дишане и скърцане на зъби, които идваха някъде отдалече, някъде ей оттам, където се размахваха дългите клони на дърветата.

Внезапно таванът изскърца и гредите заскимтяха.

Детето се хвърли напред, праметна се през леглото и падна с главата надолу. Рой искри разцепиха мрака, но нямаше време да се мисли за тия неща. Скочи бързо, хвана с две ръце бравата, натисна я и изхвъркна навън.

Мамичко, вълците!

Те бълваха огън и пламък, трещяха и скърцаха, наредени във върволица, право към него, като се извиваха и го гледаха с червените си очи!

— Мамо, мамоооооо! — изрева детето.

— Какво има, детенце?

В първия миг детето политна назад, но като отвори очи, видя, че срещу него стои висок, стар човек, с черни дрехи и някаква смешна черна шапка на главата. Старият човек се усмихваше. Треперейки от страх, детето се хвърли към него, прегърна крака му и впи ръцете си в грубия плат на панталоните.

— Вълците, вълците!

— Какви вълци?

— Ето ги, ето ги!

Старият човек се разсмя:

— Това е влак.

Влак?

— Какво е това „влак“?

Все още настръхнало, детето повдигна глава и погледна стария човек.

— Най-обикновен товарен влак. Голям си, а не знаеш какво е влак.

Как влак? Какъв влак?

Нали когато пристигна преди десет дни при баба си, тя още от първия ден му каза, че пред тях минават страшните вълци, за да вземат непослушните деца, които не мируват и ядосват бабите си? Същото бумтене слушаше той от стаята, а баба му ококорваше очи, кръстеше се и викаше: „Махнете се, вълци — Гошко ще слуша вече, махнете се!“. И те лека-полека намаляваха бумтежа и скърцането и изчезваха нанякъде.

— Това не е страшен влак — усмихна се старият човек, — това е добър влак. Той носи въглища.

— А вълците?

Старият човек махна с ръка:

— Вълци вече няма. Те избягаха в гората. Като подушат човека — бягат, та се късат от страх.

— Аз човекът ли съм?

— Разбира се.

— Вълците страхуват ли се от мен?

— Да. Дори и слоновете — най-големите животни на земята — щом подушат миризмата на такива малчугани като теб — бягат и се крият надалече.

— А *страшните неща*?

— Няма вече страшни неща. Човекът излезе по-силен от тях. Той ги победи.

Детето се отдръпна от стареца и погледна големите му сини очи. Те бяха добри и топли. Обърна се и погледна след отминаващия влак. Последните вагони изчезваха в мрака на дефилето.

— Ухууууу! — кресна момчето и се изпъчи. — Ухуу-уу — отвърна влакът и продължи своето тракане.

Не — това не бяха вълци. Това беше влак.

Детето пое широко въздух и изведнъж се почувства голямо и силно. От една съседна къща се подаде куче. Прозя се и като видя детето, тръгна срещу него. Детето трепна и за миг се стъписа, но сетне стъпи здраво на крака, изпъчи се и вижте — тръгна срещу кучето!

Кучето забави крачките си и спря. Детето още по-решително тръгна срещу него. Кучето го погледна учудено и замърда глава. Сетне се сниши до самата земя, подви опашка, обърна се и побягна.

ТРИ И ПОЛОВИНА СЛЕД ПОЛУНОЩ

Събудих се от остра жажда. Протегнах ръка, напипах едно от шишетата и го надигнах.

До главата си винаги държа три шишета с вода. Защото знам, че посред нощ се събуждам и ми се пие.

Преполових шишето, оставих го и се помъчих да заспя. Трябва да заспя, защото на другия ден ме чака работа.

Но не можах да заспя. Винаги става така. Като се събудя посред нощ, и започват да ми идват на ума всички глупости. През деня нямам време да се замисля — въртележката е страшна. Търча, крещя, обяснявам. Но този мръсен час — между три и четири след полунощ, когато се събуждам, за да пия вода...

Сам съм в леглото. Няма с кого да споря, няма с кого да се скарам, та да се разсея. Сам съм и всички дивотии, които съм извършил в живота си, сядат до мен и ме гледат с ококорени очи.

И си спомням детството, и си спомням за ливадите, цветята, пеперудите и майските бръмбари. И неусетно улавям и мириса на отдавна отминалото детство. И училището, и надеждите, и радостта, и приятелите...

Къде изчезна всичко, къде отиде този мирис на щастие и безгрижна радост? Все бързаеме, крещим, размахваме ръце. И когато се ядосваме, блъсваме по една двойна водка, за да се успокоим. И наистина — успокояваме се. Главата ни започва да се върти, всичко става равно и гладко — като при смъртта. Не ти се кара с никого, не ти се работи, не ти се чете, не ти се говори с никого. Блее ти се. И гледаш наоколо с мътни очи — спокоен, доволен...

И ти се доспива и си лягаш.

Но в три и половина след полунощ се събуждаш. Изтрезнял, главата ти бучи, пие ти се вода. И не можеш повече да заспиш.

И решаваш — край. Само да дойде сутринта и вече няма. Ще работиш, ще се караш, ще спориш, но когато усетиш преумора, ще спортуваш. Ще танцуваш, ще идеш на кино, на театър. Но в никакъв случай пиене. Та това е съвсем като самоубийство. Като се напиеш —

съвсем като че ли си умрял. Нищо не ти се прави — не ти се радва, не ти се смее, не ти се чете, не ти се говори — равно, спокойно и тъпо.

Че и затова ли се роди? Затова ли се трепа да учиш, да печелиш конкурси? Това ли ти бе мечтата — да станеш пияница?

Не! От утре — нито капка!

Само тази проклета сутрин — защо се бави? Защо не идва?

Въртиш се в леглото, пъшкаш и се мъчиш да пропъдиш глупостите, но те те тупат лекичко по рамото и те карат да ги гледаш в очите. И да си спомняш за тях.

— Ти искаше да станеш голям учен, ти искаше да прокараш нови пътища, ти беше пръв ученик, ти беше талантлив, а сега — какво си! Щом малко те ядосат, удряш една двойна и край. Вече не ти се работи, не ти се иска да обръщаш света наопаки. Гледаш с празни, равнодушни очи как десет пъти по-бездарни от теб те задминават. Ало — събуди се! Ало!

Ти стискаш зъби, охкаш, пропъждаш ги, но те пак идват и те тупат лекичко по рамото. И ти шепнат всичко онова, което забравяш, когато пийнеш.

Тогава вбесен скачаш, изпиваш набързо една водна чаша и заспиваш като труп.

А сутринта се събуждаш в девет. И ти — гордият, честният, единица мярка за неподкупност, сега хленчиш и лъжеш — майка ти била болна, затова си закъснял. И извиваш очи, да не те видят, че лъжеш... И вече не си така принципен, и като видиш, че другите лъжат, не скачаш като по-рано и не ги изобличаваш.

Че защо? Не си ли вече и ти като тях? С какво морално право? И усещаш, че си попаднал в някакво блато, от което краката ти не могат да се измъкнат. И се ужасяваш, и за да не се гръмнеш... удряш една двойна.

И всичко става гладко. И мръсниците вече не те смущават. И около теб вече няма никой. Всичко е пусто, равно.

Погледнах часовника. Да — както си и мислех — точно три и половина. Още три часа има до сутринта. Как ще ги дочакам?

Протегнах ръка към масата, където стоеше бутилката с водка, но се сепнах.

Но това е самоубийство!

Но ако не пийна, няма да заспя. И тия глупости, дето са насядали по леглото, няма да ме оставят на мира. И ще ми шушукат — за мен си спомни, за мен си спомни...

Ами сега?

ПАЯКЪТ

За него казваха:

— Добър човек, но малко нервен пада...

Той си знаеше, че е нервен, и затова се стараеше да стои малко настрана. Не че не обичаше хората и децата, но когато работеше, човешкият говор и детският смях го дразнеха.

Вярно — едно време беше синоним на човек с железни нерви. Можеше да гуляе по цели нощи и сутринта да работи при воя на сто сирени. Но нервите му се поизносиха и сега беше нервен. А и не му се веселеше както по-рано. Човек, като поостарее, така се влюбва в работата си, че тя започва да замества и танци, и песни, и приятели. Обичаше да си стои сам, при пълна тишина, да чопли главата си с химикалка и да измисля красиви истории за деца и възрастни. Малко странна професия — да създаваш радост на тези, от които всъщност страниш. Но той беше мъж, а знае се, че само жените охкат над счупени чинии. Счупила се чинията — какво да правим сега? Изнервил се е — ще си стои настрана и ще си кротува.

Затова избра най-далечната стая в почивната станция. Нямаше нито мивка в стаята, нито чешма наоколо. Носеше си вода в дамаджана, но поне беше спокоен.

Вярно, от време на време му се искаше да поговори с някого. Да прочете на някой възрастен или дете току-що написаната смешна история. Но веднага изтръпваше — добре, ще ги прочете, а те веднага ще започнат да говорят за свои неща — за капещи тавани в апартаменти, за лошото обслужване в кварталното предприятие, за битови услуги и за милиони други неща, които не само че не го интересуваха, но и щяха да го отплеснат от мислите му. Или, както викат — дай пет пари да се закачиш, а после — десет да се откачиш. Има едни скучаещи граждани, които умират да ги попиташ колко е часът. Ще ти кажат, но сетне ще те засипят с всевъзможни скучни думи, повтаряни изрази, плоски шеги. И ти ги слушаш и усещаш, че посиняваш от скука и ужас, но няма как да се откачиш — хванат си здраво за китката, блъскат те по рамото, кикотят се и се чудят защо не

се смееш. Такива граждани вървят из улиците на лов за познати и трябва да имаш много остро зрение, за да ги зърнеш още отдалече — защото видят ли те първи, ще се затичат към теб и ужасът започва.

Боже мой, как може да скучаеш? Толкова неща има за мислене, толкова хубави книги има за четене и препрочитане. И колко рядко е да намериш човек, с когото да седиш в тиха вечер, да си пиеш чашката и да мълчиш.

И тук, както и навсякъде, имаше такива типове. Те бяха надушили отдалечената стая и от време на време се появяваха в далечината и вперваха очи — дали няма да им даде знак да се приближат, та да си поговорят едно хубаво. Но стаята имаше добър „обзор и обстрел“, както се изразяват военните, и щом се мярваше такъв гражданин, писателят веднага започваше да трака с такава сила на машината, че скучаещите въздъхваха и се оттегляха печално.

Но като всички хора и нашият приятел беше човек, и както казахме, след някоя добре написана история искаше да каже поне една дума на някого, да се похвали. Изобщо да направи нещо различно — за пет минути, за отдых, преди да започне да измисля друга история.

И в една от тия „петминутки“ той излезе от стаята и се загледа из високата трева. Тази година имаше истинско нашествие от калинки. Като малки червени цветенца те блестяха по десетина и по двадесет на всеки стрък трева и бавно умираха от глад, защото калинките са хищници и ядат листни въшки, а всичко от тоя род беше отдавна изпоядено. Като се нагледа на калинките, обърна се с лице към стената и за пръв път видя, че до стаята е долепена барака.

Открехна вратата и погледна. Голи, чисто бели стени. Абсолютно празна барака. И само на единия ъгъл беше изплел паяжина малък кафяв паяк. Писателят погледна вратата — тя се затваряше плътно. На тавана нямаше никаква дупка. Как ли беше попаднал тук паякът? И какво ли яде, когато и най-малката мушичка не може да припари?

Паякът стоеше неподвижен. Дали не е умрял от глад?

Пипна леко паяжината и паякът веднага се размърда. Писателят се усмихна. Дори подсвирна на паяка.

— Как си, мой човек?

Паякът не отвърна нищо. Ей че приятен събеседник!

Ти си говориш каквото си искаш, а той си мълчи. И не ти натрапва отдавна чути сентенции, плоски шеги и брътвежи за

развалени кранове и течащи тавани.

Писателят се върна бързо в стаята, улови три мухи и ги закачи на паяжината.

— Приятно ядене, мой човек.

На другия ден намери мухите на пода. Изсъхнали. Паякът беше изял това, което можеше, и непотребното беше изхвърлил. Писателят се усмихна и донесе нова порция.

И така всеки ден.

Една седмица след първата среща с паяка писателят зяпна. До паяка висеше малко клъбце, а около него мърдаха десетки паяченца.

Някакво странно чувство на гордост го обзе. Малко смешно ще ви се види, но му се струваше, че е нещо като доведен баща на паячетата. Изтича, налови няколко мухи и ги закачи по паяжината.

И всеки ден наблюдаваше как паячетата стават все по-големи и по-големи и започват да се отдалечават от малката топчица, която все още им служеше за жилище.

Но една сутрин, когато се връщаше от морето, остана като втрещен. На поляната пред отдалечената стая бяха опънати десетина палатки. Пред тях сновяха дебели жени с чорлави глави, подскачаха дечурлига, а мъжете се бяха струпали около няколко коли. Разглобяваха ги, говореха си за конски сили, амбреажи, грес и масло. Жените носеха с кофи вода и ги изливаха в дървени корита, пълни догоре с пране. Защо бяха домъкнали именно тук прането, а не го бяха изпразнили вкъщи? Защо мъжете именно тук, на почивката, трябваше да разглобяват колите си, да се мацат с грес и сажди?

И си спомни как преди години беше наблюдавал едно почиващо семейство. Щом другите отиваха на море, семейството махаше калъфката на своя „Москвич“ и започваше да го мие. Миеха, търкаха, мажеха, а сетне, изморени и запотени, сядаха срещу колата и ѝ се любуваха. И си спомни за една друга жена, която също на почивка пра през цялото време, докато накрая съдра прането от пране. Переше ѝ се пред общество — да видят всички как пере, а сетне просваше разноцветните си гащи и комбинезони по въжета, и то така, че трябваше да се навеждаш, за да не те плесне някой морав крачол по челото.

Боже мой, как ще работи сега при тоя трясък! Отиде тишината, отиде спокойствието.

Изведнъж някакво неприятно предчувствие го обзе. Бързо отвори вратата на бараката и остана потресен — тя беше пълна с автомобилни гуми, брезенти, колове. Войнстващите граждани я бяха подушили и понеже не могат да търпят празно и неизползвано пространство, веднага го бяха оползотворили. Така де — държавно е. Защо да седи празно?

Погледна нагоре и замръзна. Паяжината я нямаше. А на стената лежаха две големи петна — едното от паяка, а другото от топчицата, която служеше за къщичка на малките паячета.

Едрите и силни мъже не можеха да търпят съжителството на гумите и брезентите с паяка. Ами ако скочи долу и започне да яде?

И с правото на всесилния човек бяха смачкали с пръсти в бялата стена и паяка, и малките паячета.

Писателят излезе потресен. Сетне прибра набързо багажа си и замина.

ТЕЛЕФОН

Телефонът стоеше в коридора на почивната станция — между стаите 5 и 6.

В стая номер 5 почиваше млад научен работник.

Той съвсем нямаше желание да бъде до телефона — просто му бяха казали — вие отивате в стая номер 5 и толкова.

В стая номер 6 почиваше началникът на Н-ското управление.

Още с пристигането си той каза:

— Искам стая до телефона.

И без да дочака отговора на управителя на станцията, хукна към телефона и изрева:

— Н-ското управление!

Докато му дадат връзка, началникът държеше телефона в ръка и с кимване сочеше на управителя на станцията къде да постави куфарите му, сетне с кимване му даде да разбере, че е свободен, и също с кимване отвърна на поздрава на младия научен работник, който влизаше в стаята си.

Връзката обаче се забави.

Началникът изруга, завъртя отново телефона и когато тънкият, увиващ се глас на телефонистката извика „ало“, той изригна цяла тирада от проклетия, закани, ругатни и разсъждения какви трябва да бъдат телефоните в нашата страна. Но за голямо свое смайване разбра, че никой не го слуша. Още при първия му рев телефонистката беше откачила щепсела.

Началникът почервения и в същия миг уволни телефонистката. Това го успокои и той завъртя отново ръчката на телефона.

Но телефонистката не знаеше, че е уволнена и не се обади. Това изкара началника извън релсите. Той разпери грива, наведе се и завъртя ръчката с такава сила, че ако това беше портативна електростанция, би произвела електричество за град като Никопол.

Телефонистката пак не се обади.

С треперещи, готови да заплачат, устни началникът хукна към стаята на управителя, вдигна го от леглото и го помъкна към телефона.

От устата му излизаха несвързани думи:

— ... представете си... въртя... не се обажда... Ще я уволня, ей богу!... Скандално!

Управителят мигаше сънено и когато началникът спря да си поеме дъх, каза:

— Те са такива. Я дадат връзка, я не дадат.

— Но аз по служба! — изригна началникът.

Управителят разпери ръце и вдигна телефона. Завъртя ръчката веднъж и телефонистката се обади.

— Марче, ти ли си? — запита кротко управителят. — Тук един другар...

— Кажй й, че съм началник на управление! — ревна началникът.

— Начал... — започна управителят, но телефонистката го прекъсна:

— Слушай бе, твойт почивен дом за нервно болни ли е?

Като чу това, началникът грабна телефона и изкрещя:

— Ще ви дам под съд за хулиганство!

В същия миг слушалката пукна и управителят примигна.

— Сега няма да се обади до вечерта.

Началникът ококори очи и разбра.

— Да — това не е София.

Но не — тя няма да му избяга.

— Вие си идете — каза той кротко, като дори се усмихна, — оставете на мен тази работа.

Управителят кимна, предаде слушалката и си отиде.

Началникът присви ехидно устни, в очите му блесна злорадство и като почака точно петнадесет минути по часовник, въртна само един път ръчката.

— Ало — обади се телефонистката.

— Дайте ми началника на вашата станция.

— Защо ви е?

— Аз... съм абонат — искам да говоря с началника ви...

— Добре де, ето го — оплачи се.

Чу се врътване.

— Ало, другарю началник — някакъв неврастеник ме тормози по телефона и сега иска да ви се оплаче...

— Аз не съм никакъв неврастеник, а съм началник на Н-ското управление от София! — ревна началникът. — Искam веднага уволнението на тази...

Но тук връзката се прекъсна и колкото да въртя и да рева по телефона, никой не се обади.

Трябваше да минат два часа, докато началникът се успокои.

В главата му имаше изработен план.

— Извинете — каза той, като почука на вратата на младия научен работник, — една услуга.

Младежът стана.

— Завъртете телефона, моля — поискайте светкавично Министерството на транспорта.

Младежът завъртя ръчката, телефонистката се обади и той предаде поръчката. Няколко минути след това телефонът иззвъня.

— Дайте заместник-министъра, който отговаря за телефоните — каза началникът.

Свързаха го.

Със спокоен, делови тон началникът изложи с най-малки подробности случката.

— Другарю заместник-министър, аз моля за нейното увол...

— Е, де — засмя се заместник-министърът, — ти пък. Хората са толкова заети.

— Но разберете — повиши глас началникът, — аз по служба...

— Нали си на почивка бе, човек! — засмя се министърът. — Остави тия телефони!

— Другарю заместник-министър — каза твърдо началникът, — моля вашето съдействие да ми се обезпечи връзка с управлението. Сега имаме срочни и неотложни задачи. Моля!

— Добре — въздъхна заместник-министърът, — добре, добре.

Пет минути след това телефонът иззвъня.

— Какво искахте? — запита телефонистката с весел глас.

Началникът изруга наум, но каза спокойно:

— Н-ското управление.

— Обикновен, бърз, светкавичен? — запита със същия весело грамофонен глас телефонистката.

— Бърз.

— Готово, началник!

След още три минути началникът говореше с управлението:

— Тук е началникът. Дайте Иванов.

— Слушам! — отвърна по войнишки телефонистката от управлението и даде Иванов.

— Иванов — каза началникът, — аз пристигнах. Как е там?

— Всичко е наред! — отвърна по войнишки Иванов.

— Нещо да е станало в мое отсъствие?

— Съвсем не!

— Ако стане нещо — сигнализирай! И внимавай — казвай цялата ми фирма. Иначе връзка не дават.

— Разбрано, другарю началник?

— Действайте!

Началникът затвори слушалката, въздъхна с облекчение, извъртя се кръгом и влезе в стаята си.

Съблече се по пижама, легна на леглото и едва сега огледа стаята. Няма какво — прилична.

За какво беше дошъл тук? По каква работа?

— Ах — на почивка!

По дяволите!

От тези некадърни телефонисти човек не може да разбере, че е дошъл на почивка.

Началникът скочи и започна да се разхожда из стаята.

Изведнъж се плесна по челото и хукна към телефона:

— Н-ското управление. Бърз! Иванов! — викна началникът. — От караници с тия телефонистки съвсем забравих за какво се обаждам — става въпрос за бордерото...

— Всичко е готово, другарю началник!

— Добре — въздъхна началникът, — а нещо междувременно?

— Нищо, другарю началник!

— Действайте! И ако нещо така — веднага — бърз или светкавичен.

— Разбрано, другарю началник!

Началникът легна отново на леглото, взе една книга и в същия миг подскочи.

— Иванов — реवेशе след няколко минути отново той, — наблюдавай Стоянов — да не би, докато ме няма, да започне отново с оная...

— Моля, другарю началник!
— Така. А нещо междувременно?
— Нищо.
— Е, действайте!

Отначало младият научен работник считаше, че тези разговори са само временно явление — докато началникът почувства, че е на почивка.

Но разговорите продължиха и втория, и третия, и четвъртия, и петия ден.

— Иванов! — ехтеше бойният вик. — Какво става?

— Съвсем нищо, другарю началник!

— Слушай — ти нещо криеш?

— Съвсем не, другарю началник!

— Опичай си акъла, че като дойда, ще хвърчат шапки!

— Разбрано, другарю началник!

— Е — какво — действайте! Но ако има нещо — веднага. Бърз или светкавичен. И помни — цялата ми фирма. Иначе не дават.

— Разбрано, другарю началник!

А младият научен работник се нуждаеше от почивка.

Той беше дошъл да си почине от един голям труд и да набере сили за друг.

Но крясъците на началника не му даваха да мигне.

На петия ден той се пристраши:

— Извинете — каза, — но това продължава вече пети ден. Аз съм на почивка.

В първия миг началникът не проумя какво му говорят:

— Каква почивка?

— Тук е почивен дом.

— Какво?

Но в същия миг проумя и почервения:

— Слушайте, млади човече, докато вие сте дошли тук да си карате кефа, на мен огън ми гори на главата, разбрахте ли? Лежете си там, мързелувайте, но не пречете!

— Аз съм научен работник и не мързелувам, а си почивам — каза троснато младежът — и ако искате да знаете какво работя — попитайте Академията на науките, която ме е предложила за лауреат.

Лицето на началника се измени и доби бащинско изражение:

— Ех, разглезихме ви ние вас, разглезихме ви... Светли кабинети ви дадохме, почивни станции, за да можете да ни крещите — на нас... тези, които с кръвта си...

— Не говорете такива работи, че е срамота! — каза младежът и тръшна вратата.

Когато свърши разговорът, началникът отиде при управителя и поиска сведение за младежа.

Управителят вдигна рамене:

— Бил много голям учен. Млад, но способен.

— Знаеме ги ние тия — врътна глава началникът.

И напук проведе още три разговора.

Но вечерта над почивната станция се изви буря с гръмотевици.

Бурята събори няколко керемиди от покрива, прекърши няколко дървета и скъса на няколко места телефонната жица.

И когато на сутринта началникът завъртя ръчката, от другата страна не се чу нищо.

Младежът се появи на вратата, кимна усмихнат и каза:

— Повреда.

Началникът го погледна за миг, сетне се извърна и хукна към управителя.

Малко след това големият гонг задрънча с всичка сила.

Почиващите уплашени хукнаха към столовата.

Там ги чакаха началникът и управителят.

— Другари! — изпъна се началникът със стойка на бивш военен.
— Телефонната връзка с центъра е прекъсната. Извилата се буря е съборила няколко стълба недалеч от станцията. Само от нас зависи да я възстановим бързо и срочно. Може би точно в този миг в центъра става нещо важно и невъзвратимо, а ние нищо не знаем и почиваме. На крак! До един!

Почиващите бързо излязоха навън и се строиха по двама.

Само младият научен работник остана в столовата.

— Вие? — запита го началникът.

— Аз ли? — усмихна се младежът. — Аз оставам.

Началникът го погледна от горе до долу, сетне се извърна кръгом, каза нещо тихо на управителя и поведе армията навън.

Вечерята беше готова, но армията още поправяше телефона.

Младият научен работник седна сам в столовата и поиска да му се донесе храна.

— Другите не са тук — каза управителят.

— Вечерята почва в седем часа. Аз искам да вечерям.

Управителят вдигна рамене и нареди на сервитьорките да сервират.

Младежът дояждаше десерта, когато в столовата нахлу армията.

Началникът излезе напред и тръгна с бавни крачки към младежа. Спря се, отвори уста, но в същия миг младежът скочи на един стол и изрева:

— Юнаци! Вие днес извършихте епохално дело. Вие възстановихте моята връзка с масите. Сега родината вече не е заплашена от нищо. При всяко сътресение аз мога винаги да дам бързи и точни указания, за да предотвратя всяка национална катастрофа, откъдето и да идва тя. Долу почивката! Да живеят телефоните! Ура!

Армията изтръпна. Някои по-слабонервни се изпокриха зад гърбовете на колегите си.

Ами сега?

Какво ще направи началникът?

Ще му удари шамар?

Или ще извади пистолет и...

Двамата стояха един срещу друг.

Младежът върху стола, с разперени ръце, а началникът на две крачки от него.

Изведнъж началникът се размърда и каза тихо!

— Слезте!

Младежът слезе.

Началникът му подаде ръка:

— Вие сте умен и духовит човек. Извинете ме. Няма да говоря повече по телефона.

Обърна се към управителя и каза:

— Ако ме търсят от управлението — няма ме. И дай едно шише да се почерпим с младежа. Най-сетне — и аз съм дошъл на почивка, дявол да го вземе!

* * *

На другия ден началникът отново беше на телефона.

МНОГО ХУБАВ РАЗКАЗ

Трябва да напиша много хубав разказ. Не знам за какво, но настроението ми е точно такова, каквото имам, когато пиша добре. И ми се пише нещо хубаво, много хубаво.

Но когато влизах в двора, усетих удар по главата и паднах. И ме ритнаха в устата. А сетне започнаха да ме ритат по главата. Изправих се, а един от нападателите се опита да извади окото ми.

Бях изненадан.

— Защо?

— Защото си лъжец.

— Вие бъркате. Аз съм...

— Много добре знаем кой си. И ще те пребием.

— Нещо съм ви направил?

— Разбира се. Пишеш мръсотии.

Опитах се да се усмихна, но ме удариха през устата.

— Вие всички сте лъжци.

— Кои ние?

— Тия, дето пишете. А ти си най-големият. Пишете за пари.

— Грешите. За един фейлетон получавам двадесет лева, а времето, което губя, за да го напиша, ми струва сто.

— Тогава защо пишеш?

— Не знам — отвърнах, — откъде ще знам.

Побойниците ме погледнаха смаяни:

— Не е вярно. Не може да се пише на загуба.

— Може — казах, — дори ако имах пари, бих дал, за да издават работите ми.

— Но все пак — ти от писането вадиш парите си!

— Да — казах, — но не от фейлетони. Пиша други неща, от които взимам пари, за да пиша фейлетони.

— Аха — казах, — значи пишеш, за да се прочуеш.

— И това не е. Пиша, защото не мога да не пиша.

— Ще ти счупим ръцете и няма да можеш да пишеш.

— Тогава ще се науча да пиша с крака. Има такива случаи. Безръки хора, които пишат с пръстите на краката си.

— Ще ти пречупим и пръстите на краката.

— Тогава ще диктувам на магнетофон.

— Ще ти изтръгнем езика.

— Ще ухапя молива със зъби.

— Ще ти избием зъбите.

— Ще сложа молива в ухото си и пак ще пиша. Ще извадя едното си око и ще сложа молива в дупката и пак ще пиша.

— Тогава ще те убием.

— Ама има други. Всички не можете да убиете.

Нападателите толкова се ядосаха, че отново ме проснаха на земята и ме стъпкаха с крака. Но останах жив, дотътрих се до леглото и легнах.

— Нищо — помислих си, — след месец ще бъда отново здрав и тогава ще напиша хубавия разказ.

Странно, нали? Биха ме, пребиха ме, но хубавото настроение, което имах, остана. Много хубаво настроение. Същото, което имах, когато пиша добре. И това настроение не ме оставя, докато не напиша нещо хубаво.

Защо е така, не знам. Но е така.

НАШИЯТ ДВОР

Нашият двор е черен и мръсен. Нашият двор е една купчина кал, из която стърчат парчета изсъхнали храсти и клони, ужасен е нашият двор.

А само преди две години нашият двор беше чуден. Само преди две години нашият двор приличаше на онези дворове, в които играят джуджетата от приказките. Зелен, с висока гъста трева, пълзяха охлюви, жужукаха майски бръмбари и цъфтяха едри червени цветя. Имаше и гергини, и хризантеми, и кокичета, и синчец, и маргаритки, и диви ягоди. Имаше и малини, и бръшлян, който се увиваше около високата каменна беседка. Тук растяха редки декоративни дървета и ниски японски храсти с клони, прилични на дракони. Чуден беше нашият двор!

Но преди две години старите квартиранти си отидоха. С тях живяхме десет години заедно, заедно садихме цветята, храстите и декоративните дървета, но те си построиха нова къща и си отидоха. А у нас дойдоха нови квартиранти. Новите бяха тихи и скромни хора. При всяка дума се кръстеха и призоваваха името господне. И още от първия ден започнаха да произвеждат халви и бонбони. Празните сандъци струпваха в каменната беседка, а отпадъците от фабрикацията хвърляха върху храстите и декоративните дървета. Беседката се изкърти и заприлича на фабричен склад, а японските храсти и декоративните дървета изсъхнаха. Това ме смути и аз запитах християните не биха ли могли да намалят процента на поразииите. Тогава тихият, скромн и набожен човечец, частен производител на бонбони и халва, изригна. Сякаш всички гръмотевици, светкавици и мълнии се събраха в устата му и два часа подред той ги изсипваше върху главата ми, като ме наричаше „частник“, „човек от старото време“ и ми обясняваше, че сега всички трябва да живеем заедно, че нямамо мое и твое, че както комунизмът, така и християнството имали допирни точки в тази насока, която се изразяваше в даване на едната риза, ако имаш две, и че при тези светли дни, които идват, да се обръща внимание на някакъв двор, и то не обществен, а частен, било

светотатство, позорно отстъпление от принципите и така нататък. От този ден нататък той започна да ме нарича „частник“ и с още по-голямо настървение продължи изкореняването на храстите и декоративните дървета.

Но все пак дворът оставаше зелен и цъфтящите цветя и малини предизвикваха учудването и завистта на жителите от околните кооперации, чиито дворове бяха черни и изпотъпкани. От няколко месеца дочух, че такъв двор в центъра на София било истинско предизвикателство и на нищо не приличало — какво съм искал да кажа с него и не би ли могло времето, което се губи с неговото разкрасяване, да го влагам в обществена работа. И един ден заварих няколко граждани, които мереха двора с метър. Те ме поздравиха любезно и ми обясниха, че щели да правят в двора кооперация. Любезните съквартилци им посочили нашия двор, който стоял празен и съвсем неизползуван заради капризите на някакъв си маниак. Като обясних на гражданите, че този маниак съм аз, помолих ги да си приберат метрите и да се махнат по дяволите. И те си отидоха, но преди това ме накичиха с прозвището „вредител“ и обещаха да ме напъхат там, където трябва...

След тях дойде един много мил гражданин. Той ме хвана подръка, заведе ме до единия ъгъл на двора и ми каза, че тук ще си направи гараж. Много хубав гараж, от който щял съм да имам голяма полза, тъй като от време на време щял да ме вози с колата си. И беше страшно изненадан, когато му съобщих, че не обичам да се возя на кола и миризмата на бензин ме вбесява. Нарече ме „старомоден“, „чудак“ и не знам какво си още. Отиде си, като взе всички данни от паспорта ми и ми обясни, че ако нещо се случи с мене — не отговарял. На другия ден при мене дойде още по-мил човек. Като ме видя, той ме прегърна, разцелува ме и ми обясни, че отдавна искал да ме види. Моят приятел, капитанът от милицията Иванов, много му говорил за мене... Как, не познавам ли такъв капитан? Един чудесен човек? Жалко. Е, нищо де! Та капитанът му препоръчал да си направи гараж в нашия двор. Как, не искам да давам двора за гараж? Как така? Е, от къде на къде? С какво право? Как може в наши дни такива частници като мене да си играят с хората? Позор!

Междувременно в дома ни пристигна нов квартирант. Той пристигна с лека кола „Вартбург“, която е двутактова и докато загрее,

събужда квартала на десет мили наоколо. Той инсталира колата точно под прозореца, където спи детето ми и започна да я пали всяка сутрин в пет часа, с разчет да тръгне към шест без петнадесет. А признайте си, че това никак не може да ме въодушеви, защото аз работя нощем и ставам в десет часа сутринта.

Отидох при него и му съобщих, че трябва да махне колата от двора.

— Как да я махна? — запита ме изумен той.

— Ами ще я махнеш — казах му. — Моят роден брат има кола, но никога не е искал да я държи в нашия двор, защото вижда, че дворът е хубав и не бива да се превръща в менажерия за укротяване на леки коли.

— Ами разбира се — съгласи се квартирантът, — с пълно право няма да му позволяваш. Не може да се загрозява такъв хубав двор.

— Видя ли, разбрахме се — отдъхнах си.

— Много е хубаво, че се разбрахме — кимна квартирантът, — а гаражът ще го направим двамата заедно с тебе — ще дадем по половина и ще го направим двоен, та като си купиш кола, да има къде да я слагаш.

И преди да успея да му кажа нещо, си тръгна, като ми заръча да наглеждам колата, защото имало хлапетии, които бърникали по колите. А на сутринта дворът осъмна с още две коли. Като видели, че има кола, шофьорите от едно държавно предприятие вкарали и своите. Аз отидох в предприятието и вдигнах скандал, но завеждащият материалната част ми вдигна контраскандал, като ме нарече „частник“, и ми обясни, че обществените интереси винаги трябва да стоят над частните и не можело колите да стоят на улицата, където дечурлигата ги повреждали. Вместо да се въодушевя, че принасям на държавата полза и да поема обезателство да не допускам нито една детска ръка да пипне колите, аз съм седнал да говоря тука врели-некипели. Аз бях съвсем сащисан, но успях да му задам въпроса: „Е, добре де, общественото е много важно нещо, не би ли се съгласил той да построят обществен клозет в спалнята му?“, на което завеждащият изригна и ми събщи, че ще ме даде под съд за обида на служебно лице. Когато се завърнах в двора, заварих десетина хлапетии, които се катереха по колите и се опитваха да изкъртят прозорците. Срещу тях, налягали по тревата, седяха шофьорите и играеха белот. Когато ги

запитах какво правят тук, те ми отвърнаха, че техен дълг бил да стоят близо до колите, за да ги предпазят от немирните детски ръце. Помолих ги да изчезнат и те си отидоха, като ме заплашиха с материална отговорност, ако се повреди някоя от колите. И наистина — на другия ден получих писмо, с което ме задължаваха със сумата 67 лева и 75 стотинки за изкъртена антена и олющена боя, като същевременно набутаха още една кола в двора.

Дечурлигата отначало играеха само с колите, но сетне забелязаха, че е много по-интересно да се люлеят на стеблата на бръшляните като Тарзан, да си правят скривалища в малините, да кълцат цветята на салата и да си режат копия от дърветата и храстите. За един месец бръшляните бяха изтръгнати от корен, тревата изчезна, малините се сравниха със земята, а от храстите останаха да стърчат само дънерите. Повдигнах въпроса пред родителите на дечурлигата, но бях обвинен в „частнически уклон“ и „антисоциални забежки“.

— Бъди малко по-съзнателен бе, другарю — казаха ми, — всички дворове в квартала са изпотъпкани, единственият свестен е вашият, а вие го държите само за една хубост и не оставяте децата да се наравдат като хората. Срамота е най-сетне. И в края на краищата всички писатели имат вили — направете си и вие, та да мирясат най-сетне децата от вашите викове и крясъци. Така де.

И ето — сега нашият двор е голямо парче кал. Няма нито трева, нито бръшляни, нито храсти, нито малини, нито гергини, нито хризантеми, нито декоративни дървета. Стана съвсем като всички дворове в квартала.

АЗ БЯХ В ПАРИЖ

Когато казах на моя приятел Иван Шулев, че съм бил в Париж, той се ядоса:

— Няма справедливост! Аз съм измислил тази страна и този град, а ето такива като теб пращат.

И беше дълбоко убеден, че е прав, като ми се сърди.

А работата е там, че познавам най-малко сто хиляди мераклии, които си мислят, че те са измислили Франция. Дори до такава степен си вярват, че вече не ми се вярва да има такава страна.

— Хайде бе — казват си, — това си е наша измислица.

И затова, като тръгнах, бях обладан от най-противоречиви чувства. Не мога да кажа, че съм един от тези, които най-много са съдействали за измислянето на Франция, но все в един-два департамента съм взел участие. Особено тия — южните, на моя приятел и колега Кола Брьонон, с гъстите червени вина, ястия с много подправки и пищни червенобузести реноаровски мелничарки...

Та си мислех аз — я да му се не види. Досега вярвах, че има такава страна, ама съвсем невероятно ще бъде, ако наистина я намеря такава, каквато си я мисля.

На тръгване бях убеден, че има нещо съмнително в цялата работа, а като слязох на парижкото летище, стана ми ясно — не! — такава страна няма.

Хай, ще го вземе дявол! Толкова работа имах в София, такава бъркотия оставих и за какво? Град като град. Хора като хора. Забързани, търчат нагоре и надолу като хлебарки и никой не ти обръща никакво внимание.

Спрях се вбесен и бях готов да ревна:

— Къде е военната музика, къде е Де Гол, къде е „Ла Гулю“ от Мулен Руж?

Нищо такова нямаше. Нали ви казвам — все едни такива замислени и забързани хора. И ни един парижанин с гарсонетката на Морис Шевалие, ни един средновековен панаир с „белия мъж“ върху пиедестал, размахал своите пантомимични широки ръкави.

Жива измама. Изядоха ми парите. Изядоха ми хубавите десет дни. Яд, яд — да се изядеш от яд.

Бутнаха ни в един нашенски хотел и ни заведоха в един нашенски ресторант — същото меню, което царства в страната ни — от гранд хотел „Балкан“ до селкоопа в Биримирци — рамстек, бифтек, ескалопи... Само дето сирената им повече. Ама, признайте си — за едни сиренета да хукнеш презглава от Овча купел, та в Париж!...

Като видяха страшното ми лице, момичетата от хотела се обезпокоиха — какво му има на господина, какво не му харесва, нещо да му липсва?

Как да им кажа, че нищо не ми липсва — и банята му баня, и стаята му стая, и яденето му ядене. Само дето го няма моя Париж с моите парижанки, дето си трепах толкова време главата да ги измисля.

И никой бе, никой да не ми обърне внимание! Васил Цонев идва в Париж, а те се правят на ударени. Това у нас да дойде чужденец — ще си забият зъркелите в теб, ще те захапят за ръката, за да видят дали си истински, ще те сочат с пръст, дори ще ти бръкнат в ухото, за да видят дали и ти имаш гъдел.

Тъкмо щях вече да стрелям, изведнъж — гледам по стълбите слиза една парижанка. Ама точно както съм си ги мислил и съм ги виждал по модните списания — с минижуп, бели чорапи, френска прическа, седефено червило и дълги пръсти, които, ако се протегнат, могат да погъделичкат дори дядо господа...

Ахнах и тя ахна. Половин час се гледахме така и тя плесна с ръце:

— Най-сетне един парижанин да ми обърне внимание. Знаете ли, никой досега не ме погледна дори.

— Ама вие не сте ли парижанка?

Не, не била парижанка. От един малък ломбардски градец. Събирала пари от години да дойде и да вземе ума на Париж, а ето — просто ѝ се плаче. Аз бях първият парижанин, който я погледнал така, както сънувала, че ще я гледат в Париж.

Да, другари.

Такива мръсници излязоха парижаните. Никаква любознателност, никакво внимание към своя брат. Ето, на улицата се целуват. Вървят младеж и девойка и се целуват.

Когато измислях Франция, първата ми работа беше да измисля, че хората си вървят по улиците и се целуват. Без да се интересуват от нищо.

Е, добре — видях го. Целуваха се по улиците, в метрото, в ресторантите. Но за какво правеха всичко това, когато никой не им обръщаше внимание? Аз си представях работата съвсем иначе. Целувам се аз и изведнъж целият град спира. Огражда ни огромна тълпа смаяни зяпачи. Спират коли, спират автобуси, полицаят замира с вдигната палка в ръка. Всичко реве от възторг и ръкопляска. Разгорещени спорове — за и против. Бой между отделните спорещи групи. Нападат ни. Полицията с риск на живота си ни закриля. Моля, това е Париж, тук е разрешено.

А то — вятър. Целуват се — и никой нищо. Поне да се обърнат, да ги погледнат.

Господи, боже мой! Как живеят тия хора? Как си запълват живота, като не се интересуват от ближните — кой какво прави, какво си е купил, откъде какви пари вади и защо, и да донесат всичко това на онова място, където се носят подобни новини, та да видят друг път как са посмели...

Ето къде беше грешката в нашенската Франция, която си бяхме измислили. Уж Франция, пък си я бяхме напълнили във въображението с нашенци. А те излязоха едни съвсем други.

Но аз не се предавах.

— Напред към плас „Пигал“!

Платих десетина франка за вход в едно от заведенията на „Пигал“, още три пъти по толкова за една бира и загледах. И какво видях. Баба ми и леля ми правеха „стриптиз“. Отначало се изсмях.

„Ха — мислех си, — та това е пародия. Сега обаче ще дойдат ония — ха-ха — истинските, дето сме чували...“

Но не. Те, „истинските“, не дойдоха. Изредиха се всички питомници на овчакупелското старопиталище, но истински не дойдоха. Капакът беше една столетница, която при едно по-силно движение посипа предните столове с прашец от скелета си.

Избягах навън с плач. Измамата вземаше застрашителни размери. Но не вдигнах белия флаг.

Бутнах се в едно заведение, където видях, че танцуват петима младежи. Аз танцувам прекрасно. Дори на времето ме бяха арестували

с думите:

— Ей, тука да не ти е Франция?

А тука именно беше Франция. Хвърлих се презглава сред танцуващите и затанцувах. Взех им ума. Надминах себе си. Импровизирах невиждани стъпки. Всяка смяна на ритъма и мелодията намираще отражение в моите крака. Когато плочата свърши, танцуващите ми ръкопляскаха. Отидох на бюфета изпотен, но щастлив. Най-сетне съм във Франция.

Ръкувах се със съдържателката, която мило ми се усмихна, и поисках да си платя изпития коняк.

— Господинът има да плаща шест коняка — поправи ме милата съдържателка.

Усмихнах се и казах, че съм изпил само един коняк.

Тогава съдържателката се усмихна още по-мило и посочи с пръст младежите, които бяха танцували с мен:

— А техните коняци? Нали те танцуваха с вас, за да ви веселят!

О, богове! Те танцували с мен да ме веселят. Те били професионалисти!

Погледнах младежите ужасен. Те ме гледаха мило усмихнати. Няма ли да изтанцуваме още един танц? Няма ли да ни платите още пет коняка?

Хукнах навън, зачервен от срам. Такава обида на мен, танцър от такава класа? Представете ли си — те танцували, за да ме веселят. Мен? Който от двадесет и две години танцува по всички балове, за да весели присъстващите, и не е взел за това нито лев?

Докато търчах по плас „Пигал“, едва не се сблъсках с Мари-Жозе. Милата малка францужойка, с която се запознах на „Златните пясъци“. Сред морето от немци тя беше като някакво екзотично цвете. Петстотин немски младежи играеха „лет кис“. Стройно, дисциплинирано, като на поход. А тя импровизираше, тя танцуваше като измислените от мен францужойки. И аз я поканих, и ние танцувахме цяла нощ, и всички ни ръкопляскаха.

— Мари-Жозе! — креснах аз. — Да идем да танцуваме!

Но защо беше толкова бледна? Тя се помъчи да се усмихне, но не успя. Все пак се съгласи. Отидохме в едно заведение и седнахме. Обърнах се към сервитьора и го повиках с пръст. Потрих весело ръце и запитах Мари-Жозе:

— Ти какво би предпоче...

И млъкнах. Мари-Жозе, веселата, чудна, екзотична парижанка, която лятото танцуваше цяла нощ, сега спеше с изпито от умора лице.

Когато се събуди, тя се усмихна и помоли да я изпратя до дома ѝ.

— Ние работим много — каза Мари-Жозе, — аз съм секретарка. Дванадесет часа на ден. Живеем само онзи месец, в който отиваме в отпуск. В България беше чудесно.

И си отиде. До онзи месец, в който тя отново ще се усмихва, има още време. Сега трябва да спи, защото утре ще стои до телефоните дванадесет часа със стенографски бележник в ръце.

Потресен, се запътих към „Търбуха на Париж“. Това беше последното място, където трябваше да отида. Ще се напия заедно с омацаните с кръв червенобузести носачи на месо и ще изсърбам една лучена супа.

Влязох в прочутата кръчма „При краката на свинята“, поръчах си лучена супа и една бутилка червено вино, усмихнах се на измацаните с кръв червенобузести носачи и започнах да пия с удоволствие.

Да, това беше Парижкия търбух, който, кой знае защо, не се зарежда като у нас през деня, а през нощта. Това са описаните от толкова произведения носачи на месо с карминени бузи и извити надолу мустаци.

Но когато платих, подскочих. За една супа и една бутилка вино ми взеха тридесет нови франка.

— Извинете, господине — казаха носачите, — но вие плащате и нашето вино, и нашата супа. Някога, преди тридесет години, това бяха наши заведения, където с няколко су човек можеше да се напие и нахрани. Но Париж е един, а тези, които смятат, че са го измислили, са милиони. Ваша вина е, че цените се вдигнаха десеторно. И ние сега сме само декор...

Върнах се в хотела с наведена глава. Моите колеги, американските туристи, ме бяха нокаутирали. Със своите пари и своя лош вкус те бяха американизирали всичко истинско френско.

Седях няколко дни като замаян, без да излизам от хотела. И сетне излязох. И тръгнах напосоки из града. И тогава лека-полека започнах да откривам френския Париж. По улиците пак търчаха напред и назад забързани парижани. Но когато се вгледах в тях, видях колко много приличат на французи.

Нито едно от момичетата не приличаше на онези немски „парижанки“, които видях на летището във Виена — всички униформени, с минижуп, с френски прически, френски червила и френски обувци. Всички. До една.

А тук — десетки хиляди млади момичета и ни една не приличаше на друга. Вървяха, без да се обръщат, самостоятелни и самоуверени, облечени с някакъв не биещ на очи вкус, който обаче след няколко дни наблюдение се превръща в типичен френски стил — бъди такъв, какъвто си, обличай се скромно, умно и красиво, без натрапчиво подражаване на последната мода. На теб ти отива мода 1923-та — ходи така, на теб — мода 1967-а ходи така, на мен — мода 1980-а — ще ходя така.

Вярно, ще дойдат нахални чужденци, които ще крещят и ще ни проклинат — за това ли са харчили толкова пари да дойдат и да видят Париж, та това Париж ли е? Ние очаквахме да видим всичко така, както го виждаме в списанията и филмите, ало, кой ни открадна нашия Париж?

За чужденците си има един просташки, американски Париж.

Но за французите си има друг, неуловим, неизмислен от нас, чисто френски и деликатен Париж, с неговата тиха, спокойна и прощаваща усмивка.

Наистина, трябва да са много добри французите, за да понасят целия този чуждестранен наплив, да устояват на милионите очи, които искат да видят тези странни същества — французите, които си правят каквото си искат, без да се интересуват от вперените в тях до пръсване зъркели.

С риска да бъде обявен за глупак напуснах нашия ресторант и се хранех само в малките френски кръчмички, където поднасяха миди, стриди, охлюви, скариди, не се качих на Айфеловата кула, не отидох в дворците на френските крале, изтрити от ядосаните пръсти на милионите туристи, които шепнат:

— Ех, живели хората...

И когато се качих на самолета, ми беше тъжно. Тъжно ми беше за този мил град, който само след десет години ще бъде смахан и изцапан от милионите туристи, жадни да видят как живеят тия тарикати, парижаните.

„Няма по-голямо щастие за един човек от това да прекара младините си в Париж!“ — беше казал Хемингуей, без да разбере каква страшна вреда нанася на този град.

Още двама-трима известни хора да повторят тази мисъл и с Париж е свършено.

НА МОРЕ

Тя мечтаеше още като дете за морето.

То плискаше около нея с огромните си, високи като старопланински върхове вълни или трептеше спокойно като мараня над неомъжнати ниви.

Понякога хукваше из високата ръж, като отместваше задъхана с две ръце класовете, и ѝ се струваше, че се гмурка в зелено-синята вода и плува, плува като русалката от приказката на Андерсен.

Но когато спираше, водата отново се превръщаше в зелено-синя ръж, а огромните вълни — в планински върхове.

И морето отново ставаше далечно и нереално, като изчезнал мираж.

А сега — само след няколко часа — ще види морето.

Камионът се тресеше по неравния път, лицето ѝ, сплетената коса, трети като дрехи се белееха, потънали в ситния белезникав прах, но тя се усмихваше. Усмихваше се така, както през онази сутрин, когато я гиздеха за сватба. И усмихната си представяше как стои с булчинска рокля до морето и председателят, едър и сериозен, я пита:

— Ти искаш ли го?

А тя казва:

— Да.

Сетне се обръща към морето и пита:

— Ти искаш ли я?

И морето плисва и с рев отвърща: „Да!“.

Откритият камион се друскаше, децата пищяха, бабите проклинаха, а тя се усмихваше и казваше:

— Да, да, да...

И ето — най-сетне го видя.

Огромно, безкрайно, закрило целия хоризонт, блестейки с милиарди отразени слънца.

Децата крещяха:

— Ураааа!

Бабите триеха очите си и се сърдеха:

— Е, това ли е то?...

А тя мълчеше и се страхуваше да затвори очи, да не би, когато ги отвори, то да се превърне в безкрайна зелено-синя нива.

Слязоха от камиона, изтърсиха се от праха и седнаха на терасата на крайморския ресторант, надвесена над самия плаж.

Долу търчаха полуголи мъже и жени. Те скачаха във водата, играеха с вълните и крещяха.

А на терасата беше горещо.

Сладката баница, баницата със сирене, щирника, чушника, пилето и кюфтетата плувнаха в мазнина, която заблестя неприятно.

Отсреща някакъв сух човек с очила ядеше луканка.

Прииска ѝ се да хапне и тя луканка, но я досрамя — какво ще каже мъжът ѝ, нали толкова ядене бяха донесли от къщи?

Прииска ѝ се да слезе долу, да се гмурне в хладната вода и да плува, да плува...

Но как се плува с три ката дрехи?

Защо се трепа цяла нощ да меси, да пържи и да готви, за какво са тия дебели дрехи?

Не би ли могла и тя да дойде тук в лека рокля, да хапне малко луканка, а сетне да скочи във водата, да се плиска с вълните и да крещи като тези загорели мъже и жени?

А в това време сухият очилат човек, който седеше срещу тях и който беше журналист, я гледаше с ням възторг и пишеше в бележника си:

Немея от възхищение. Обзема ме чувство на национална гордост. Температурата е тридесет и шест градуса на сянка, дори и къпещите се очакват всеки миг да получат слънчев удар, а пред мен на съседната маса стои една българка. Със старинна, дор трикатна българска носия. От лицето ѝ вее хлад и спокойствие. Сякаш за нея не съществува топлина, сякаш за нея не съществува термометър и слънчев удар. Аз ям някаква сухоежбина, която горчи в устата ми — някаква полулуканка — а на масата пред нея са струпани най-красивите неща, които могат да се видят само на истински наши народни сватби

— кюфтета, приготвени с двадесетина вида миризми, баница със сирене, баница с мляко, баница с щир, чушки пълнени, пиле задушено... Колко много сме се откъснали ние, интеллигентите, от нашия народ...

ЯЗЪК

Непознатият влезе с едно красиво момиче.

Седнаха на една от масите и си поръчаха вино и вечеря.

Момичето беше много красиво.

— Така е — казаха си младежите от съседната маса — който има мангизи, при него ходят хубавите мадами.

Когато оркестърът засвири, младежите се обърнаха към масата. Ей сега ще затанцуват, а те ще зяпат с пръсти в уста.

Но непознатият говореше нещо с момичето и не танцуваха. Когато започна вторият танц, един от младежите се престраши:

— Ясно — каза той, — вързаняк е.

И покани момичето.

Непознатият погледна изненадан. Момичето също беше изненадано.

— Един танц! — поклони се повторно младежът.

Непознатият се усмихна и кимна.

Момичето танцуваше хубаво. Когато танцът свърши, тя каза „благодаря“ и седна при непознатия. Но веднага друг от младежите скочи и я покани. И така — докато оркестърът свиреше, всеки един от четиримата изигра по един танц с момичето. А непознатият само кимаше с глава и пиеше.

— Абсолютен вързаняк — каза един от младежите.

Внезапно стана и отиде при масата на непознатия.

— Извинете — усмихна се младежът, — мога ли да седна малко на вашата маса?

Непознатият вдигна рамене. Беше много изненадан. Но сетне кимна. Младежът седна.

— Ще ме почерпите ли една чаша вино?

Непознатият му наля. Младежът се чукна с него и с момичето. Изпи чашата и доби смелост.

— Да поканя ли и моите приятели?

Непознатият се ококори, но вдигна рамене. Добре.

— Идвайте! — викна младежът.

Останалите трима грабнаха столовете си и седнаха на масата.

— Виното свърши — каза един от младежите. — Ще ни поръчат ли?

Непознатият поръча вино. Когато оркестърът засвири, младежите отново се изредиха да танцуват с момичето.

Изпиха няколко бутилки. Когато трябваше да затварят ресторанта, непознатият плати, кимна на младежите и излезе с момичето. Отвън ги чакаше шофьор с кола.

Младежите погледнаха след тях.

— Язък — каза един, — ако беше без шофьор и знаехме коя е колата му, можеше да му спускаме гумите.

МАСКА

Честваха шестдесетгодишнината на професор Петров.

В бежовия салон на един от най-добрите столични ресторанти беше наредена маса за около двадесет души. По надписите, сложени пред всеки стол, се разбираше, че гостите са известни учени, инженери, лекари, архитекти.

Виното беше хубаво, вечерята — също. След няколко часа всички се развеселиха, но както подобава на хора от този ранг, поддържаха добрия тон, а когато вечерята отиваше към края, не беше рядко да се чуе френска, английска или немска реч. Почти всички говореха свободно тези езици и при случай цитираха източниците направо на езика, на който бяха публикувани.

— Малко се поизхарчих — помисли си професорът, — но затова пък тържеството е съвсем в добрия тон. Нека се запомни.

Когато наближи времето за тръгване и повечето от гостите се стараеха да кажат някаква интересна заключителна фраза, в салона нахлу с трясък маскиран гражданин. Той беше облечен елегантно, но на главата си имаше маска на прасе.

Като залиташе, маскираният доближи професор Петров, взе с шепа руска салата и я размаза по главата му. Това беше толкова неочаквано, че професорът само изохка. Гостите стояха занемели. Най-сетне професорът се съвзе и заекна:

— Но... какво е това?

— Руска салата — каза маскираният, — а това — и той пхна в малкото джобче на професора половин скумрия, залята с майонеза — е скумрия. Други въпроси?

— Как смееете? — скочи инженер Стоянов. — Вие знаете ли какво правите?

— Аз? — хлъцна маскираният, сетне се доближи до инженера и започна бавно да изрязва маншетите на сакото му с шивашка ножица. — В момента режа костюма ви.

Инженерът пребледня и седна. Той имаше слабо сърце и едва се сдържа да не припадне. Жена му писна, но маскираният я успокои с

жест, сетне се наведе и откъсна голямо парче от дългата ѝ рокля.

В салона настана суматоха. Няколко души наскачаха едновременно:

— Изхвърлете го! Повикайте милиция!

Маскираният се извърна, изгледа наскачалите, а сетне се доближи до всеки един и като разклащаше бутилката с шампанско, започна да ги плиска по лицата с пяната.

Сега вече всички закрещяха:

— Свалете му маската. Демаскирайте го!

Маскираният хлъцна още веднъж, сетне вдигна рамене и сам свали маската си.

— Жоро! — ахна дъщерята на юбиляря.

Професорът зяпна, а сетне се разсмя така, че жена му започна да го тупа по гърба.

— На вас — каза демаскираният, като се обърна към инженера, чието сако бе нарязал — 500 лева. Вярвам, че ще ви стигнат за нов костюм. На вас, мадам — каза той, като се обърна към жената на инженера — също 500 лева за нова рокля. На останалите — по 100 лева. За почерпка. От мен.

Бръкна въз вътрешния си джоб, извади две пачки от по две хиляди лева и ги хвърли на масата.

— Хайде, Миче — хлъцна отново Жоро, — да идем да танцим.

Хвана под ръка дъщерята на юбиляря и излезе с нея, като залиташе.

Гостите впериха очи в професора, който още се тресеше от смях.

— Кой е този?

Професорът пое въздух и махна с ръка:

— Годеник на Мичето.

Вдигна пръст:

— Сервитьор.

Гостите ахнаха и седнаха бавно на местата си.

— В „Дело“ — каза тихо една от гостенките — писаха, че у една сервитьорка намерили 47 хиляди лева и тя не могла да обясни откъде са.

— Играят си с пари — въздъхна стар лекар.

Жената на юбиляря кимна щастливо:

— Късмет има нашето Миче. Успяхме да я вкараме в хайлайфа.

ПРИЯТНА ВЕЧЕР

Има дни, когато ме обзема някакво тайнствено чувство на тиха радост. Нещо красиво звънти в душата ми, в ушите ми се леят нежни мелодии и ми се иска да прегръщам глобуса. Това е знак, че трябва да отида в ресторант — лукс категория. По такъв начин аз се отблагодарявам на своя организъм, на клетките си, на всички жлези с вътрешна секреция, които са се погрижили да ми създадат подобно празнично настроение.

И тази вечер беше именно такава.

Днес е събота, празник, по-хубав от неделя, защото ми предстоят тъкмо два дни на безгрижие и мързел. Сутринта се събудих в девет, прегледах ежедневния и периодичен печат, сетне си направих яйца на очи, мляко с какао и препечен хляб. Закусвах бавно, красиво, както съм виждал да закусват по филмите. Дори от време на време влизах в разговор с котката, като се обръщах към нея на „вие“, което предизвиква подозрение у нея — не правя ли всичко това, за да я издебна и да я перна по врата.

— О, не, мила — казах, — днешният ден за мен е празник, а е редно в такива дни да се държим красиво и благородно. Така, както се държат героите на Уолтър Скот и Фенимор Купър, които в най-страшните моменти не изгубват присъствие на духа и пред лика на смъртта произнасят тиради от по три страници. Не мислите ли вие, скъпа...

Тук котката измяука страшно и хукна навън с навирена опашка.

Но това не трябваше да ме изненада. Отдавна е известно, че на непосветените в изисканата литература винаги им прилязва, когато героите започнат да говорят в красив, напевен стил. Те, както и котките, не обичат много-много приказки. Ако даваш мръвка — дай я и бягай.

Прекарах сутринта в четене на научнопопулярни, литературни и филмови списания. Те изобилстваха с интересни и поучителни факти. Така в едно научих, че няма нищо по-вредно от яйцата и дори се даваха примери как в Австралия давали на маймуните от

зоологическата градина само белтъци, а хвърляли яйчените жълтъци. Малко по-надолу, в същото списание, прочетох, че според последните изследвания именно в жълтъка се криела тайната на дълголетието, тъй като изобилствал с витамин Е. В едно от литературните списания се правеха догадки дали намерената напоследък калъфка от възглавница принадлежи на един известен поет, умрял в края на осемнадесети век, и се описваха споровете около това откритие, в които участваха няколко научни института. В киносписанието проследих кривата на разводите на Бриджит Бардо, както и диетата на София Лорен. За разлика от последната, която спяла по 12 часа и ядяла спагети, Марлен Дитрих закуствала само с един портокал.

Обогатен духовно, задряхнах на стола и се събудих към пет часа следобед с онова красиво настроение, за което споменах в началото. Взех душ, облякох се красиво, сложих в джоба половината от заплатата, която бях получил в петък, и се запътих към един от известните ни ресторанти — лукс категория.

Естествено, минах първо през дневния бар. Исках да бъда близък до героите на Хемингуей и някои други класици, които преди вечеря небрежно изпиват по няколко аперитива. Седнах на високото столче и се усмигнах приятно на бармана. Той ме погледна мрачно, сетне взе мръсна кърпа и започна да трие стъклото точно пред мен, като на няколко пъти прокара парцала през ръцете ми.

— Чистотата е здраве — опитах да се пошегувам, но барманът не се засмя, а измърмори нещо, което ми приличаше на призив за интимност към някои мои роднини.

Оправдах го. Прав е човекът. Аз си гледам кефа, а той, точно в събота, вместо да излезе на разходка, трябва да ми сервира.

— Водка — казах — и кафе еспreso.

— Има само скоч и френски коняк, а апаратът за еспресото не работи.

Да бях някой грубиян, бих изтърсил, че в целия свят най-търсеното питие именно в луксозните ресторанти е водката, а също така, че умишлено е развалил машината за еспreso, както правят всички бармани в страната, за да ти пробутат нескафе. Но къде и в кой роман джентълмените се интересуват от подобни подробности? Дори и когато се наложи да влязат в смъртна схватка, секунда преди това се правят на разсеяни и си говорят за конни състезания.

Барманът стоеше срещу мен настръхнал. Само чакаше да му задам въпроси от горния тип, за да ревне: „Махай се!“. Но аз се усмихнах:

— Скоч. И нескафе.

Барманът отпусна въздуха, сетне се обърна с гръб и каза на една сервитьорка, която седеше в барчето и си гледаше на кафе:

— Тоя май иска да се жени за мен.

Направих се, че не чувам и когато ми поднесоха скоча и кафето, кимнах учтиво. Той, разбира се, се опита отново да ме предизвика, като пред очите ми наля в мярката за сто грама само седемдесет и нескафето беше само на ръба на лъжичката. Тропна го пред мен и ме погледна нахално в очите, с което искаше да каже — хайде, ако си мъж, направи скандал. Но аз само се закисках и започнах да пия, без да кажа нищо. Това съвсем го убеди в предположенията му, защото се обърна към сервитьорката и промърмори:

— Абе аз бях казал на портиера да не пуска подобни...

Останах при героите от красивите романи. Направих се на глух. Платих и не приех ресто. Всъщност барманът издърпа банкнотата от ръцете ми и пак обърна гръб, като и с най-малкото движение не показва, че има намерение да ми връща нещо.

Влязох в ресторанта пет минути след седем. Както подобава на джентълмен. Кимнах учтиво на сервитьорите, които моментално изчезнаха в кухнята, и седнах на маса, от която се откриваше гледка към целия ресторант.

Половин час след мен в ресторанта влезе двойка. Те се упътиха към една празна маса, но в същия миг сервитьорите изскочиха и им креснаха:

— Е, къде там, бре?

Двойката, явно младоженци, примигна.

— Е там — при оня седнете. Няма да цапате сто покривки.

Двойката смутено седна на моята маса. Едва сега пристигна намусен сервитьор, който измърмори, че навярно сме чакали само да се отвори ресторантът, за да се наблъскаме като селяни. Младоженците отново запримигаха, но аз им се усмихнах, с което исках да кажа: „Запazете спокойствие. Всичко ще бъде много красиво“.

Обърнах се към сервитьора и казах с най-нежен глас:

— Лист, ако обичате.

— Какъв лист?

— С яденето.

Той ме погледна като треснат.

— За какво ти е тоя лист? Имаме само филе миньон и коктейл от раци.

— Само?!

— Да бе — сто пъти ли ще ти повтарям!

Вдигнах рамене.

— Добре. И бутилка „Гъмза“.

— А може би ще поискаш наливно!

— Няма „Гъмза“?!

— Само „Каберне“.

— А нещо... салата — зелена, домати...

— А ти не чу ли какво ти казах?

Засмях се.

— Като минах през „Римската стена“, видях хиляди салати.

— Защо не яде там, а се тикаш тука?

Млъкнах. Сервитьорът остана още пет минути наежен, в очакване на словесен двубой. Но аз мълчах.

„Страхливец“ — помисли си за мен сервитьорът и тръгна към кухнята.

В този миг вратата се отвори и влезе някаква чуждестранна туристическа група. Управителят изскочи от кухнята и кресна:

— Ей, вие там — изчезвайте!

Като видя колебание по лицата ни, той дотърча, грабна ни под мишниците и ни тикна на една маса под стълбището.

— Но тя е за двама — казах.

— Ако не ви харесва — файрум.

Младоженците се спогледаха, вдигнаха рамене и си тръгнаха.

— Аз затова мразя да сервирам на българи — тресна по масата сервитьорът, — искат майка си и баща си.

Обърна се кръгом и след половин час донесе стомничка.

Погледнах го въпросително.

— Филето е само за групата. Останала е една порция стомна кебап от обед.

И изсипа кебапа в една чиния.

— Стомна кебап?

— Нали виждаш.

— А защо няма месо?

Лицето на сервитьора се озари:

— Ще вдигате скандал?

— Не — просто бих помолил за лъжица, след като това всъщност е само супа...

— Стомна кебап се яде с вилица — каза сервитьорът и си тръгна.

Надروبих хлебец в соса и започнах да ям с апетит. От време на време се извързвах към чужденците и им кимах с усмивка. Нека разберат, че и у нас има културни граждани.

Към осем оркестърът засвири. Изсвири нещо много тъжно. Мелодия, която се изпълнява в дни на национален траур. Сетне престанаха и седнаха да вечерят. Вечеряха около час. Като се облизваха и бършеха устата си с ръкави, отново изсвириха някакво джазово парче с много бърз ритъм. Двама от чужденците станаха да танцуват, но диригентът спря с ръка оркестъра и ревна на танцуващите:

— Ей, пейзази, това не е за танцуване!

Чужденците помислиха, че е шега, и се засмяха. Тогава диригентът скочи на дансинга, хвана ги за ръце и ги тикна на масата им.

— Чуш! — заплаши ги с пръст той. — И да не сте мръднали, че мам...

Оркестърът избухна в смях. И продължи в същото бързо темпо, след което седна на масата и се разпи. След около час оркестрантите се облегнаха на столовете си и се разпяха:

Гърди си с рози накичиииии...

Станах, взех микрофона и казах:

— Скъпи управителю, мили сервитьори, и вие, драги оркестранти! От името на публиката аз изразявам своите възторжени чувства от тази прекрасна вечер, която...

Не можех да продължа. Трима сервитьори ме грабнаха и ме изхвърлиха. На другия ден получих призовка. Управителят, сервитьорите и оркестрантите ме бяха дали под съд за обида.

ЛОВЕЦЪТ НА ПРИКЛЮЧЕНИЯ

Седях на моето мостче, когато се чу изстрел и върху главата ми падна нещо пърхащо.

— Предай ми кондора! — изрева някакъв страшен глас.

— Първо — казах, като вдигнах убитата патка — това не е кондор, а патка, и второ, тя дори не е дива, а е питомна и ще има да патиш за тая работа.

— Така ли?

Човекът, на когото принадлежеше гласът, първо показва димящата си пушка иззад брезичката, а сетне се показва и сам. Беше облечен в някаква смесица от дрехи на космонавт и изследовател на Африка от края на осемнадесетото столетие.

— А къде е кондорът?

— Кондори в Овча купел няма — отвърнах аз.

Човекът изсумтя мрачно и плю с известна доза подозрение пред себе си.

— Така говорят — процеди той. — Но това трябва да се провери.

— Пази се! — изкрещя изведнъж и с всичка сила се плъосна в рекичката.

Огледах се, но забелязах, че няма от какво да се пазя.

Човекът подаде едно око над водата, сетне и края на устата си.

— Имрибrrrrпрубршшт.

— Моля?

— Не чу ли какво ти казах? — изкрещя този път ясно човекът.

— Ти каза „имррибrrrrрпрубршшт“.

— Така ли! — учуди се човекът. — А аз мислех, че ти казах: „Пази се, защото това мостче е от типа на тези, които обичат най-много леопардите“.

— Може и това да си казал — съгласих се аз, — но устата ти беше пълна с вода, та чух само „имрибrrrrпрубршшт“.

— Хм — усмихна се загадъчно човекът, като излезе на тревата и се изтръска от водата, — бих казал, че това е някакъв особен кодиран език.

— Моля?

— И това ли не знаеш? — учуди се той. — Явно не четеш библиотека „Научна фантастика и приключения“. Кодиран език значи — едно да говориш, а друго да се разбира. Например казваш „ряпа“, а се разбира „сутринта в три часа закопайте трупове“.

— Майчице! — плеснах с ръце аз.

— Мръсна работа — кимна човекът, — като чуеш такива неща, по-хубаво си стой настрана.

Озърна се и каза загадъчно:

— Светът е пълен с неизвестности. Лъвове, тигри, летящи чинии, снежни човеци, рибонуклеинови киселини, аспержи и какво ли не. Страхотии. Ето — ти си мислиш, че седиш на обикновено дървеничко мостченце, а дори и хабер си нямаш, че това е най-удобната площадка за акостиране на космически летящи чинии.

Огледах мостчето и забелязах:

— Струва ми се, че тук по-скоро биха могли да акостират летящи вилици и лъжици. Дори за една обикновена супена чиния няма място.

— И ги говориш едни — вдигна рамене човекът. — А за Дирак чувал ли си? А за антиматерията? А това, че цяла галактика може да се побере в една формула и цялата ни земя — в една точка от молив? Претворяване, трансформация, трансцеденталност?

Щракна с пръсти:

— Е, това е.

Вдъхна въздух в ноздрите си:

— Мислиш, че поемаш въздух, а те благодарение на хитро измислени формули са се смалили до такава степен, че влизат в дихателната ти система и започват едно любопитно пътешествие из алвеолите ти. За това дори филм имаше, а ти шега си играеш.

— Пържолата — каза внезапно човекът.

— Моля?

— Обикновена пържолата — добави той, като се облиза, — препечена, със сос, черен пипер и солчица. А всъщност кое ти гарантира, че това не е океан от микрогалактики, в които има слънца и планети, в които живеят разумни същества? И кое ти гарантира, че нашата галактика не е част от някаква огромна пържолата, която в момента нагъва някакъв гигант, за който ти дори и понятие си нямаш?

Ритна една консервена кутия и процеди:

— Шега сме ний в ръцете на природата.

Изсмя се:

— Нямало кондори. Всичко било вече изкопаемо. А в дакарското крайбрежие намериха вид риба, за която смятаха, че е изчезнала преди 50 милиона години.

Почеса главата си:

— Може би в случая действително да съм убил патка, и то питомна, но следващия път ще убия я кондор, я киви-киви.

Облегна се на брезичката и помръдна с крака:

— Това ми се случва често. Тръгна на лов за лъвов е и какво мислиш удрям?

— Котка?

— Хиена.

— Хиени в Овча купел няма.

— Мислиш си. Довчера и шарка нямаше, а на улица „Аврам Петров“ 15 вече виси надпис: „Строго забранено влизането! Шарка“.

— Е, има малка разлика между шарките и хиените.

— Разликата е една и съща — каза многозначително човекът, — ето например на улица „Аврам Петров“ 3 живее един, за който всички мислят, че е порядъчен и обикновен. От двадесет години е счетоводител, а всъщност знаеш ли какъв е той?

— Знам — отвърнах, — това е чичо ми.

— Може и да ти е чичо — вдигна рамене човекът, — но е шпионин.

— Я!

— Така е — въздъхна човекът, — отдавна го наблюдавам. Как пък не направи нещо различно, поне веднъж да се беше напил. А той — все едно и също. Двадесет години. Съвсем нормален, съвсем порядъчен. И защо всичко това? Не ти ли идва наум?

— Защото си е такъв.

— Глупости — махна с ръка човекът. — Той е някакъв Зорге, но на коя страна, не ми е ясно. Ще се занимава някой ден с него.

— А не те ли е страх, че някой ден ще си изядеш боя, като биеш чужди патки и подозираш добри хора?

— Като нищо — съгласи се човекът, — но това са догадки, съмнения. Всичко трябва да се провери, да се осмисли. Може и бой да падне, а може и орден. Колко хора така са станали известни. Ето

Колумб например — тръгна да търси една нищо и никаква Индия, а открива — какво мислиш — Америка!

Нарами пушката си и като кихна, каза:

— Довиждане! И моля те, ако мине някакъв кондор наоколо, свирни ми.

— Дадено — кимнах аз.

ГРУЗИНСКО ГОСТОПРИЕМСТВО

Звъня на Зурхан.

— Здравей, Зурхан. Мисля да намина към Грузия...

— Ти? Господи! Кога идваш? Да изпратя самолет!

— Не, не... просто се колебая... Ако дойда, да речем, в понеделник...

— Понеделник? Ама ти знаеш ли какво говориш! Понеделник... господи! Та тогава е рожденият ден на дъщеря ми. Знаеш ли какво значи това? Това значи половин Грузия на една маса. Това значи да наредим слънцето да свети и през нощта. Това значи да събера всички шарманкаджии на Грузия и...

— А ако дойда във вторник?

— Някой ти е казал!

— Какво ми е казал?

Зурхан шепне:

— Не — ти навярно си чул, че именно във вторник ние правим своите спявки. Над Тбилиси. На две хиляди метра височина, седем ярета, три бъчви вино, гласовете на Грузия. Господи. Та това го няма дори и в сънищата. Ще бъдем аз, Нодар, Агули...

— А ако дойда в сряда?

— Урррррааааааааа!

— Какво има?

— Ами нали в сряда... ха-ха-ха, в сряда е празникът на джигитите! Ти знаеш ли какво е това? Десет хиляди джигити от цяла Грузия — огромно поле, пълно с чевермета и бурета, сто ансамбли, петстотин шарманки, седем цирка...

— А в четвъртък?

Тишина. Зурхан мълчи. Не, не мълчи. Киска се.

— Защо се смееш?

— Защото мисля, че си най-големият хитрец. Знаеш, че точно в четвъртък се жени на Нодар голямата дъщеря. Ти грузинска сватба виждал ли си? Ти знаеш ли какво е това? Това, брат, са три тунгуски

метеорита, взети заедно или изчислени в атомни бомби — точно десет хиляди парчета. Ето това ще видиш в четвъртък и затова...

— Добре де, а ако закъснея и дойда в петък?

— Не!

— Какво?

— Няма да идваш в петък.

— Защо... ще сте изморени от сватбата?

— Изморен грузинец? Ти виждал ли си мъртъв бог?

— А защо да не идвам в петък?

— Защото ще се влюбиш в Грузия и няма да искаш да се върнеш. Защото в петък — ха-ха — в петък е най-страшният ден. В петък обрязваме кочовете и... не, ти не можеш да си представиш какво значи това — в океана няма толкова вода, колкото вина ще се излее в този ден и ти...

— А в събота?

— Какво събота?

— Ако дойда в събота?

— Ти ум имаш ли?

— Защо?

— Защото ще се влюбиш. В събота именно идва моята племенница. Най-голямата красавица на Грузия. Завърши медицина в Москва и баща ѝ прави посрещане. Единствена дъщеря. На кого? Ти знаеш ли кой е баща ѝ? Ти знаеш ли какво направи, когато преди пет години дъщеря му се излекува от хрема? Закла двадесет ярета и изля пет бъчви вино. За една хрема. Е, представи си какво ще направи сега, когато дъщеря му се връща с диплома на доктор. Това значи...

— Плашиш ме. Ще дойда в неделя.

— Ела. Но си донеси ковчег.

— Ковчег?

— Да. Защото ще умреш. Защото такова нещо, което ще видиш и чуеш в неделя, се случва веднъж на сто години. *Фестивал на старогрузински песни!* Знаеш ли какво е това! Пет хиляди мъже с огромни страшни бради, с пищови и дрехи, по-дълги от краката им, които, като зареват, отварят вратите небесни и карат господа бог да се кръсти и да слави името грузинско.

— Слушай, а ако дойда след една седмица?

— Точно това исках да ти предложа и аз. Защото именно след една седмица започва празникът на гроздобера. Гроздобер в Грузия! Това значи второ пришествие, това значи слизането на ангелите на земята, това значи...

— А ако не дойда изобщо?

— Това показва, че си най-големият хитрец.

— Защо?

— Защото дойдеш ли у нас — то значи да умреш от ядене и пиене. А ако не умреш — цял живот ще бъдеш нещастен и ще молиш провидението да те върне поне за миг в Грузия.

ХРОНИКА ЗА ТРАГИЧНИТЕ СЪБИТИЯ В САМОКОВСКО

Извиняваме се пред читателите, че толкова късно разясняваме истината около трагичните събития в Самоков и Самоковско, но искахме да проучим фактите от всички страни, за да дадем една правдива картина на случилото се. Знае се, че отдалечаването от дадено събитие лишава описанието от известна емоционалност, но в замяна на това обективната истина печели, тъй като разстоянието във време дава отрезвяване, дава възможност да се прецени случилото се с по-хладен ум.

От всички събрани сведения, от всички разпитани, от разговор с роднини и близки на починалите и пострадалите, успяхме да си изясним хронологията на събитията и, както ни се ще да вярваме, самата истина.

Ще разкажем историята така, сякаш е видяна от един очевидец, от началото до края, с всичките мисли на пострадалите и виновниците — сякаш очевидецът е мислел вместо тях, сякаш той вместо тях е пострадал или е станал причина за нещастията.

В часа шестнадесет и петдесет и две минути гражданинът на столицата Иван Петров Андреев, бидейки на почивка в Боровец, и не намирайки нужните му батерийки (четири на брой, малки, от волт и половина) се качва на автобуса и отива в град Самоков, където влиза в магазина за хиляда и една стоки и в гореупоменатото време (шестнадесет и петдесет и две минути) задава въпрос на щандистката на електрическите материали:

— Бихте ли ми дали четири малки батерийки от волт и половина?

В протокола на следствените власти щандистката Спасуна Станкулова Бързашка оспорва това твърдение, като обяснява, че гореупоменатият гражданин Иван Петров Андреев, влизайки в шестнадесет часа и петдесет и две минути в магазина, с бързи крачки се отправил към нейния щанд с видимо ядосано лице и тя още от самото начало, както сама обяснява, се е наежила, защото очаквала, че

той ще вдигне скандал, а имала зъб на мъжа си от вчера, защото не искал да преточи зелето, и понеже гражданинът Иван Петров Андреев по походка и по начина, по който си стискал скулите, много ѝ напомнял на нейния съпруг, тя решила, без сама да знае, да му се опъне. И когато той дошъл до щанда, казал:

— Я ми дай четири малки батерийки от волт и половина, ама бързо, че ще изпусна обратния рейс!

Тя, въпреки че знаела, че такива батерийки има, под влияние на субективния фактор, а именно отказа на мъжа ѝ да преточи зелето и приликата на Иван Петров Андреев с него (мъжа ѝ), отвърнала:

— Няма!

Но при разпита на свидетелите, а именно закупчика Ване Пешов Котов и Минка Симова Симова се оказа, че Иван Петров Андреев е употребил учтива форма на искане и само от бързата му походка личало, че бърза, като отговорът на щандистката не е бил „Няма“, а — „И да бързаш, и да не бързаш, няма!“.

Това вмъкване на мнението на щандистката трябва да бъде елиминирано от протокола, тъй като всички по-нататъшни търсения показаха, че тя под влияние на субективните фактори (зеле, мъж и прочее) не дава обективна картина на развитото се. И затова продължаваме разказа така, както се доказва, че е протекъл.

Когато чул този отговор, гражданинът Иван Петров Андреев се сепнал и останал като закован. Същото направили и останалите посетители на магазина. Наистина, всеки един от вас, драги читатели, би останал като гръмнат, ако в наши дни чуе подобен отговор от щандистка, а именно „И да бързаш, и да не бързаш — няма!“.

Окопитвайки се от ужаса, обзел го при този отговор, Иван Петров Андреев надделява чувството си на обида и посочва с пръст кутийка с именно търсените от него батерийки, която стояла отворена зад гърба на щандистката.

— Ето — казал той, — имате.

Щандистката веднага отвърнала:

— Аз много добре знам какво има и какво няма и няма какво да ме учиш!

Този отговор отново хвърля в мраз и ужас посетителите. Ново окопитване от страна на Иван Петров Андреев и той отново посочва батерийките:

— Ето ги.

Щандистката се обърнала, видяла батерийките и каза:

— Тия са развалени.

— Нищо — казал Иван Петров Андреев, — дайте ми ги.

Тук вече щандистката избухнала и каза:

— Абе ти не разбра ли, че няма да ти дам ни батерии, ни материи?

При този отговор две жени, които стояли наоколо (Божура Велинова Петрова и Анна Велинова Петрова от с. Бели Искър), припаднали. Един гражданин, чиято самоличност не бе установена, покрил очите си и казал:

— Не, не мога да повярвам!

А останалите продължили да стоят като вкаменени.

Според експертизата на лекарите, прегледали Иван Петров Андреев, последният има изумителна нервна система, която му позволила въпреки всичко да продължи започналия невероятен за наши дни диалог:

— Моля ви се — казал той, — вие нямате право да ми отговаряте така.

На което щандистката отвърнала:

— Ти ли ще ми кажеш бре?

Тук вече Иван Петров Андреев не издържал и обръщайки се към смаяното, ужасено и възмутено гражданство, викнал:

— Граждани, лишават ме от осветеното от Конституцията право да правя покупки в държавните магазини с парите си, на които има национален герб и които са спечелени с честен, осемчасов, макар и петдневен от седмицата труд.

Щандистката не изчакала реакция от страна на гражданите, а грабнала кутийката с батериите и ги запратила върху главата на Иван Андреев с думите:

— На! Яж!

Това било именно сигналът. Гражданите надали общ вик и се втурнали към щандистката. Тя също надала вик и изтърчала по стълбите, като се скрила в канцеларията на управителя. Докато гражданите разбивали вратата, тя успяла да скочи от третия етаж, където се намира канцеларията, и разбирайки накъде отива работата,

не хукнала към дома си, а побягнала направо през полето и се укрила в Павлиkenско.

По-нататък развоят на събитията прилича на образуване на лавина. Разбивайки вратата и не намирайки щандистката, гражданите на Самоков се втурват из магазина и започват да чупят и да трошат. Изпречилият се на пътя им управител бива разкъсан на парчета. Две щандистки, които не успели да избягат, били обесени с електрически шнуrowe за полилеи, след което целият магазин бил полят с газ и запален.

Новината се разнесла из целия град. Възмутеното от действията на щандистката гражданство на Самоков спира работа и излиза на улицата. Малко след това пламват останалите магазини в града. От солидарност селяните от Говедарци, Радуил и Бели Искър също подпалват местните магазини, линчувайки търговските работници с подръчни средства.

На притичалите се пожарникари от София лично председателят на градския народен съвет в Самоков забранява да гасят пламналите магазини.

— Отговорът на щандистката е позор за нашия град — заявил той — и само огънят ще го измие.

Бързо свиканият градски народен съвет решава след изгарянето на магазините на тяхно място да не се строи нищо, а да се направят открити терени, подобни на площада, стоящ на мястото на Бастилията в Париж, за поука и обеща на ухото на всички търговски работници, които биха дръзнали отсега нататък да не са учтиви с гражданите.

Спасената по чудо щандистка сега дълбоко се разкайва. И не толкова за разгромения магазин, а за зелето си, което било изнесено на улицата от разярената тълпа и газено и мачкано до пълна негодност за употреба.

— И ако ме е яд, яд ме е само за това, че като намерили мъжа ми, гражданите го вдигнали на ръце и го носили по улицата, като му викали „ура“ и „браво“, загдето толкова години живял с такава жена. Те за това ме е яд най-много.

ПИТАЙ ГОРЕ

Часовникът ми спря.

Така правят и магаретата — върви, върви, па спре.

Та спря и часовникът ми и затова набрах номер 18 по телефона, за да науча колко е часът, та да бъда в крак с времето. И каква беше изненадата ми, когато вместо познатия телефонен глас чух едно звучно дамско:

— Моля?

— Край на автоматиката, да?

— Какво обичате?

— Искам да знам колко е часът?

— Колко е часът ли?

— Да, защо?

— А, нищо.

— Е, какво?

— Нищо, нищо.

— Как нищо?

— Ами така.

И дамският глас се засмя приятно.

— Вижте — казах, — аз бързам.

— Ами бързайте си.

— Няма ли да ми кажете колко е часът?

— С най-голямо удоволствие ще ви упътя.

— Да ме упътите?

— Разбира се. Това е нашата длъжност. Обаждат ни се по телефона, питат колко е часът и ние упътваме гражданите.

Ощипах се. Заболя ме. Значи не спя.

— Момент — казах, — а защо, вместо да ме упътите, не ми кажете колко е часът.

— Извинете, но това са две различни служби. Ние упътваме гражданите и им казваме къде да идат и да проверят колко е часът.

Ахнах.

— И къде, според вас, трябва да ида да питам колко е часът.

— В служба „Точно време“.
— И къде се намира тя?
— На булевард „Скобелев“ 35.
— Благодаря!
— Моля!

Стана толкова интересно, че оставих цялата работа и се запътих за „Скобелев“ 35.

Приеха ме много любезно.
— Кафе?
— Защо не.
Донесоха кафе.
— Цигари?
— Защо не.
Донесоха цигари.
— Коняк?
— Разбира се.

Пийнахме кафе, изпушихме по цигара и изпихме по чашка коняк. През цялото време служителят ме гледаше много любезно. Престраших се и попитах:

— Та колко е точно часът?
— Моля ви се — усмихна се служителят, — няма ли да изпиете още едно кафенце? Ето цигарите. Сега ще повикам да донесат още коняк.

Пак пих кафе, пак пуших, пак пих коняк.

— И? — казах вече твърдо.
— Какво точно? — усмихна се служителят.
— Точно време! — креснах.
— Вие искате да знаете колко е часът?
— Да.
— Момент.

Служителят извади един бележник, хвана главата си с две ръце и каза:

— М-дааа... Разбирам ви напълно.
— Но какво има да се разбира? Кажете колко е часът и това е.
— Разбира се. Това е нашата цел. Да упътваме гражданите и да им кажем къде точно трябва да идат и да проверят колко е часът.
— Не разбирам.

— Но аз говоря толкова ясно — усмихна се служителят, — ето, ще ви пратя по-горе да попитате. Запишете си: „Цар Борис“ 60.

— Там да ида?

— Да, нали ви казах.

Играта ставаше съвсем интересна.

Скочих и хукнах към указания адрес. Там бяха много по-експедитивни. Кафето, цигарите и конякът вече ме чакаха. Пихме, пушихме, пихме.

— И?

— Бъдете спокоен — казаха ми, — вече имаме сигнали, че искате да знаете колко е часът.

— Сигнали?

— Да. Бяхме сезирани.

— Идеално — казах, — казвайте тогава.

— Кое?

— Колко е часът.

— Ето ви тази бележка — каза служителят, като ми подаде красиво написана бележка. — „Герлово“ 9. Дайте я на моя пряк началник другаря Андреев. Там ще ви обяснят всичко.

Хукнах с бележката, но не можах да вляза веднага. Имаше пропуск. Попитаха ме за името ми, обадиха се горе, взеха ми данните от паспорта, дадох ми пропуск и ме пуснаха.

Другарят Андреев ме прие, заключи след мен вратата, даде ми лист и химикалка и каза:

— Пишете.

— Да пиша?!

— Да. Биографията си.

Нямах време да се учудвам. Написах набързо биографията и я предадох. Другарят Андреев я прегледа, сетне продиктува данните на един микрофон. Чу се страшно тракане, цялата стая затреця и след миг от тавана падна листче с надпис: „Данните са верни“.

— Не сте излъгали — кимна другарят Андреев. — Компютърът направи нужната проверка. Можете да отидете по-горе.

— Защо ще ходя по-горе?

— Нали искате да знаете колко е часът?

— Да.

— Е — вдигна рамене Андреев, — разрешава ви се да питате. На улица „9 септември“ 49 е нашият пряк началник. Той ще ви даде нужните обяснения. Свободен сте.

Не успях да кажа нищо, защото вратата хлопна зад мен.

Боже мой! Та той ми даде собствения ми адрес!

Хукнах презглава към дома си и смаян видях огромна опашка пред вратата ми.

— Взехте ли си номерче? — попита ме строг гражданин с лента „разпоредител“ на ръката.

Взех номерче и зачаках. След три часа ме пуснаха.

Отворих вратата и зяпнах. На моето бюро седеше жена ми.

— Седни — каза тя — и не зяпай така.

— Какво става тук? — креснах аз.

— Тихо — каза жена ми, — службата ни е нова. Разраства се. Нямаме достатъчно помещения. Получих съобщение, че мога да те отпратя по-горе. Ето този запечатан плик. Ще го предадеш на другаря Симеонов на улица „Георги Гачев“ 14.

Докато успея да кресна, разпоредителят ме изведе навън и вкара следващия гражданин.

На „Георги Гачев“ 14 взеха плика, распечатаха го, свериха го с оригинала и когато се оказа, че всичко е редовно, ръкуваха се с мен:

— Честито!

— Кое?

— Можете да отидете при директора на служба „Точно време“. Ще ви кажат исканото от вас.

При директора на „Точно време“ влязох веднага. Нямаше никаква опашка, никакво кафе, цигари и коняци. Той погледна часовника си и каза:

— Часът е три и петнадесет минути, петнадесет секунди. Свободен сте.

— Е, добре де — попитах аз, след като нагласих часовника си, — защо трябваше да обикалям всичките тези адреси? Не можеше ли да дойда направо при вас и да ми кажете колко е часът?

— Можеше — вдигна рамене директорът, — кой ви е крив, че ходите долу. Елате направо горе и готово.

Излязох навън и все пак у мен остана един въпрос:

След като другарят директор без никакви пропуски, без никакви разпитвания и биографии ми каза всичко, което ме интересуваше, за какъв дявол получават заплати всички тия, дето са под него?

УСЛУГА

Началникът на пощата провря глава през тясното прозорче:

— Ти отиваш в хотела на Мальовица?

— Да — каза Мите.

— Занеси този вързоп вестници на администрацията на хотела. Тук съм писал името. Това е един журналист. Абонат е — та кажи, че му пращам вестниците.

Мите се опъна. Къде сега ще носи тия вестници, всичко става, после ще го хванат, че не ги е дал.

Началникът въздъхна дълбоко, сетне каза:

— Ти отиваш ли в хотела?

— Да.

— Е защо да не оставиш този вързоп на администрацията?

Мите нямаше какво да каже и взе вързопа. Беше го много яд, че трябва да прави тази услуга. От къде на къде? Да не е пощаджия? Седи някакъв си журналист там горе, пие си виното, а той трябва да му носи вестници, да не му е слуга?

Докато чакаше рейса, Мите няколко пъти прехвърли вързопа в ръцете си. И много се ядоса. Ако не беше този вързоп, сега можеше да си сложи двете ръце в джоба или да си пали цигарата спокойно. А сега? Ако рече да запали цигара, трябва да сложи вързопа между краката си, па после да бърка в джобовете и да вади цигари и кибрит. Вярно е, че от година се беше отказал — така му нареди лекарят, но ако пушеше? Дават ти някакъв вързоп, а ти иди и го носи и се притеснявай. Вестници! Глупости на търкалета. Щом е избягал от София, защо са му вестници? И сега той трябва да му ги носи! Да не е пощаджия?

Когато рейсът пристигна, Мите се бутна в тълпата и се ядоса още повече. Ако не беше този вързоп, можеше да бута по-силно с ръце и да влезе по-напред. А сега — внимавай да не измачкаш вестниците! Защо пък да внимава? Какво му е на вестника — измачкан или не, се е тая. Ако иска да си чете неизмачкани вестници, да си иде в София и да си ги чете.

Като седна в рейса, Мите се обърна към Пешо, който седеше до него:

— Тия журналисти са едни — не им стига, че пишат у вестниците, а искат и да ги четат. И сега аз трябва да им ги нося.

Пешо погледна вързопа, сетне го взе и го завъртя в ръцете си. После дръпна единия от вестниците и той се изниза от канапа.

Мите се ядоса:

— Защо го извади? Сега как ще го сложа обратно?

— Няма да го слагаш — каза Пешо, — откъде ще знае той какви вестници са му сложили. Един повече, един по-малко — се е тая.

И започна да чете вестника.

Мите се ядоса още повече. То вярно, че с един и без един — сè е тая, ама ако забележи, ще дигнат скандал, ще проверят и хайде, Мите на топа на устата. Той право не искаше да вземе вестниците, но началникът като го хвана за гушата — вземи, та вземи. Как да не се ядоса човек?

Когато пристигнаха в хотела, Мите понечи да се качи до администрацията, но Пешо го дръпна:

— Дай да пийнем по едно и тогава.

Мите се ядоса много. Ето — ако не беше взел вестниците, щеше сега да си пие спокоен, а като държи тия пусти вестници, все нещо ще го гложди, че трябва да се качи горе и да ги остави в администрацията.

Докато пиеха ментовката, Мите все гледаше вестниците и от яд щеше да се пръсне. Гледай какви хора — ако е поща, поща да е. Защо той трябва да им става слуга?

Покрай тия мисли съвсем забрави за какво е дошъл в хотела и когато след три часа шофьорът извика:

— Хайде, качвай се!

Щеше да побеснее от яд. Покрай тия вестници беше забравил, че идва в хотела да се види с електротехника, да го почерпи, та ако може да го прикотка, да дойде да види защо телевизорът му непрекъснато подскача. Ама нали се ядоса покрай тия вестници и се напи, забрави и техник, и телевизор.

Толкова го беше яд, че му идваше да накъса на парчета вестниците, но в бързината ги взе със себе си и се качи в рейса точно когато вече тръгваше.

— Сега трябва да стоя прав заради тия вестници — ядоса се Мите.

Ако не бяха тия вестници, той щеше да си влезе спокойно при електротехника, да го викне долу, да пийнат по едно-две и работата щеше да се оправи, а сега?

Четири часа изгубено време и за какво?

Половин час пътуване насам, половин час обратно, три часа пиене и за какво? За нищо. Заради тия пусти вестници му отидоха цели четири часа — хайде, вярно, че Пешо плати черпнята, а таксата за рейса?

Отиде си вкъщи и когато жена му попита какво е станало с електротехника, той хвърли вестниците на масата и каза:

— Какъв техник? Какъв телевизор? Не виждаш ли какво ме накараха да нося?

И без да каже повече дума, легна и заспа.

Като се събуди сутринта, той си спомни за вестниците и за малко не ги хвърли в печката. Но се сети, че може би оня журналист ще попита къде са, началникът ще каже, че ги е дал на Мите, ще го потърсят... дълга и широка. А ако вестниците са налице, ще ги даде веднага и ще каже, че нещо е станало и не е могъл да отиде в хотела. Но се ядоса, защото трябваше да пази вестниците и където и да ги сложи, все ще го е яд. Така де — от къде на къде вече втори ден се ядосва за някакви си вестници и на някакъв си журналист.

Захвърли ги над гардероба, но не можа да се успокои. И чак след три дни забрави за тях.

След шест месеца, когато синът му тръгваше за приемни изпити в София, Мите изведнъж се сети:

— Слушай — каза той на сина си, — чакай.

Покатери се на един стол, намери покритите с прах вестници, изтри ги и прочете името на журналиста.

— Разгеле — каза той на сина си, — тия, журналистите, нали ги знаеш, навсякъде се тикат. Имат сума ти познати. Ще идеш в София и ще питаеш у някой вестник къде може да е тоя журналист и като го намериш, ще му кажеш много здраве. Ще му кажеш — така и така, тате шест месеца ги е пазил тия вестници за тебе, сума ти главоболия има с тях, хайде сега пък ти направи нещо за мене.

Когато синът се качи на рейса, Мите се замисли и много се ядоса:

— Ама знам ги тия журналисти — въртна глава той, — ще каже: тоя па Мите кой е, какъв съм му аз? И нищо няма да направи.

— Неблагодарници! — тупна по масата Мите.

— Какво? — попита жена му.

— Тия, журналистите — махна с ръка Мите, — аз шест месеца му пазим тия вестници, а той... Ама глава, глава — удари се Мите по главата, — защо ми трябваше да ги взимам тия пусти вестници!

КОЗА

Баба Ефросина имаше коза.

И тази коза взе, че изчезна.

И изчезна не откъде да е, а от балкона на четвъртия етаж.

Баба Ефросина гледаше празния балкон и умът ѝ не го побираше. Как може да изчезне нещо от четвъртия етаж, и то не какво да е, а цяла коза.

Това ѝ се струваше толкова невероятно, че от време на време тя притваряше очи с надежда при отварянето да види отново козата — бяла и блееща, с дълго проточено раздвоено виме.

Но когато отваряше очи — балконът си стоеше все така празен и пуст, както преди. Ни коза, ни моза.

Минаха петнадесет минути, докато баба Ефросина най-сетне проумя. Козата я няма и туйто.

Тя тръгна из тристайния апартамент, като пляскаше ръце по бедрата си и повтаряше:

— Няма я и туйто.

Като обиколи всички стаи, баба Ефросина изведнъж се втурна на балкона с надежда, че сега козата няма къде да иде, но и този път от нея нямаше и следа.

Тогава бабата се реши на последната стъпка.

Реши да поиска съвет.

И много добре знаеше от кого ще поиска този съвет — младият студент на таванския етаж. Единствен той от цялата кооперация я беше изслушвал любезно и докрай, когато обясняваше откъде е родена, колко деца има, как мъжът ѝ отишъл на война и не се върнал и как тя с ей тия две ръце е изгледала трима синове — единият моряк, вторият закупчик, а третият, най-малкият, голям човек — именно този, при когото е и чието дете гледа.

Другите махаха с ръце още при първите думи и като казваха „бърза ме, бърза ме“ — хукваха нанякъде, а той единствен остави учебниците и цели три часа я слушаше и дори обеща да я чуе и друг път, ако си спомни някои подробности.

При него ходеше тя за съвети, при него се оплакваше от лошите продавачи, от съседките, които не искаха да я слушат, и от детето, което ни в туй, ни в онуй време ревеше и пицеше.

Да — при него ще отиде тя сега и ще му разкаже всичко — от игла до конец — той е умен и веднага ще ѝ каже: „Бабо Ефросино, там и там е козата и никъде другаде“.

Като взе това решение, баба Ефросина махна с пръст на детето да мирува и се качи при студента.

В това време той изчисляваше. Шареше някакви непознати и невидени знаци по белите дълги книжки, които бе натрупал по масата, и колкото и да се блещеше, баба Ефросина не можа да им разбере нищо. Докато обясняваше историята с козата, тя на няколко пъти не издържа и метна по един поглед към чудните знаци, за да се убеди за сетен път, че това е галиба някакво китайско писмо.

— Купих си коза — каза баба Ефросина, — а тя взе, че изчезна.

— Коза ли — сепна се студентът, — каква коза?

— Саанска коза — много хубава.

Студентът въртна глава:

— Е за какво ти е тая коза?

— Как за какво — плесна баба Ефросина, — ами да си я имам.

— Добре бе — рече студентът, — ама за какъв дявол ти е потрябвала тази коза?

Баба Ефросина поиска да каже, че ѝ трябва, за да си я има, но се сети, че веднъж вече каза това, и реши да потърси в главата си някакво по-друго обяснение.

— Виж какво, синко — рече тя, — козата е добиче. Домашно. А жив човек без добиче не може. Тъй сме си свикнали ние от малки. Ако нямаш добиче да ти заблее — празна ти е къщата, не ти се живее и никакъв стопанин не се чувстваш. Не е толкова за млякото — какво ти мляко, и миризливо такова — ни аз, ни децата го пият. Втръснало ни е на всички от едно време, когато само с това се прехранвахме. Като ми замирише на козе мляко — на немотия ми мирише. Мислех, че никога вече няма да завъдя коза, ама като дойдох тук и седях два месеца, нещо ме стегна. Да завъдя крава — викам си — не може се хвана на балкона. Пък и признай си — малко смешно. Петел и кокошки — беля работа. И цвъкат, цвъкат... А коза може. И е красива — като я погледнеш отдалеч — бяла кооперация, бяла коза — върви...

— Не, бабо Ефросино — не върви — метна глава студентът. — Това е варварство.

— Какво? Що рече?

— Варварство е, казах. Глупаво е, бабо Ефросино, да държиш коза в кооперация. И смешно е, и нехигиенично. Аз съм решително против коза в кооперация. Самата мисъл — коза в кооперация — ме кара да се смея. Смешно е това, бабо, и просто нечувано. Блеснала бяла коза на балкон. Хама че работа!

Баба Ефросина го погледна изненадана и за миг притвори очи, за да си спомни как изглеждаше козата на балкона, и като си спомни, не само че не ѝ се видя смешно, ами ѝ стана много тъжно и зарева:

— Отиде ми козицатаааа... единствената ми радоост...

— Слушай, бабо Ефросино — махна студентът и стана, — ако обичаш — иди си долу и си реви. Честно слово ти давам, че пет пари не давам аз за твоята коза и между нас казано, много хубаво е станало, дето е изчезнала. Ама че работа. Коза в кооперация! Че това е дивотия!

— Значи не искаш да ми помогнеш? — скочи баба Ефросина.

— Не. Друго, каквото искаш — ще направя. И комина ти изчистих, и пералната машина как работи ти показах, но за козата съм категоричен.

Думата „категоричен“ беше казана по такъв начин, че баба Ефросина разбра — тоя няма да мръдне от нея.

Като каза: „Значи така“, баба Ефросина стана, отиде до вратата, отвори я и я тръшна след себе си. Но това ѝ се видя малко и затова се върна, отвори я, и още веднъж я тръшна, за да разбере студентът с кого си има работа.

— Значи така! — повтаряше баба Ефросина, когато слизаше по стълбите. — Значи така!

И не щеш ли — по стълбите срещна комсомолката Александрина. При друг случаи тя никога не би я заговорила, защото комсомолката носеше очила и гледаше на всички от височината на организационното си положение — тя беше редактор на стенвестника в класа и като такава считаше, че всичко останало е суета. Всичко, което ставаше по света и у нас, тя го пречупваше през светлината на стенвестника — става ли това за стенвестника, или не става. И затова първия път, когато баба Ефросина заговори за тримата си синове, тя помисли за миг и като разбра, че този факт няма никаква връзка със

стенвестника, просто вдигна ръка и отмина говорещата баба. Тогава именно баба Ефросина се закле да не ѝ проговаря никога, като мислено я прокълна да остане стара мома, но сега положението се беше изменило. Единствената ѝ опора в тази кооперация поддаде и в безизходицата тя се хвана за сламката.

— Изчезна ми козата — рече тя на комсомолката.

Комсомолката притвори очи, за да прецени набърже дали изчезналата коза може да се смести в стенвестника, и тъкмо реши, че няма да се смести, друга мисъл мина през главата ѝ.

Изчезнала коза.

Мистерия.

Загадка.

Трудност.

Александрина до смърт завиждаше на героичното поколение, което се беше борило с фашизма. И до смърт оплакваше нашето сиво време, в което един истински комсомолец може да се прояви само ако организира колективно отиване на кино или посещение на Зоологическата градина.

И изведнъж — най-сетне една истинска трудност.

Изчезнала коза.

Възможност да се помогне на бедна жена, която е изгубила единствената си коза.

В главата ѝ се мярнаха заседания, пламенни речи, повеждане на масите на щурм за издирване на козата.

Големи заглавия във вестниците над нейния портрет: „Комсомолката Александрина, която с риск на живота си оглави колектива на Н-ската жилищна кооперация за издирване на изчезналата коза, единствената опора на кооператорката баба Ефросина“.

Очилата на комсомолката проблеснаха тържествено:

— Аз ще намеря козата — каза тя.

Баба Ефросина плесна с ръце:

— Господи, благодаря ти. А онзи никаквец — студентът — не рачи да си помръдне пръста. Благодаря ти, пиленце!

— Студентът?

— Да, хайванинът му с хайванин — рече баба Ефросина, — уж се пишеше човек, а кога дойде за козата да помогне — отказа.

— Такива са интеллигентите, бабо — рече Александрина, — огъват се. Но аз ще оглавя колектива и козата ще бъде намерена.

Още същия ден на стената до стълбището беше сложено огромно обявление, написано с червени букви и нашарено с мълнии, което призоваваше колектива на жилищната кооперация да се сплоти като един за издирване на изчезналата коза — единствена опора на баба Ефросина.

Кооператорите приеха това като бойна задача. Всички бяха чиновници и знаеха от опит, че човек може да не си гледа работата — никой няма да му подири сметка, но ако откажеш да участваш в обществената работа — тежко ти и горко. Ще ти лепнат на гърба една атестация, та десет години да не можеш да се оправииш.

В часа, указан от Александрина, цялата кооперация се събра у баба Ефросина. На масата с чаша вода седяха Александрина и баба Ефросина.

Александрина погледна и като видя, че всички са тук с изключение на студента, каза:

— Другари, приветствам ви за ентузиазма, с който се включихте в акцията за намиране на изчезналата коза — единствена опора на баба Ефросина. Същевременно не мога да не изкажа негодуванието си от постъпката на студента Ангел, който е решил да бойкотира нашата акция. Предлагам да идем всички при него и за последен път да го попитаме очи в очи — ще се включи ли в акцията, или ще се отцепи от колектива. Кой е „за“ да си вдигне ръката.

Получи се пълно болшинство.

След миг армията, предвождана от Александрина, затропа по стълбите към таванската стая на студента.

— Влез — каза студентът, когато на вратата се потропа.

Александрина отвори вратата. Зад нея мигаха с очи редниците.

Тук бе проведен следният диалог.

Александрина. На двадесет и трети т.г. сте отказал на баба Ефросина да се включите в акцията за издирване на козата ѝ — нейна единствена опора.

Студентът. Да.

Александрина. И когато бе окачена мълнията, приканваща всички да се включат в същата акция, вие не сте счели за нужно да дойдете на общото кооперативно събрание, свикано по същия повод.

Студентът. Да.

Александрина. Не смятате ли, че вашата постъпка е антисоциална, антиобществена, целяща да разбие нашия сплотен колектив, да сложи прът в колесницата му и да налее вода във воденицата на реакцията?

Студентът. Не, не смятам.

Александрина (поема дълбоко въздух). За сетен път — да или не?

Студентът. Не и не.

Александрина се обръща и маха с ръка.

Хор от кооператорите (скандира). Долу рушителите на нашето единство! Долу презрените интелегенти! Позор!

Студентът. Мерси. (Затваря вратата под носа на Александрина.)

Огъване пред трудностите Александрина беше виждала.

Манкиране от задълженията — също.

Но явно противопоставяне на волята на колектива, и то не какво да е, а нахално и демонстративно, тя нито беше виждала, нито чувала.

В главата ѝ проблеснаха думи като „богохулство“ и „светотатство“ и ѝ замириша на контрареволуция.

От проблем номер „едно“ козата отскочи и отиде някъде по дяволите.

Проблем номер „едно“ стана студентът Ангел.

— Другари — каза Александрина, когато армията се събра отново в апартамента на баба Ефросина, — ние имаме един ярък пример за неподчинение на волята на колектива, за нарушение принципа на демократическия централизъм, който трябва да бъде париран още в самото начало, докато не е разбил монолитното единство на нашата кооперация. Обявявам кооперацията в опасност. На борба против рушителя на единството, интелегента и опортюниста Ангел!

Тя поиска да каже и „агент на международната реакция и световния монополистичен капитал“, но се сети, че още няма данни за това.

— Другари — завърши Александрина, — нашата екстрена цел е да открием истинския лик на този антисоциален тип, за да можем да се борим с него с открити карти.

За целта Александрина предложи да се образува комитет, който под нейно председателство още сега да набележи нужните мерки. Тъй като все пак за тази акция бяха нужни пари, Александрина предложи да се съберат по десет лева от пълнолетен кооператор.

В ентузиазма си кооператорите гласуваха и това предложение и избраният комитет се зае за работа.

На старши счетоводителя Андреев бе възложено да отиде в родното село на Ангел и да разпита за неговото родословие, на референта Алексиев — да отиде в института, където се учи Ангел, за да проучи неговото кадрово досие, а на пенсионерите Пешев и Нешев — конкретното наблюдение на самия Ангел.

— Действайте! — каза Александрина, като стана. — След като проучите всичко, със събраните данни лично аз ще отида в милицията да докладвам.

Всички хукнаха да изпълняват задачите си, но на вратата старши счетоводителят Андреев се спря и се плесна по главата:

— Добре де — ами аз, като трябва утре да ида на работа?

— Това ще уредя аз — каза Александрина и записа номера на директора на учреждението, в което работеше Андреев.

Същата вечер Андреев получи пътни и дневни пари и замина за родното село на Ангел, Алексиев си направи план за въпросите, които ще постави на ръководството на института, а Пешев и Нешев веднага се заловиха с конкретното наблюдение на Ангел.

Баба Ефросина се чувстваше горда, че заради нея се вдигна такава дандания. В съзнанието ѝ комсомолката Александрина се превърна във войнстваща светица, която с меч в ръка поразява неверниците.

Когато всички си отидоха, тя започна да обикаля стаите, като пляскаше ръце в бедрата си:

— Сега ще види той кой е кум, кой сват и кой на булката брат.

И чак когато си легаше, се сети, че всичко, което се реши, беше все за тоя пусти Ангел, а за козата никой и дума не продума.

Но като си спомни за студента, така се ядоса, че веднага забрави за козата.

— Ще види той кой е кум, кой е сват и кой на булката брат! — шепнеше старицата, като заспиваше.

Заспа неспокойно и в съня си видя Ангел, който стоеше с ръце в джобовете и ѝ казваше: „Аз съм кум и аз съм сват. Аз на булката съм брат“.

„Мееее“ — отвърна му козата.

Баба Ефросина повика козата, но тя ѝ обърна гръб и отиде при Ангел, който я издои и изпи млякото.

Малко преди да си легне, Ангел беше посетен от пенсионерите Нешев и Пешев.

Те нахълтаха при него, като му казаха, че са се скарали с останалите кооператори, нямат нищо общо с тях и уважават само него, като веднага след това го запитаха какъв е неговият социален произход, баща му бивш фабрикант ли е и ако той има някакви интересни разбирания върху политиката, да ги сподели с тях — те са неми като гроб и може напълно да им се довери. Нешев взе листчетата от масата и каза:

— Я, какви са тия драскотини?

А Пешев додаде:

— Остави го бе! Това сигурно е шифър.

Ангел гледаше ту единия, ту другия, докато изведнъж се разсмя и ги отпрати по живо и по здраво. На сбогуване пенсионерите му заявиха, че винаги може да разчита на тях и че са решили да не го оставят нито за миг сам, за да не почувства неприязненото отношение на другите кооператори.

— Ще играем на табла — каза Нешев.

— Ние знаем едно чудно кафене — каза Пешев.

Когато Ангел ги избута, те ревнаха през затворената врата:

— Лека нощ, Ангеле, ние сме твои хора.

На сутринта Александрина се обади на директора, в чието учреждение работеше старши счетоводителят Андреев.

— Другарю директор — обади се Александрина, — по решение на кооперативното събрание старши счетоводителят Андреев е изпратен на поверителна командировка в село Н.

— Какво? — зяпна директорът.

— Ние го облякохме в доверие — каза Александрина, — за да издирим истинския лик...

— А бе кой се обажда там? — тръсна глава директорът.

— Председателката на акционния комитет по издирване козата на баба Ефросина — каза Александрина.

Директорът отвори уста да каже нещо римувано, но в същия миг в стаята му влезе заместникът на Андреев и съобщи, че старши счетоводителят никакъв го няма.

Директорът се облеци и ревна по телефона:

— А бе вие майтапите ли се? Какви са тия кози?

— Единствената коза, опора на бедната баба Ефросина — отвърна Александрина, — изчезна.

— И Андреев хукна из провинцията да я гони?!

— Не — Андреев отиде да проверява лика на студента Ангел.

— Какъв е тоя Ангел? Синът на баба ви Ефросина?

— Не — предполагахме, че е враг. Отказа да се включи в акцията по намиране на козата.

Разговорът излезе извън сферата на вероятното и затова директорът затвори телефона и реши да изчака завръщането на Андреев, за да разбере каква е работата.

Референтът Алексиев отиде в института и в разговор с декана поиска сведения за рушителя на кооперативното единство Ангел.

— Не знаех, че работи в кооперация — каза деканът.

— Не става въпрос за производствена, а за жилищна кооперация.

Деканът се облегна на стола си:

— Така ли?

— Да — отказа да се включи в акцията по издирване на козата — единствена опора на баба Ефросина.

Деканът притвори очи. Като ги отвори, Алексиев още беше срещу него. Деканът се ощипа. Но Алексиев не мръдна.

„Не е сън — помисли си деканът, — работата става интересна.“

А на глас каза:

— И какво да го направим? Да го обесим?

— Това ще реши вече милицията.

— Охо — вие сте отнесли работата дотам?

— Не — но ще я отнесем, когато се доберем до истинския лик на рушителя на кооперативното единство, опортюниста и интелигента Ангел. И моето посещение е именно за това — да събера сведения какъв именно е...

Тук Алексиев не можа да довърши.

Когато се съвзе, той разтри зачервеното си ухо и се засмя — не бяха му дърпали ухото от детинство. Дърпането на ухото му напомни за пеперудите, за синчеца, за детските песни и забавачката, той попипа плешивия си череп и изскимтя: боже мой — кога си беше отишла младостта. И какво беше станало с него, та я докара до такова дередже — да му дърпат ухото и на стари години.

Вечерта се напи до такава степен, че когато Александрина го посрещна по стълбите и го запита: „Открихте ли вражеския лик на Ангел?“ — той изпя цялата песен за „зайченцето бяло“ и се разплака, като каза, че учителката му издърпала ухото.

Пешев и Нешев цял ден дебнаха Ангел. Те се появяваха пред него и зад него, изведнъж изскачаха от двете му страни и го питаха какво е мнението му за положението в Лаос и дали е съгласен със самооблагането, а когато влезе в института, седнаха от двете страни на вратата и казаха, че ще го почакаат — и тъй и тъй нямали никаква работа — защо пък да не го почакаат.

Ангел изскочи през задната врата, но малко преди да си легне, през таванското прозорче се подадоха главите на Нешев и Пешев и го запитаха дали знае колко е часът.

На сутринта в ръката на Александрина имаше сериозни козове — старши счетоводителят Андреев донесе от командировката удостоверение, подпечатано от местния селсъвет, че дядото на Ангел е имал тепавица, а Пешев и Нешев предадоха няколко от листчетата с неразбираемите знаци, надраскани от Ангел.

С тия козове Александрина отиде в милицията.

Кварталният отговорник я изслуша най-подробно, засмя се, но за всеки случай взе листчетата и каза, че ще провери сигнала.

— Не е ли по-добре да бъде арестуван веднага? — запита Александрина.

— Не, не е по-добре — усмихна се отговорникът, — а ако питате мен, най-добре ще е...

Но сетне махна с ръка и реши да се доизкаже, когато се проверят листчетата.

След два дни в кооперацията пристигна кварталният отговорник заедно с някакъв брадат старец. Кварталният отговорник помоли кооператорите да се съберат в апартамента на баба Ефросина и даде

думата на брадатия старец. Оказа се, че брадатыят е академик, който изрази възхищението си от интересните хрумвания на студента Ангел.

— Мина доста време, докато разбера неговия начин на математическо изразяване, но ми помогна фактът, че и аз като ученик също си бях измислил свои знаци, с които заменях цели формули. Това по научному се казва „субституции“. Това, което той е направил, е съвсем оригинално решение на един вече решен проблем. Но този факт не намалява стойността на решението, а показва, че имаме работа с млад, надежден учен, и вие трябва да се гордеете, че живеете в една кооперация с него. Не е чудно — завърши академикът, — ако след време на кооперацията ви сложат плочка. „Тук живя известният учен Ангел еди-кой си.“ Никак не бих се изненадал, ако стане това, никак...

Като се усмихваше, старият човек размаха шапка и си отиде.

— Всичко е ясно, нали? — запита кварталният отговорник.

„Мееее“ — отвърна козата.

Всички погледнаха като втрещени, а кварталният отговорник отвори гардероба и оттам изскочи козата.

Отначало кооператорите зяпаха, защото, увлечени в проверките около студента Ангел, бяха забравили за козата, но сетне се окопитиха и се разотидоха по апартаментите си, като се стараеха да не се гледат в очите.

И си заживяха отново тихо и нормално.

Старши счетоводителят се отърва със строго мъмрене, като насаме директорът му обясни, че най-важното обществено задължение е човек да си гледа своята лична производствена работа, а не да търчи след Михаля и след някакви си изчезнали кози.

Алексиев престана да поздравява Александрина и дори заплаши да ѝ издърпа ухото, ако се опита отново да го вкара в подобна щуротия.

Баба Ефросина не се радва дълго на козата — наредено ѝ беше или да си я изпрати на село, или да я превърне на пастърма.

С голяма печал тя направи второто.

Ако не смятаме Александрина, най-недоволни от развитието на събитието се оказаха Пешев и Нешев. Те така се вживяха в тайната си мисия, че вече не могат да дишат без нея и сега сами извършват проучвания на най-различни граждани за собствено удоволствие.

А Ангел продължава да живее на тавана — драска си своите тайнствени знаци, подсвирква си и пет пари не дава ни за баба

Ефросина, ни за Александрина, нито за козите, нито за Пешев и Нешев.

Карай, Ангеле! Ние сме с теб!

ПРИЯТЕН ДЕН

Нещо приятно, много приятно имаше в този ден от самото му начало. Иван Шишков усети това, когато чу шепненето от съседния апартамент.

„Какви мили хора“ — помисли си той.

Наистина, седем деца имаха съседите Иванови. Те бяха здрави, буйни, весели. Но всяка сутрин шепнеха, за да не пречат на съседите от околните апартаменти.

Ако не знаеше къде се намира, Иван Шишков би помислил, че е някъде в див планински лес, където може да се чуе само приятният вой на вятъра.

Отвори прозореца и погледна надолу. Множеството забързани за работа трудещи се вървяха тихо и си разменяха поздравии само с кимане или мълчаливо ръкостискане. Автомобилите внимаваха да не скърцат със спирачките и заглушителите, сложени на ауспуховите тръби, ги правеха по-безшумни от лебеди, плаващи в градински парк.

„Дори скучно“ — помисли си Шишков.

Когато влезе в банята, усети прилив на нежност. Монтьорът, който беше сложил трети кран, бе оставил малка вазичка с една роза и надпис: „Всичко най-хубаво. Монтьор Петров“.

— Колко хубаво стана напоследък — усмихна се Шишков.

Той съвсем не искаше да сложи кран за ледена вода. Достатъчно му беше топла и студена. Но лично председателят на градския съвет го покани на обяд и успя да го убеди. Аргументите му бяха много силни:

— Това вино, дето го пием — усмихна се председателят, — е нововъведение. Сега всяко село — винопроизводител, си има своя марка вино, като следи за алкохолното му съдържание, букета, начина на приготвяне и прочие. Разбирате, нали, хубаво е, когато след петдесет години пиеш от същата марка, да не видиш промяна във вкуса. Това се казва традиция. Разбирате, нали, колко беше неудобно едно време, когато три бутилки с три едни и същи етикета съдържаха три различни вина. Тоест три различни питиета...

Двамата се засмяха и отпийнаха от виното. То искреше и напомняше по мириса си на горски поляни.

Следобед Шишков вдигна рамене и се предаде. Щом като е наредено да има и ледена вода в апартамента, да има. Неприятното е, че поставиха крана, когато беше на работа, и не можа да стисне ръката на добрия майстор. Това до известна степен намаляваше красивото чувство на Шишков. Всеки знае колко е неприятно, когато някой направи нещо хубаво и ти не го поздравяш. Поне с едно мълчаливо ръкостискане.

В закусвалнята беше тихо. Инициативата да се открият на всеки ъгъл по една закусвалня-бистро разреши много проблеми на бързото и вкусно хранене. Теменужките, които поднесе на касиерката, я трогнаха.

— Вие винаги сте толкова мил, другарю Шишков!

Шишков помръдна само с рамене. Жената беше вече близо до шестдесетте. Защо да не ѝ достави малко радост. Седна на една масичка и сервитьорката му предложи листа.

— Днес асортиментът ни е добър — усмихна се тя, — имаме двадесет вида сандвичи. С майонеза и пресни яйца, с луканка, с шпек, с пражка шунка, с обикновена, лично аз бих ви препоръчала сандвич с един нов вид салам — да знаете само какъв хубав салам. Мазнината и месото са така красиво разположени, сякаш украшение, а не колбаси.

Шишков кимна.

Докато закусваше, той си мислеше за тези добри хора — виж как приготвят млякото, сякаш цялото е направено от въздушна пяна.

Управителят, подразбрал усмивката на Шишков, вдигна пръст:

— Това е малката ни днешна изненада. Нов прибор за приготвяне на млякото. Вкусно, нали?

Шишков кимна.

Плати и излезе. Ароматът на хубаво кафе, който се носеше из улиците, беше много приятен. Почти толкова, колкото и учтивите усмивки, които си разменяха познатите.

В учреждението го посрещнаха с изненада. На мястото на директора Пешев бе назначен младият колега Стоянов. Показателите на електронноизчислителната машина, сумирани за последните месеци, бяха дали предимство на Стоянов във всяко отношение. Другарят Пешев бе останал на второ място и зае стаята на заместник-

директора. На малкия коктейл по този случай Пешев помръдна с палец към Стоянов и се закани:

— Щом като се състезаваме, да се състезаваме. След десет месеца ще видим кой ще бъде директор.

Шегата, която всъщност бе ръкавица, хвърлена за рицарски двубой, предизвика искрено аплодисменти сред колектива. Интересно е да се работи в такава творческа и, бих казал, борбена атмосфера. Когато всеки иска да даде всичко от себе си, да си заслужи обичта на признателния колектив.

(Тук отварям скоба и ще задоволя любопитството на някои припрени читатели — след десет месеца Пешев наистина бе пак директор. Но не поради неуспеха на Стоянов. Изчислителната машина показва, че Стоянов е най-добрият сред генералните директори в страната и заслужено бе издигнат по-горе.)

Когато коктейлът завърши и се прибраха по стаите, Шишков се запозна с младия колега Нешев. Десет години той беше учил по специалността, след работното си време, а когато се яви на изпит пред изчислителните машини, данните му бяха толкова добри, че от закупчик в Злокучене бе веднага назначен за старши научен сътрудник в столицата.

— Поздравявам ви, колега — ръкува се с него Шишков. — Известна е латинската пословица — когато фактите говорят, и боговете мълчат.

След работа, както бе навикнал, Шишков направи малка обиколка по магазините. И тук се случи нещо невероятно. На едно шишенце майонеза той прочете датата, часа на производството и надпис: „Срок за съхранение — 24 часа“. А бяха изминали вече двадесет и пет.

Пребледнял, управителят на магазина взе с треперещи ръце буркана, сякаш пипаше цианкалий, и сам го хвърли в стерилната камера за отпадъци. При проверката се разбра къде е грешката. Отговорничката на щанда се ръкува тъжно с бившите си колеги, свали работното си облекло и си отиде.

— Аз не знаех, че така ще стане — сконфузи се Шишков.

Управителят поклати глава:

— Мислите, че ако някой по-наблюдателен и по-доверчив купувач бе купил тази майонеза и бе я консумирал, би било по-добре?

— Естествено, не — измънка Шишков, — но все пак...

Неприятният вкус в устата, който имаше от това произшествие, донякъде се смекчи от една красива гледка — известен естраден певец задъхан спря виден наш академик и му поиска автограф.

— Вашите последни научни трудове са изумителни — каза със сълзи на радост в очите певецът, — това е такъв щастлив ден за мен.

Шишков се прибра вкъщи, включи телевизора и видя, че излъчват разказа, който сега четете, драги читатели.

„Хубави хумористични предавания има напоследък“ — помисли си Шишков, преди да заспи.

И заспа.

ДВУБОЙ

Ние си седяхме и си играехме шах. Какво може да прави друго човек в една почивна станция, след като се е пекъл цяла сутрин на плажа и след като се е наобяждал с първо, второ и трето? Просто си седиш в столовата, пушиш си цигара и си играеш шах, докато ти се смеле достатъчно храната, за да не ти е неспокоен следобедният сън.

Седяхме си ние така и си играехме шах и изведнъж — тряс — вратата тресна и в салона влезе с гръм едър, мустакат гражданин. Радецки, дето спаси положението на Шипка, не е пристигнал с такова самочувствие, с каквото се изтъпани този мастит гражданин.

— Началник — определи мигновено Митьо.

Митьо винаги гласно определя нещата, които ние си мислим. Като види някакъв фукльо, той вика:

— Фукльо.

Докато ние си знаем, че е фукльо, но не го казваме. Има такива хора — винаги казват гласно неща, които всички знаят, и сетне се бият по гърдите, че те са открили Америка.

— Точно така — казваше Митьо, — и викингите навремето са открили Америка, но понеже са си замълчали, парсата обра Колумб. Като знаеш нещо, кажи го, та и другите да го знаят. Бъзливци такива! Мислят всички заедно, а като трябва да кажат на говедото говедо, зяпат в тавана и чакат аз да кажа, та да ми духнат под опашката.

Тука Митьо е прав, ама има късмет и никой не му духа под опашката, защото вече са свикнали с него — и най-страшната истина да изтресе, само вдигат рамене и казват:

— Митьова работа.

А ние една стотна от това да споменем — хайде на кино от пет до четири.

И тоя път, както споменах, пак Митьо определи:

— Началник.

А ние от пръв поглед веднага разбрахме, че е началник. Иначе защо ще има такива мустаци — гъсти и черни под носа? Кой нормален човек носи такива мустаци! Такива мустаци носят само началниците.

Откъде е излязла тази мода, не знам, но досега не съм видял обикновен човек да носи такива мустаци. Те си вървят заедно с шкембето, едрия ръст и началническият пост. И като гледаш такъв човек, хич и не можеше да си представиш, че някога е бил бебе или е бил обръснат. Струва ти се, че такъв се е родил и такъв ще си умре.

Началникът ни огледа с присвити очи, точно така както гледат началниците от президиумите — уж в тебе гледа, а някъде над главата ти се рее погледът му. Уж те гледа, ама ти е ясно, че хич и не му е до теб и в момента обмисля някакъв много важен държавнически въпрос. Като видя погледа му, Ванката инстинктивно се надигна. Много интересен е този Ванка. Все има чувство, че той е виновен за всичко. Дори когато сменят имама на Хабрамадут с преврат, на другия ден гледа всички с виновни очи, сякаш иска да каже:

— Извинете, съвсем не исках да направя това. Случайно стана.

Та и сега той беше готов да се извини пред началника за това, че играем шах. Хем знае, че няма нищо страшно в това да играеш шах, след като си се наобяждал и чакаш да ти се смеле храната, ама чувството му за виновност го накара да стане и да погледне като бито псе. Навярно така е изглеждал Исус Христос на кръста, отправяйки очи към господата отци в предсмъртния си час — не са виновни хората, той сам се е заковал на кръста — ей така на, само за майтап.

Началниците много обичат такива типове. Дай му на началника такъв мухльо, та да може на главата му да изпробва всички гръмотевици, светкавици, кърфишеци и жабешки бомбички. Нещо като тренировъчен полигон или като спаринг-партньор.

И, разбира се, началникът веднага зърна верноподаническата му фигура, пое въздух, изду се и изтрещя:

— Ела сам!

И Ванката като маймуна, хипнотизирана от очите на питон, тръгна с ококорени очи към мустациите. И точно тук стана нещо неочаквано. Някакъв човек, когото едва сега видяхме за пръв път и който май че ни се мярна преди половин час и седеше кротко до прозореца, изведнъж скочи и изгърмя:

— Назад!

Властният глас блъсна Ванката в лицето и го закова на място.

Началникът се ококори. По лицето му най-неочаквано мина усмивка. Навярно такава усмивка е имал Ксеркс, когато съобщил на

тристате спартанци, защитаващи Термопилите, че ще затъмни слънцето със стрелите си, и получил отговора на Леонид: „Толкоз по-добре. Ще се бием на сянка“.

Началникът облиза устните си и от устата му излезе мек, кадифен глас:

— Как?...

— Така — отсече опонентът.

Началникът мигновено потъмня, сбърчи вежди и каза глухо и властно:

— Ела!

Ванката отново политна напред, но опонентът го дръпна назад с контразаповед, произнесена с безапелационен глас:

— Назад!

Ванката се олюля и отново се закова. Така ще спре и своето въртене и ще се закове земята, ако на същото разстояние, на което се намира слънцето, но от обратната страна, се появи друго слънце.

Великолепно зрелище, което можеше спокойно да се демонстрира от учителите по астрономия. Ние стояхме очаровани и възхитени:

— Това се казва мач! — прошепна Митьо.

Отначало изглеждаше невероятно, че малкият, облечен в сив костюм човек, ще успее да уравни сили на мустакатия гигант, но сега вече не гледахме фигурите, а слушахме само гласовете. И двата гласа бяха първо качество: кадифени, плътни, обиграни в редица речи и изказвания. Те модулираха, трептяха с обертоновете си и подобно на цигулки се извисяваха в небесата, за да се продължат миг след това с трясък и рев в подземията и противоатомните скривалища.

Ванката стоеше по средата бледен, готов всеки миг да припадне, вперил поглед на четиридесет и пет градуса. Опонентът се смили. Той направи няколко бавни крачки, хвана Ванката за рамото и каза тихо:

— Седнете си.

Ванката се люшна назад и падна върху първия стол.

— Едно на нула за Давид — прошепна Митьо.

Опонентът или Давид, както го нарече Митьо, погледна мустакатия, направи още една крачка и каза със съвсем нов, спокоен, но криещ в себе си бури и гръмотевици глас:

— Тряскате вратата? Крещите?

Мустакатият го погледна с притворени очи. Той още не можеше да осъзнае какво става.

— Извинете се! — каза Давид.

Мустакатият се ококори:

— Как?

— Тук е почивна станция. Шумът е вреден. Извинете се на почиващите.

Мустакатият изпръхтя:

— Почиващи?

Рязко направи една крачка напред:

— Почиващи? Уморени? И сега си почиват?

— Почиващи. Уморени. И сега си почиват — повтори Давид.

— Голиат набира сили — прошепна Митьо.

Голиат наистина се надуваше. Като набра достатъчно въздух, той го задържа и започна бавно и ритмично да го изпуска:

— Слушайте, мили мой приятелю. Тези тук — той ни посочи с жест, — да се умножат по сто, няма да дадат една хилядна от това, което върша аз. Ясно? Но аз не си почивам. Аз никога не съм си почивал — ревна той с такава сила, че разлюля огромния полилей. — Аз работя по двадесет и пет часа в денонощие, за да могат такива паразити като вас...

— Махнете се оттук — каза кротко Давид.

За кой ли път Голиат се олюля от смайване.

Изведнъж гласът му стана тих. Той извади бележник и молив и попита:

— Името ви?

— Ако до една минута не се махнете, ще викна милиция.

Голиат го погледна с изненадващо добродушен поглед. Той дори се изсмя:

— Слушайте. Аз никого не съм уволнявал досега. Но честно слово, запомнете, давам честно слово — от този час, от тази минута вие вече не сте на работа.

Ванката, който слушаше ококорен, се залюля и за малко не падна от стола.

Митьо изсвири:

— Десет на един за Голиат!

И тук стана нещо неочаквано. Давид също се изсмя. Той изкрещя и се затресе от смях. Като се успокои, погледна с любещи, светнали очи към Голиат и каза:

— Знаете ли — много ще ми е интересно да видя физиономията ви след малко.

Това беше необичаен обрат.

— Десет на десет — отбеляза Митьо.

Изведнъж над главите ни се разнесе страшен смях. Смееше се Голиат. Той ревеше, друсаше корема си, разперваше ръце към тавана и се биеше по гърдите, за да не се задави.

Давид отначало се сепна от страшния смях, но веднага след това изпищя, хвана се за стомаха и също падна на един стол и зарита от смях. Състезанието започна да става интересно.

— Такъв мач не бях гледал досега — каза Митьо, — мач за милиони.

Двамата ритаха, сочеха се с пръст, веднага след което отново избухнаха в бури и вихрушки от смях.

Публиката не се смееше. Тя гледаше ту единия, ту другия. Работата беше много сериозна. След такъв смях прошка няма. Единият трябваше да падне в нокаут. Но кой?

Най-сетне смехът започна да затихва. Двамата въздъхнаха по още един път, изтриха сълзите си и се погледнаха със съжаление.

— Значи искате да видите физиономията ми след малко? — попита Голиат, като отново се закиска.

— А вие ще ме уволните, нали? — закиска се Давид.

Смехът отново щеше да избухне, но Голиат неочаквано стана и каза:

— Съжалявам. Много ми беше приятно, но повече нямам време. Насмях се за двадесет години. Е какво, скъпи приятелю — и той си подаде ръката, — ето моята мъжка дума. Вие сте уволнен.

Давид се засмя и подаде ръката си:

— Мислех да ви дам на милицията за хулиганство. Но сега ще възбудя дело срещу вас за запустяване на властта.

Голиат изведнъж тръсна ръката му:

— Слушайте!...

Вместо да слуша, Давид се обърна към нас:

— Изхвърлете го навън! Вземете и данните от паспорта му. Хайде!

Заповедта беше дадена с такъв тон, че всички се надигнахме.

— Давид поведе — прошепна Митьо.

И с въздишка тръгна към Голиат. Нямаше съмнение, Давид беше по-голям началник. Но тук стана нещо неочаквано.

— Задръжете го! — каза Голиат и посочи Давид.

Митьо изстена:

— Проклятие — сбърках — Голиат излезе напред с две дължини.

— Вземете му паспорта! — ревна Давид.

— Задръжете го! — изкрещя Голиат.

Ние седяхме като втрещени. Това, което по-рано беше Ванката, сега бяхме всички ние. Хвърчахме като футболни топки по игрището, но не можехме да влезем в никоя врата.

Изведнъж Голиат махна с ръка:

— Добре. Да се споразумеем. Аз не искам да казвам на всички кой съм. Ще ви покажа само паспорта си и местоработата, а вие също ще ми покажете своя и вашето място на работа. Вярвам, че това ви устройва, нали?

Давид се усмихна:

— Напълно.

Голиат бръкна в джоба си:

— Моля да ме извините, но вие наистина ме карате да стигна до крайност. Сега вече съм длъжен да направя всичко, за да ви уволня.

— Благодаря — кимна Давид, като бъркаше в своя джоб.

Двамата си размениха паспортите. Но никой не разгръщаше паспорта на другия.

— Е, хайде — разтворете го и вижте — каза Голиат.

— Лесна работа. Искam само вие да разтворите моя.

— Защо — усмихна се Голиат, — когато разтворите моя, вече няма да има смисъл аз да разтварям вашия.

— Не знам, но имам предчувствие, че ще бъде обратното.

— Нима?

— Да, да.

— Ама това е красиво! — разпери ръце Голиат и седна на един стол.

— Чудесно е, нали? — кимна Давид и седна срещу него.

Двамата се гледаха с усмивки и с любов. Приличаха на влюбени, които се срещат след дълги години раздяла.

— Вие ми доставихте истинско удоволствие.

— И вие, и вие.

— Отдавна не съм бил толкова весел.

— И аз, и аз.

— Имам една идея! — плесна се Голиат. — Навярно тук има любители фотографии — нека ни заснемат сега, както се смеем, и веднага след като си погледнем паспортите.

— Чудесно!

— За момент! — скочи Митьо и след малко стоеше срещу двамата с апарата си. — Усмихнете се!

Двамата се усмихнаха.

— Готово!

— Е — въздъхна Голиат, — да пристъпим към втората снимка.

— Да пристъпим.

— Ще броя до три — когато кажа „три“, едновременно поглеждаме паспортите и той ни снима.

— Чудесно.

— Едно, две, три!

Щрак!

Ако тази снимка бе видяла бял свят, навярно Митьо щеше да спечели с нея сума ти международни конкурси.

Двамата стояха като замръзнали, с широко ококорени очи.

Така навярно е изглеждал и Едип, когато е разбрал, че жена му е същевременно и негова майка.

Мина около една минута в пълна тишина.

Сетне двамата поеха дъх и казаха едновременно:

— Вие?

И едновременно по лицата им мина гъста червенина.

— Апаратчето! — ревноха двамата в един глас.

И без да чакат Митьо, грабнаха го от ръцете му, извадиха филма и го осветиха. После се хванаха под ръка и казаха:

— Да вървим!

И изскочиха навън.

Миг след това пристигна запъхтян и разчорлен управителят на станцията:

— Къде са началниците?

— Кои началници? — попитахме ние.

— Остави се — новият началник на нашето главно управление дал среща тук на началника на някакво главно обединение, а аз едва сега научих. Дали са пристигнали?

— Да — отвърна Митьо, — пристигнаха и се срещнаха. Срещата мина на високо равнище и завърши реми.

ЧЕСТВУВАНЕ

Би трябвало да си завиждам. В деня на моята шестдесетгодишнина ще бъда чествуван от държавни глави, кралски академии, нобелови комитети...

Би трябвало да си завиждам. А ми е тъжно.

Биографията ми е известна. Дори и кратката енциклопедия е отделила две страници. Но всичко казано за мен е едностранчиво — лауреат на Нобелова награда, член на Кралската академия и още десетина гръмки титли. Но как се добрах до тях, не пишат.

Известно е, че отначало се увлякох по пеенето. Имах чудесни данни и след завършване на консерваторията бях разпределен в окръжен град. Трябваше да стоя там точно три години...

Тогава проучих живота и особеностите на директора на столичната опера и разбрах, че се увлича по ашладисване. Посетих го във вилата му, когато ашладисваше круша върху дрян. Стоях цял час, зяпнал в ръцете му, и от очите ми течаха сълзи.

Най-сетне директорът ме забеляза.

— Какво става с вас? — учуди се той.

Не казах нищо. Само се доближих и целунах ръката му. Сетне коленичих и преклоних глава.

— Моля ви, станете — развълнува се директорът.

Станах. Сълзите все още течаха по лицето ми.

— Вие сте бог — казах.

Директорът се смути. Като всички талантливии хора, той беше скромнен и дори свенлив. Чудеше се какво да направи с мен. Покани ме във вилата, почерпи ме с коняк.

Едва тогава се успокоих.

— Вие сте велик — казах — и от благодарност искам да ви изпея една песен. Песента, с която мама ме приспиваше.

И запях. Пях тихо, вдъхновено. Знаете, аз наистина пея хубаво. Когато свърших, очите на директора бяха влажни.

— Боже мой — изстена той, — вие сте велик!

Естествено, бях назначен в столичната опера, а сетне беше лесно да покажа какво мога.

Точно по това време се увлякох по химията. Вроденият талант ми помогна да разработя някои нови теории. На годишнината на президента на Академията по химия се явих облечен като клоун и разказах няколко вица. Академикът щеше да се пръсне от смях.

Случайност, ще кажете. Глупости. Прекалено добре бях проучил слабостите му. И знаех, че колекционира вицове. След чествуването ме покани вкъщи и ми разказа няколко вица. Аз му разказах други (измислях ги в момента). Той остана потресен.

— Мислех, че знам всички нови вицове!

Станахме приятели. И между другото заговорихме за химия. Когато му разказах за своите теории, той вдигна телефона и нареди да бъде веднага зачислен като негов пръв помощник.

Получих възможност да работя — кабинети, лаборатории, сетне знаете — станах лауреат на Нобелова награда по химия. Очакваше ме главозамайващо бъдеще, но... вече бях увлечен от литературата. И поканих един от големите издатели на телешка глава в шкембе. Когато я вкуси, той се просълзи. Стана и ме целуна.

— Вие сте поет!

— Да — казах.

И му прочетох няколко стихотворения. Стихосбирката ми излезе след няколко дни. Сетне издадох роман. Същия, за който спечелих Нобелова награда по литература. Но това вече не ме блазнеше. Нещо в мен ми подсказваше, че Земята е кръгла, и реших да открия нов път за Индия, като тръгна на запад.

— Ти си луд — ще кажете, — кой ще ти даде пари и кораби!

Е, да — кой!

Разбира се, кралят или кралицата. Опитах с кралицата. След три дни тя беше лудо влюбена в мен (песни, стихове, анекдоти). Кралят се вбеси:

— Махни го тоз пройдоха!

Кралицата се видя в чудо. Тогава аз предложих:

— Разрешете ми да открия нов път до Индия!

— Готово! — ревна кралят, набързо ме накачули на три корабчета и ме отпрати да откривам Америка.

Че я открих, открих я, но като се върнах, ме хвърлиха в дранголника.

Слава богу, че по това време се увлякох по илюзионизма и успех, дематериализирайки се, да избягам от затвора. А след няколко дни бях вече щатен илюзионист в цирка. Издебнах момента, когато директорът на цирка разхождаше болната си дъщеря, и помолих да повоза количката.

— Моля ви — казах със сълзи на очи, — не знаете каква услуга ми правите. Сестричката ми, която умря...

Директорът бе развълнуван. Покани ме вкъщи. И там на шега направих няколко фокуса.

— Вие сте гений! — каза директорът и ме назначи.

Но след няколко месеца ме обхвана страст по театъра и спечелих огромна сума на покер от директора на кралския театър. (Е, да, разбира се — проучих слабостта му, намерих начин да се запозная, да подхвана разговор за карти и така нататък, и така нататък.)

Когато директорът стоеше бледен и не знаеше откъде ще вземе тази огромна сума, аз се разсмях и му подадох ръка:

— Благодаря ви за експеримента.

— Какъв експеримент!

— Че аз ви хипнотизирах. Никакви карета и флотове нямах. Всичко беше шега. Нали съм добър актьор!

Директорът ме прегърна и каза, че такъв актьор не е виждал. Зарадван, че се отървава от огромния дълг, той ме покани да играя Хамлет. И играх. И ме снеха на филм. И спечелих „Оскар“. Тогава обикнах физиката. И не след дълго деканът на физическия факултет имаше най-хубавото куче в страната.

— Но как разбрахте, че обожавам кучетата! — попита ме смаян той след подаръка.

— Та кой умен и талантлив човек не обича кучета! — казах. — Ние, физиците...

— Вие физик?

— Нима не знаете!

И набързо развих една своя теория.

— Гениално! — каза деканът. — Та вие сте по-способен от мен.

По спешност бях назначен за професор по физика. Знаете, че съм член на Кралската академия по физика, можеше и тук да стана лауреат

на Нобелова награда, но точно тогава се увлякох по футбола. И се ожених за дъщерята на председателя на ФИФА. И по случай сватбата помолих да направим един весел мач между най-добрите световни футболисти. За да е по-весело, помолих да играя и аз. И нашият тим победи с 27 на нула. Естествено, и двадесет и седемте гола вкарах аз. Веднага бях включен в националния отбор и същата година станах носител на „Златната обувка“. И навярно щях да бисирам успеха си, ако не се бях увлякъл по диригентство. Купих няколко канарчета и ги занесох на Тосканини.

— Мили господине — просълзи се диригентът, — та това е моята слабост!

Целуна ме и ме покани да седна до него вечерта, когато ще дирижира „Фауст“.

След аплодисментите Тосканини се поклони, вдигна палката и... аз му показах мишка (забравих да ви кажа, че той винаги припада, когато види мишка).

Докато разпоредителите изнасяха припадналия, аз взех палката и на другия ден пресата гръмна — роден е нов гений. Веднага получих предложение за диригент на „Метрополитен“, но там не се задържах много, защото ми се прииска да стана президент на Никарагуа. И като разбрах, че президентът на тази страна обича мушмули...

Спирам признанията си дотук. Сега вече знаете причината за моите успехи. А колко други много, много по-талантливи и по-умни от мен угаснаха в забрава, защото разчитаха само на таланта си...

ТОЙ ЩЕ МИ ПРОДАВА ИДЕИ!

Ги мразим много едни хора.

Изказване на мой
приятел.

Действително има едни такива, дето са за мразене. Един безподобен тип ми се изтърси в редакцията, стовари куп гъсто изписани листа и каза:

— Ще делим!

— Хайде бе — казах аз, какво ще делим?

— Парите. Аз ще ви давам идеи за хумористични разкази, а вие ще ги разработвате. А после — наполовина.

Тогава именно аз взех листата от ръката му и му ги тропнах на главата. А той рече:

— Защо ме биете?

— Защото нямаш петстотин хиляди лева.

— А защо трябва да имам петстотин хиляди лева?

— Защото — казах му — аз имам един милион идеи за хумористични разкази, които ще ти продавам по петдесет стотинки едната, ама ти е гол задникът и не можеш да ми ги платиш.

— Я — каза той, явно не вярвайки.

— Добре — казах, — слушай.

И започнах да му разказвам.

Първо му разказах за един мой познат, който живеел в една гара до София, на която спирали само пътнически влакове. И един ден той трябвало да пътува за Варна при някакъв си човек, на някаква си улица и затова дошъл в София да вземе бързия влак за Варна, ама междувременно забравил на коя улица във Варна трябвало да отиде, затова помолил един свой приятел да отиде с пътнически влак до родната му гара и да помоли баща му да излезе на гарата и когато минава бързият влак, баща му да извика силно улицата, та да си я запише. Всичко било уредено и когато той фучал с всичка сила към

родната гара, видял чудо невиждано — цялото население било струпано на перона и вдигало високо големи плакати, на които пишело: „Академик Державин“. Не стига това, ами всички деца от училището (баща му бил директор на това училище) скандирали с пълен глас: „Академик Державин, академик Державин“.

Нашият човек разбрал каква е улицата и махнал с ръце и тогава цялото население изригнало в мощно „ура“ и дори хвърляло цветя.

Нашият човек си мислел, че всичко е свършено, но миг след това в купето му нахлули пътниците от целия влак, които го вдигнали на ръце и започнали да викат „ура“ и да го прегръщат. И колкото и да им обяснявал на чист български език, че не е никакъв академик, а още по-малко Державин, като за това си показвал паспорта и няколко квитанции за платен членски внос, всички ревели „ура“ и „да живеят“, та трябвало накрая да кандиса, че той е именно седемдесетгодишният академик Державин, и му ударил такова пиене, че задминали гара Варна и се озовали в Толбухин, където им устроили голямо посрещане с банкет.

Докато говорех, слушателят тръскаше глава като неврастеник.

— Това не е нищо — продължих, — имах и един приятел, който беше главен редактор на димитровградски вестник, но поради това, че пиеше в работно време, беше понижен и го направиха куриер на вестника. Той се обиди и отиде в Мадан, където се пропи от мъка, защото там го направиха главен редактор не на вестник, а на многотиражка (какво да правим, когато тогава в Мадан имаше само многотиражка). И пиейки така една вечер в ресторанта, на него му хрумнала мисълта да попита оркестрантите — защо духат откъм мундщука, а не всмукват въздуха откъм обратната страна и така да свирят. И когато оркестрантите вдигнали врява и се опитали да го изгонят, той продупчил с крак тъпана. Тогава станал началникът на местната строителна организация, към която била всъщност и многотиражката, и казал да се прекратят безобразията. Главният редактор казал:

— Не чух, повторете?

И когато началникът дошъл до ухото му, за да му изреве да се маха, главният редактор взел едно кошче за боклук и му го нахлупил на главата, след което бил изгонен и станал заместник главен редактор на един окръжен вестник, но и там не прокопсал много, защото му

хрумнала идеята да търси някакъв отдавна изчезнал исторически кораб и когато го търсил три месеца в софийските ресторанти, бил уволнен и се принудил да заеме длъжността пазач на хижа „Белмекен“. Но и там не се задържал, защото непрекъснато пиел на гара Костенец и пращал туристите да отиват на хижата, а той щял да дойде след малко. И, разбира се, не идвал и туристите се мотаели цяла вечер около заключената хижа в двадесетградусов студ, след което се връщали и го биели по главата със ски и щеки. Уволнили го и той заминал за чужбина, където станал треньор и пише киносценарии.

Слушателят се опита да поеме дъх, но аз продължих:

— А да ти кажа ли един страшен случай, който ми беше разказан в пивница „Дивите петли“ от бившия главен диригент на евангелския хор „Изгубени души“? „Да, мили мой — започна разказа си бившият диригент, като чистеше с покривката полятата си с вино брада, — и аз бях някога като вас млад и енергичен, но един страшен случай сложи край на несериозния ми живот.“

И разказа как веднъж, като чиновник в Пражката банка посрещнал Нова година в своя дом и бидейки в нетрезво състояние, полегнал малко да си почине, но като станал, видял, че няма никой. Нещо повече, един след друг започнали да пристигат полицаи, които мъкнели някакви загубени хора — били им се обадили, че на този адрес бил загубен някакъв гражданин. Загубените сядали един след друг край масата, пиели и разказвали как се е стигнало дотам, че ги взели за загубени. Единият си вървял и казвал: „Загубен съм“, защото го повишили и по този случай бил поканен при шефа да посреща Нова година и там всички се изпонапили така, че започнали да ядат чаши. А той, в прилив на ентузиазъм, се качил на масата и сдъвкал седемте стъклени чаши на новия полилей на шефа, след което бил изгонен и му предстояло уволнение, което пък го накарало да рече, че е загубен. Друг пък бил запитан дали е той загубеният, на което той отвърнал, че да — наистина — като седемгодишно дете бил загубен от майка си и се радвал много, че сега — след петдесет години — го намирали. Трети пък обяснявал, че всички сме загубени Христови души.

Но чиновникът на Пражката банка не мирясвал и непрекъснато се питал де е жена му и де са приятелите му. Вдигнал телефона и попитал не е ли загубена някаква жена на средна възраст, която се мисли за осемнадесетгодишна, и веднага след това полицаите

домъкнали няколко бабички. Пиенето станало страшно, но чиновникът от Пражката банка не мирясвал и си мислел — да не би пък да се е загубил племенникът му, който живеел с него, и жена му да е вдигнала аларма. Обадил се по телефона и дал характеристика на племенника си, след което полицаите домъкнали няколко дангалака, които се нахвърлили с остървение върху пиенето и пили до такава степен, че се наложило да ги пращат с две дамаджани да носят още. Междувременно пристигнала жената и приятелите му, во главе с племенника, които тръгнали да го търсят. Тогава той обяснил, че никъде не е излизал, а си бил легнал, на което жена му отвърнала с шамар — тя знаела много добре, че не си е лягал, защото първата ѝ работа била да погледне в спалнята. Но тогава се обадил племенникът, който споменал, че усетил как някакъв човек ляга до него в леглото по едно време, но мислел, че е някой пиян гостенин, а то излиза, че е бил самият чиновник от Пражката банка, който вероятно е объркал стаите. Когато се разбрала грешката, всички се зарадвали и така се изпонапили, че запели религиозни песни. И един (оня, загубеният, който твърдял, че всички са изгубени Христови души) дал идеята да се образува евангелски хор „Изгубени души“. Всички възприели тази идея и десет години пръскали Христова светлина из България — от Павликени до Пазарджик и от Силистра до Петрич, но на десетата година касиерът на хора (същият, който дал идеята за самия хор) избягал в Австралия с касата и хорът отишъл по дяволите.

— А друг мой приятел — започнах аз, но в същия миг слушателят ревна:

— Спри, о, спри!

Накъса идеите си на парчета и хукна навън презглава.

КАК ДА СЕ ДЪРЖИМ НА ТРАПЕЗАТА

Покана за обяд или вечеря съвсем не означава, че дадени индивиди — ваши бъдещи тъстове или началници, искат ей така, най-безкористно да ви нахранят и напоят.

— Не, мили приятели.

Поканата е всъщност призовка за разпит от следователи. Поканата е съобщение за приеман изпит. И от вашето държание на масата ще се разбере ще ви приемат ли в тази среда, или ще ви отпратят в гори тилилейски. Ако сте наивник и вярвате в доброто, вие ще се помолите богу, ще придобиете смирена физиономия и ще се държите като девица от края на столетието. И какъв ще бъде резултатът от всичко това?

Тъстът ще каже:

— Е, този глупак ще ни цепи дървата, той ще мие пода и ще бърше прозорците, той ще гледа децата, ще пазарува и ще пази къщата, когато отиваме на курорт.

А началството ще изкриви уста:

— Деловодител трета степен. Муха. Мравка.

Затова направете обратното.

Минавайки прага на дома, в който сте поканен, вие всъщност минавате Рубикон. И вашата цел е да дойдете, да видите и да победите. Не с християнско смирение, не с хленч и молба за пощада и състрадание, а с огън и меч да извоювате своето право на бъдещ Цезар и самодържец. Отваряте вратата с трясък и влизате, все едно че сте качен на боен слон. Ако при трясъка падне някоя крушка от полилея или самият полилей — още по-добре. Това ще покаже, че тук влиза мъж, а не някаква плява. Тупнете с всички сила зяпналия стопанин по гърба и му кажете да си затвори устата и да се чувства като у дома си, след което се разсмивате гръмогласно, за да разберат, че сте казали виц. Сядате на масата и потривате ръце:

— Много обичам да ходя по обеда и вечери, защото ми излиза по-евтино.

И пак тупвате стопанина, за да му подскажите, че ви е симпатичен и ако се държи добре, ще го заведете на кино или на лунапарк. А може да му купите и пуканки, и захарно петле.

— Или предпочиташ балонче?

Ако пак зяпне, сложете в устата му дъвка и му кажете как се надува и пука.

Не оставяйте нито за миг желязото да изстине и поддържайте непрекъснато напрежението. Налейте си водна чаша ракия и я изпийте. Ако стопанинът се ококори, бръкнете с пръст в неговата чаша и също я изпийте. Оживлението използвайте за виц:

Бяха ме поканили веднъж в английската легация и към четири часа сутринта престанаха да дават пиене, като мислеха, че с това ще ми намекнат да си отида. Добре, ама аз бръкнах с пръст в чашата на посланика и попитах:

— Тази чаша ваша ли е?

— Вече не е — отвърна посланикът.

— Тогава значи мога да я изпия.

Настъпилата тишина след този виц използвайте, за да си завържете бялата салфетка около врата. Сетне потрийте ръце и се провикнете:

— Да почваме, а?

Супата сърбайте. Това дава повод за виц.

— Не се бойте. Да видите кафето как сърбам!

Пържолата яжте с ръце. Ако някой започне да примига, махнете с ръка:

— И английската кралица яде пиле с ръце.

— Ама това не е пиле!

Направете смаяна физиономия:

— Така ли?

И със смях разкажете за оня, който си поръчал боб, а те му донесли зеле. Той си нахлупил веднага зелето на главата.

— Извинете — казали му, — защо си нахлупихте зелето на главата?

— Зеле ли? — запитал удивен той. — Аз пък мислех, че е боб.

Все ще се намери някой да измънка, че говорите най-много. Пресечете го с един удар:

— Ако оставя другите да говорят, кой знае какви глупости ще кажат, а като говоря аз, може да кажа нещо, което и на мен да ми е интересно.

И продължете. Започнете да си спомняте. Например погребението на леля ви Александрина, която починала от морбили по време на чирпанското земетресение в три и петнайсет след обяд. Напомнете и за смъртни случаи при ядене на престоляло месо. Обяснете нагледно симптомите при заболяване от холера. Ако ви попитат защо чистите ръцете си в покривката на масата, а не в салфетката, която сте закачили на врата си, отвърнете спокойно, че италианските футуристи считат войната за единствената хигиена на природата. Това до известна степен изчерпва зададения въпрос. За да го изчерпате докрай, напомнете, че закъснелите в бръснарницата се считат за новодошли и трябва да си взимат нови номера, а председателят на единната ви организация се казва Ставри Андреев Пешев, 35-годишен, брюнет. Помолете всички да извадят моливи и да си запишат вашите предвиждания за спорт тото 2, а именно:

— Шест, шестнадесет, двадесет и шест, тридесет и едно, четиридесет и едно, четиридесет и шест.

Докато говорите всичко това, внимателно увивате десерта във връзката си и го слагате в джоба.

— Не за мен — пояснете, — имам си кученце.

Сетне изведнъж запейте „Чер арапин бял кон язди“. Пейте силно. Когато хората стоят със запушени уши, не разбират, че пеете фалшиво. След песента отбележете факта, че Мария Кюри е от Овча Купел и е била ваша съученичка в 17-а прогимназия на спирка „Петър Берон“.

Като паднете от стола, не ставайте. Помолете да ви отнесат в спалнята и да завият внимателно обущата ви с бели чаршафи, след което можете да заспите с чувство за изпълнен дълг.

Ако повече не ви канят на това място, не се вълнувайте.

Идете на друго.

ПРИЯТЕЛИ

*„Приятел се познава в неволя, както
златото — в огъня“*

Народна пословица

Имам си аз няколко верни приятели и с тях си пием. Седим си вечерно време в кварталната кръчма, на терасата, под асмите, пием „гъмза“, дъвчем печено овнешко и говорим за движението на шести пехотен полк по унгарската равнина.

Печеното овнешко е много хубаво мезе и жалко, че у нас не се цени много. В никаква кръчма го няма и само след големи ходатайства управителят Пешо реши да закупи известен контингент овнешко за целите на нашата компания, срещу което му разрешихме да слуша какво си говорим за движението на шести пехотен полк през унгарската равнина, защото по тия храбри дни той е бил на стопанския фронт — срещу скромно възнаграждение е пренасял брашно и мазнина от Видинско и Софийско, за което има официална грамота — шест месеца условно. Но ние отдавна сме му простили това невинно прегрешение, тъй като в законите е казано, че условната присъда при добро поведение в следващите години се заличава и не се брои. Плюс това Пешо не е както някои, които се хвалят, а си трае за тоя случай и не ни пречи да си пием.

— Аз съм скромен войник на стопанския фронт — казва той, като се качва на „Волга“-та, за да поеме към вилата, — трая си.

И наистина, когато един подобен тип си трае, все пак е поносим, но има някои — хем задникът му изцапан, хем крещи, та всички да дойдат и да го помиришат.

Е такъв един тутманик е и Сандьо Кондьов от нашия квартал. Той, говедото му с говедо, не стига че пие само лимонада, ами идва и започва да слухти какво си говорим. И не стига че слухти, ами сетне тръгва и започва да разправя какво сме си говорили. Признайте си, че не е честно това — като си пийне човек, какви ли глупости няма да

изтърси. Може за най-верния си приятел да каже — мани го тоя чвор. Но това не е от злоба, дори понякога с обич се казват тия думи. Ама когато такъв мръсник като Сандьо Кондьов иде на другия ден и му изтресе: „Тия, твоите приятели, те нарекоха «чвор»“, съвсем друго излиза, защото не можеш да му обясниш, че интонацията не е била обидна, а дори гальовна.

Няколко пъти това добиче идваше и сядаше точно когато обяснявахме за най-интересните перипетии, през които бе преминал шести пехотен полк през унгарската равнина — за това, как Митьо Шебека беше отмъкнал един гардероб и го беше закарал на моста, който трябваше да охранява — да му бъде като будка, за Симо Щиглеца, дето беше напълнил един иригатор със сливова и си вървеше съвсем спокойно, като си смучеше от маркуча.

Е, признайте си, когато един подобен мръсник стои срещу тебе, пие лимонада и само слухти да чуе нещо, та да отиде сетне при Митьо Шебека и при Симо Щиглеца, за да им обясни колко лошо сме се изказали за тях, вече не ти се пие „гъмза“, ни ти се дъвче овнешко печено, не ти се говори за никакви шести пехотни полкове, преминаващи през унгарски равнини.

Търпяхме го ние тоя тип безподобен, но веднъж (бях малко попрехвърлил) избухнах, хванах го за врата и изревах:

— Марш оттука бе, Бретшнайдер такъв. Вземи си содите и лимонадите и се пръждосвай, че като те захвана с тях, ще ти сцеля на парчета смачканата любеница, дето я носиш на врата си. Чиба!

И така размахах пикливите му соди и лимонади, че той излетя през вратата, като отнесе със себе си и три баби, които бяха дошли да питат колко е часът (тия три баби живеят отсреща и щом чуят, че се вдигне някаква врява, веднага хукват към кръчмата, уж да питат колко е часът, а всъщност да позяпат малко цирк безплатно).

Ефектът беше толкова силен, че кръчмата гръмна от смях.

— Браво! Ура! Да живееш!

Отвсякъде ставаха приятели и познати с вдигнати чаши и се чукаха с мен.

— Показа му на това добиче.

— Хама, куче краставо!

И ред други подобни похвали. Но най-много се радваха верните ми приятели, с които седях на една маса.

— Най-сетне — казаха те — ще можем вече спокойно да си говорим за движението на шести пехотен полк през унгарската равнина, без да му мислим много слуша ли ни тоя Сандьо Кондъов, или не. Цар си, майка му стара!

И ред подобни похвали.

Но какво беше смайването ми, когато на другия ден бе свикано събрание на единната, на което същият тоя тип безподобен Сандьо Кондъов изнесе обстоен доклад за моето държане през последните двадесет и седем години (от мига на връщането на шести пехотен полк от унгарската равнина до ден-днешен), като не пропусна ни една моя простъпка, записана с година, месец, ден, час и минута. Бях като втрещен. Чак пък такава документация не очаквах. Докато слушах доклада, озъртах се и виждах как моите приятели кипят.

— Слава богу, че са тук — казах си, — сега ще скочат и ще натрият муцуната на тоя записвач.

И те наистина скочиха.

— Как не те е срам — обърна се към Сандьо Кондъов Спас Петров, най-добрият ми приятел, — да обиждаш така нашия другар? Нима е виновен той за всички свои простъпки? Та не знаеш ли ти, че като дете е бил изтърван от шестия етаж и е паднал на главата си? Милост нямаш ли?

— Именно — скочи и Ставри Пешев, който в кръчмата седеше винаги от лявата ми страна, — всички знаем, че нашият приятел си е улав от малък, но трябва ли да го обиждаме, като му казваме истината в очите? Нима това е човешко?

И като захванаха да ме защитават в тоя дух, та три часа. Баща ми бил пияница, дядо ми застрелял циганка с пищов, чичо ми бил циркаджия, прадядо ми — известен хайдутин. Не забравиха да споменат и за влиянието на алкохола — известно било, че вследствие на прогресивен алкохолизъм хората деградирали и като такива в съда се ползували от смекчаващи вината обстоятелства...

Слушах ги аз трогнат и от очите ми шуртяха сълзи.

Това е да има човек приятели. Те, както казва пословицата от мотото, се познават в неволя, както златото — в огъня.

Мерси!

СПАС ПЕТРОВ АНДРЕЕВ — ПАТРОН НА УЧИЛИЩЕТО ЗА БАВНОРАЗВИВАЩИ СЕ

Вие не знаете как трагично се развиха детството и младостта на Спас Петров Андреев. След като неколkokратно бе късан на приемния изпит в училището за бавноразвиващи се, най-сетне с връзки той успя да влезе като редовен ученик в гореспоменатото заведение. Там премина детството му, там премина младостта му и накрая, вече двадесет и една годишен, Спас получи свидетелство за завършен трети клас.

Бележките му не трептяха с ореола на славата, но освен поредицата от тройки, накрая се извисяваха със сияйна светлина две шестици — по физкултура и добро поведение.

Със своя благ характер и отзивчивост към бедите и страданията на своите съученици Спас спечели любовта на цялото училище. Красиво беше да се наблюдават сълзите, които шуртяха от очите на учителката по пеене. Благодарение на Спас тя защити дисертацията си за „кандидат на науките“, като направи обстойно обследване на музикалните способности (ако би могло да се каже така) на своя ученик. Вместо да пее гамата нагоре, той, по някакъв странен и бих казал — причудлив начин, започваше от „до“ и вместо да кара нагоре, към горното „до“, пееше надолу, като след всяка нота приклякаше и когато стигаше до най-долното „до“, вече седеше на пода.

Беше заснет филм за тази феноменалност, който спечели сребърната ракла в конкурса за бавноразвиващи се режисьори в град Перпинян.

В частен разговор директорът на училището, с топъл и наставнически глас обясни на Спас, че пред него се открива светът. Благодарение на капризите на съдбата, тя не беше облагодетелствала бедното дете, но въпреки това имаше редица служби, които можеха да бъдат заети от граждани далеч по-малко надарени, а именно — поливач в градини с цветя, в които жужукат привечер майски бръмбари, а нощно време се осветяват от безброй светулки. Вой на безпризорни кучета (кой знае защо лоши хора ги наричат „помияри“)

оприличаваше градските градини на аржентинските пампаси, прериите на Оклахома и отъпканите от антилопите гну савани на Серенгети.

А песните на закъснели пияници ни връщаха към серенадите под балконите на Толедо, Саламанка и Кордова.

А шепота на влюбените:

— Обичам те...

— А мене — питаш ли ме?

— И ти ли?

— Уха!

И т.н.

Ех, красиво е да си поливач на градски градини!

Или да речем — мияч на леки коли...

Двуместна, открита спортна кола. В нея седи руса красавица, чиито къдрици драскат паважа. А ти миеш колата, загледан в бездънните ѝ очи, и в унес започваш да бършеш измитото с русите ѝ къдрици.

— Колко сте оригинален! — плясва с ръце красавицата, като гледа изменения цвят на косите си. — Утре ще ги боядисам в същия цвят!

Или да речем — пиколо в хотел.

Англичанки, датчанки, холандки, францужойки — всичко търчи към теб с огромни куфари, напляскани с печати.

Ти естествено вдигаш ръце — моля ви, имам само две ръце, а те клатят глави:

— Не, скъпи — ние сами ще носим всичко, дори и теб...

— Ех, живот се открива пред теб, Спасе! — изтри сълза предателка директорът на училището. — Върви напред и живеи!

И Спас заживя. Две години в трудововъзпитателен лагер, сетне — три години в строг режим, а накрая поумня.

Може да се живее и честно.

И стана този Спас Петров Андреев, който знаем сега и който достойно зае мястото на патрон на училището за бавноразвиващи се.

— Естествено — каза той на питомниците, — науката е затворена за нас. Няма да може да станете инженери, архитекти, лекари, учители, химици. Ще ви се наложи да дадете усилията си и честния си труд като бармани, продавачи на бензин, продавачи на месо, управители на ресторанти и универмази. В смисъл — ще

навлезете бодро в сферата на системата на обслужването на по-висшите категории граждани.

Но не губете кураж. За разлика от научните работници вие няма да работите по осем часа, няма да има „уикенд“ за вас. По двадесет и четири, по двадесет и пет часа ще късате нерви, сърца и мишци, за да задоволявате населението. Няма да получите ордени, за вас няма да пишат във вестници, телевизията ще ви снима само в краен случай, ако сте съвсем невнимателни.

Но затова пък ще имате право след известно време да се оттеглите в кокетните си вилички, да обикаляте страната с износени мерцедеси и кадилаци, и да обзаведете скромните си петстайни апартаменти с персийски килимчета, позлатени божества от Бирма и Непал, в косите на жените ви ще бъдат втъкани орхидеи от Борнео, за да допълват блясъка на филигранно изработените колиета от Ротердам и Амстердам.

Тъжно, знаем, ах, как е тъжно да се води такъв живот — далеч от наука, далеч от големите зали, в които се свири Бетховен, Хендел, Вивалди и Дебюси. Но вие ще знаете — че и тук, в този скромен фронт — сферата на обслужването, вие сте дали своята лепта.

Не, не плачете. Нека ангелите, които ще висят над вашите мраморни надгробни паметници, сторят това.

Амин.

СПАС ПЕТРОВ АНДРЕЕВ СЕ РЕЕ ИЗ КОСМОСА

В наши дни — Спас Петров Андреев да си!

Скимне му — хайде — в Пазарджик.

Друг път — айде — в Павликени.

Трети път — Цинцинати, Пернамбуко, Попокатепетел и Севлиево.

Къде си ще — там си ходи. И не пеша, а с превозни средства.

А един ден реши да иде в космоса.

Колко му е!

Качваш се на един междузвезден кораб и хайде — накъде ти видят очите.

Седеше Спас на командния пулт и се звереше. Изведнъж нещо му призеленя. (Нали има на някои, дето им прилошава. А на Спас му „призеленя“.)

— Зелено! — ревна той. — Блейк. Какво е това?

Уилям Блейк, или както му викаха приятелите — Вили Блейката — разтвори междузвездния телефонен указател и на „3“ — зелено, намери няколко милиона планети. Но като погледна в компютъра, посочващ точното място на това „зелено“ в космоса, рече:

— Това е планета МХ-16-3 ет. Обитаема от пълни идиоти. Неудобни за разговор с висши същества.

— Тъкмо за мен — рече Спас. — Ние, випускниците на училището за бавноразвиващи се, мрем за колеги.

Врътнаха се над зелената планета и кацнаха.

И веднага ги наобиколиха босоноги дечурлиги, с дълги ленени ризи, руси коси и сини очички. Те се хилеха срещу земните космонавти, а едно от тях направи „козя брада“.

Вили Блейката потръпна. Каква изостаналост. Бас държеше, че тук нямат понятие не само от компютър, ами и от братя Аргирови.

Но в лицата на тези дечица Спас видя нещо родно. Така ходеха лятно време те, когато бяха на лагер от училището за бавноразвиващи се. Босички, с по една ризка и пляскаха с крака в малката рекичка. Де това щастие сега! Ах, как му се искаше да се пъхне в подмола, под

Голямата върба, и да започне да хвърля на брега огромните, зелени раци (за сведение на децата, израсли с компютри, раците не са червени, а зелени — докато са живи, разбира се).

— Е, деца, как я карате? — потри ръце Спас.

— Амчи как — обади се един дядка, — също така бос и по риза като децата. — И ний към вас. Ядем, пиим бистра водица и си живееееем...

И той разкърши рамене, за да покаже колко хубаво си живее.

— Добре де — каза ядосано Блейката, — а къде ви са колите, къде ви са вилите, къде ви са аеродрумите, къде ви са складовете за бензин, за хербициди?...

— Ха! — плесна се по главата великият Блейк. — Ами аз не виждам и жици! Значи нямате и електричество!

— Чи нямами, нямами — вдигна рамене дядката, — нали виждаш... Нищо си нямами.

Блейк сложи ръце зад гърба си и започна да се разхожда нервно:

— И как живеете?

Дядката се почеса:

— Първобитну. Като първити хора. Жиязу — нямами, мед нямами...

Замисли се:

— Иначе — дубитък си имами. Дубре сми. Урем, женим, вършеим. Имаме си млечице, масълце, сиринци. Зимно време — кожуси си имами, дървца за турени имаме, щото у нас кой утсиче дърво, трябва сетне да засади три. Иначе не дават.

Засмя се:

— У нас сичко й дървину. И къщите, и — туй, дет се влачи след дубитъка — нещучку летни шейни, па и лодките ни са дървени, мутиките — също. Лупатити и те ут дърво. Пироните — и те. Сичку й дървину.

— Ама значи вие и каруци нямате? — ахна Блейк.

Дядката се замисли:

— Бе, идно време е ималу. И жиязу и другити там — мед, злату... След тях — овтунубили, параходи, ароплани, атомни, водородни и неутронни бомби и...

Дядката разпери ръце:

— Та тува й... на идин чувек устанал крака, на друг — лявуту ухо... От сто милиона един уживял. Сумати времи било сняг, сняг, сняг... И студ, студ, студ... Ама уживяли стотина. И решили: Дъ няма жилязу. Нищу дъ няма. Само дърво и зиленку.

Разпери ръце:

— Тъй си живеим. Къту тия у вас — бавнуръзвиващити.

Въздъхна:

— Многу сми бавнуръзвиващи. Многу!

А дечицата с белите ризички и босите крака изведнъж запяха.

*Под нашта стряха лястовичка
свила е гнездо,
и всяка сутрин, всяка вечер
чурулика, пей! (Два пъти)*

Припев:

*Чурулик, чурулик, чурулик,
чурулик, чурулик, чурулик...*

Тогава Спас Петров Андреев се обърна към почитаемите читатели. Въздъхна и рече:

— Ние сме били бавноразвиващи се, а? А вие — напреднали?

Потупа Вили Блейката по рамото:

— Блейк, Блейк — блейка си беше, блейка ще си останеш.

КАК ТРЪГНАХМЕ ДА ТРЕПЕМ СЛОНОВЕ

От дума на дума, така стана, че ние със Спас Петров Андреев решихме да трепем слонове.

— Чудесно! — плеснаха с ръце жените ни. — Тъкмо ще си направим огърлици от слонски зъби.

— Би могло — допълни ги Спас — да си направите и дръжки за метли от слонски зъби. А също така клечки за зъби от слонова кост.

— Ма те, гостите, няма да повярват, че са от слонова кост — примигна жена му на Спас.

— Ами ще им сложим щемпели — каза жена ми, — както се слага на златото и на среброто.

Ние със Спас се спогледахме и въздъхнахме. И започнахме да обмисляме плановете. Най-трудно беше с потягането на яхтата — става въпрос за такелажирането на грот-мас булела, гротовите, шкотовите и фоковите мачти, както и на крюселните браси, дето са между ленфилунгите и цумбайшпила.

Тая работа ни отне три месеца, през което време жените ни помагаха със съвети:

— Трябва да намерим отнякъде машина за шлифване на диаманти — предложи жената на Спас, — защото, ако при трепането на слонове намерим необработени диаманти и ги продадем, цената им ще бъде десет пъти по-ниска от тая на обработените.

— Това го четохме в „Орбита“ — допълни жена ми.

Спас ме погледна и кимна:

— И понеже там има човекоядци, можем да купим човешко месо от моргата и да го продаваме.

— Идеята не е лоша — казах, — ще го накълцаме на ситно, ще го напъхаме в кибритени кутийки и ще го продаваме така, както у нас се продава черният хайвер.

Жените ни погледнаха с подозрение. Дали не ги пързалияме? Като не видяха никакъв белег на хилене в лицата ни, жената на Спас каза:

— Там, в Африка, имало много хубави сутиени.

— Бамбукови — допълни жена ми.

— И жартieri от езици на папагали — каза Спас.
 — Те са много разтегателни — подкрепих аз.
 — Кой ти носи сега жартieri! — дигнаха скандал жените.
 — Английската министър-председателка — каза Спас.
 — Къде ги носи? — сепнаха се жените.
 — Не „ги“, а „го“. Носи го.
 — Един жартиер?
 — Да. Във вид на орден.
 Двете жени се намусиха:
 — Тия пък англичани какви ги измислят.
 — Има и орден на банята — каза Спас, — но го носят само събота. Когато се къпят.
 — Къпят се всяка събота? — запита удивена жената на Спас.
 — Какво пък толкова — каза жена ми, — и аз понякога се къпя всяка събота.
 — В Африка имало мухата Цеце — каза жената на Спас.
 — Защо ма — учуди се жена ми, — това не е ли писател?
 — Действала приспивателно — направи се, че не я чу жената на Спас. — Щом им се приспи на тия от Африка, изяждат по една такава муха и заспват.
 — А лъвовете? — попита плахо жена ми.
 — И тигрите, и крокодилите, и носорозите? — допълни жената на Спас.
 — Това нищо не е — каза Спас, — ами отровните змии, ами скорпионите, паяците, маларичните комари, хиените, миещите се мечки...
 — Плюс отровните Киви-Киви, ехидните птицевовки, животното Блъсниме Дръпнисе... — допълних.
 — Това па какво е? — зяпнаха жените.
 — Животно с две глави — каза Спас. — Открито е в джунглата от доктор Дулитъл, който впоследствие бил изяден от същото.
 — Не се знае обаче — допълних, — коя глава го е изяла — лявата или дясната.
 — Това е една от загадките на ботаниката — каза Спас.
 Жените се спогледаха:
 — Ами тогава...

— Ами тогава — каза Спас, — на ви по пет лева да си купите по един сутиен, а ние отиваме в кръчмата.

Така и направихме.

КАК СПАС ПЕТРОВ АНДРЕЕВ СТАНА КРАЛ

Бяхме тръгнали да ловим марлини. Курсът ни беше съвсем прост: 38 градуса, 23 минути и 57 секунди източна дължина и 123 градуса, осем минути и пет секунди северна ширина.

Капитанът непрекъснато ругаеше Спас, че не държи правилната посока. Но Спас му отвърщаше съвсем достойно:

— По дяволите, простако! Кой може да държи тази руина на желания курс? Не иска да върви ни по вятъра, ни на байдевинд. Каквото и да направя, тя се отклонява от курса и когато държа руля на борд, тя се тласка на галса. И всичко е затова, че тя просто търси суша по наветрената зона и не иска да отиде по-далеко от вятъра.

А трябва да спомена, че тази старица, на която се бяхме наели да ловим марлини, не беше нищо друго освен една отрепка — помислете си само — от руля беше откъснато парче в размер на два дюйма и три инча. Да не говорим за платната: бром-брамселите бяха така изпокъсани, че само благодарение на гротмачтата и ленфилунгите успяхме да байцваме бугфасонките.

Такъв ужас!

И изведнъж — какво да видим!

Пропаст!

В морето — дупка!

Чак тогава капитанът се плесна по челото:

— Леле — ами ние сме в Бермудския триъгълник!

Същият този Бермудски триъгълник, в който потъват кораби, самолети и прочее.

Но на Спас не му мигна окото.

— Пайсе! — викна той и насочи старата кранта точно към дъното на дупката.

И като шейна, която се втурва в пропаст, за да изскочи сетне на отсрещния връх, шхуната се втурна надолу и излетя на обратния хребет, след което пристигнахме на Бермудските острови.

А там — нова беля.

Кралицата — нали я знаете — една стокилограмова, двадесет и пет годишна красавица, си има харем от 36 снажни бермудци. И те да вземат да вдигнат стачка. Искали уикенд. Събота и неделя да не работят. И тогава кралицата каза — да — ще ви приема на островите си, но само при условие че екипажът в събота и неделя бъде при мен.

И тогава, като видя ужасените ни лица, Спас се блъсна по гърдите и каза:

— Аз ще оправя цялата работа.

В понеделник сутрин Спас се появи и тръсна глава:

— Всичко е наред. Аз ставам крал на Бермудските острови, а вие си ловете марлини.

Така загубихме Спас.

Харемът на кралицата беше уволнен и постъпи при нас на кораба.

Какво ли бе направил Спас?

ИНТЕРВЮ

- Име?
- Спас.
- Презиме?
- Петров.
- Фамилия?
- Андреев.
- Професия?
- Закупчик.
- И какво купувате?
- Слонове.
- Моля?
- Слонове, казах.
- Хм-да... Значи не съм чул грешно. И какво правите с тях?
- От тях правим чирози.
- Да?
- Да.
- Да поясните малко...

— На драго сърце. През 1957 година на плажа „Арапя“ видях Петю Пандира с огърлица, направена от глави на чирози. И тогава ми хрумна идеята — а не би ли могло към главите на чирозите да се прикрепят месо и сетне да се продават като истински чирози.

— Не е лошо, не е лошо... Значи взимате месо от слонове и го прикрепвате към глави от чирози?

— Точно така. Но срещаме известна трудност с главите.

— Защо?

— Ами понеже вече няма чирози и затова няма глави от чирози.

— Виж ти... И откъде намирате все пак глави, за да прикрепвате към тях месо от слонове?

— Правим ги от пластмаса.

— Чудесно. Навярно някаква храносмилаема пластмаса?

— Не. Просто тези, които ядат чирозите — плюят главите.

— Така, така... И къде продавате тези чирози?

- В Кения.
- Чак там?
- Ами да. Нали оттам купуваме слоновете.
- И все лак вие бихте могли да ги продавате и другаде.
- Другаде не са свикнали с вкуса на слонското месо. Например от Павликени ни върнаха тридесет чироза — миришели им на слонове.
- Има логика. А слонските зъби навярно ги продавате?
- Не. От тях правим клечки за зъби.
- Навярно са много скъпи.
- Ужасно. И не заради слоновата кост, а заради щемпела.
- Какъв щемпел?
- Наш. На всяка клечка слагаме щемпел, за да няма фалшификация.
- А имате ли печалба от чирозите?
- Какви чирози?

ВЕЛИЧИЕТО И ПАДЕНИЕТО НА СПАС ПЕТРОВ АНДРЕЕВ

Спас Петров Андреев беше каубой.

Величествен и самотен, безстрашен и всяваше страх.

Имаше табун от бели коне, с които вървеше по булевард „Руски“, качен на най-красивия кон, облечен в бели каубойски дрехи, с бяла каубойска шапка и бели ботуши със сребърни шпори.

И черпеше. Събираше по 50–100 приятели, черпеше ги и ги караше да викат „Ура“.

Жените бяха влюбени в него. И когато идваха при него, винаги на отиване питаха:

— А утре?

— Как „утре“? — чудеше се Спас Петров Андреев, — та вие сте четири милиона! Отивай и заставай отново на опашката!

Но един ден срещна една.

Леле-мале!

И я покани и на другия ден. И на третия.

А на четвъртия отвори раклата на баба си, извади бяла кенарена рокля, стигаща до петите, с дантели отдолу, с дантели около врата. И огромна бяла шапка от началото на века. И я накара да облече всичко това. И избра два бели коня от табуна.

И яхнали белите коне, облечени в бяло, тръгнаха по булевард „Руски“.

А момчето, дето изстиска слънцето, го изстискваше върху главите им. И слънцето течеше по шапките им, по дрехите, по белите коне и се разливаше по булеварда.

А хората гледаха и ахкаха.

А сетне отидоха да танцуват.

И танцуваха танго, блус, боса-нова, пачанга, самба.

И хората гледаха и ахкаха.

И така — цяла година.

Но накрая на годината красавицата каза:

— Баста!

И си отиде.

Спас се облеци, удари триста грама, отиде у тях, разби вратата и кресна:

— Как така „баста“? Ти знаеш ли кой съм аз? Та аз съм Спас Петров Андреев!

Но момичето тръсна глава:

— Не те обичам повече!

И хлопна вратата.

Тогава Спас събра всички приятели, даде страшен гуляй, като непрекъснато питаше:

— Как така — вчера те обичала, а сега — не! От къде на къде?

Приятелите вдигнаха рамене, а един свят отец, случайно присъстващ на пира, вдигна пръст към небето и каза:

— Неведоми са пътищата господни!

И Спас се пропи. Пиеше и питаше всички:

— Как така — вчера те обича, а днес — не?

Пропи целия табун, пропи и каубойските си дрехи.

И вече не той — приятелите му го черпеха. А той ги питаше:

— Вижте сега — отговорете ми на един въпрос — как така — вчера те обича, днес — не?

Приятелите притваряха очи и вдигаха рамене. А накрая им омръзна да слушат едно и също. Омръзна им и да го черпят. И си отидоха.

И Спас Петров Андреев остана на една маса на улицата, окъсан, брадясал, при празна чаша.

И тогава покрай него мина красавицата, облечена в дългата кенарена рокля, с дантелите, придружена от висок красавец, облечен в бяло.

Като видя Спас, тя трепна, сетне извади десет лева и ги остави на масата му.

Спас погледна парите, сетне вдигна глава и я видя. И пак погледна парите.

И НЕ И ГИ ВЪРНА!

Спасе, Спасеее — какви бяхми — какви станахми...

ФЕЙЛЕТОНИ

ДА СИ ПРЕЧИМ, ДРУГАРИ!

*Ако в България се роди гений, това ще бъде
геният на завистта.*

Елин Пелин

Всеки народ си има своите особености. И те трябва да се имат предвид от поколенията, за да има с какво да се различават от другите.

Ние например си завиждаме. Някак си ни се струва нередно, когато нашего брата се издига. Така де, от къде на къде! Българин, а иска да направи нещо.

Трябва да му попречим, ако искаме да останем верни на себе си. Това идва от огромното уважение, което храним един към друг. Когато Иречек идва след Освобождението, за да помага на младата българска държава, никой не иска да му вярва, че той е той. Хайде де — на нас ли тия? Да дойде чак от Чехия, да помага. И на кого? На българите. Това сигурно е някакъв мошеник.

Но се оказва, че той е той. И смаяните родолюбци започват да му шушнат:

— Абе, човек, ти ум в главата имаш ли? На българи помага ли се?

То си ни е в кръвта.

Пръкне се някакъв поет. То дал бог с двете шепи талант. Просто блика от устата, от главата, тече от ръкавите. Голям поет, голямо нещо.

Но ние не му вярваме. Хайде де — българин, а голям поет? Тук има някаква грешка. И започваме издирванията. И се оказва, че този поет пие. И има някои други слабости. И не е съвсем редовен. Защото за редовен се счита онзи, който се наяжда като прасе и спи като прасе. А поетът, който се събужда посред нощ, изгарящ от мисли и съмнения, и пише до сутринта, не изглежда съвсем редовен. И как ще е редовен, когато си ляга в седем часа сутринта и спи до пладне.

Боже мой, какво светотатство!

Та нали българинът става в пет часа сутринта и отива на нивата да копае. Това е нормалният, това е здравият български тип. А този — вижте го бе, излежава се до пладне. Ясно — хайлазин. И такъв тип иска да му се издават и стихосбирки.

Е да, ама поетът не издържа всички мили обноси и един ден опънатите му нерви се скъсват. И ни напуска.

— Виж, сега — да.

Сега вече можем да започнем да го хвалим, да пеем песни за него, да слагаме стиховете му в учебниците. Той сега вече не пие и не става на обед. С нищо не ни дразни.

Нещо повече — с посмъртно издадените стихосбирки можем да чукаме по главите на живите таланти:

— Той беше гений, а вие сте плюнки!

По улиците е пълно с българи. Някои от тях са много талантливи. Ако ги оставим да правят каквото си искат, току-виж са се издигнали, а издигнат ли се веднъж — иди ги гони.

Трябва да им се попречи още сега, в самото начало, когато са пълни с оптимизъм и енергия. Усмихне се — удар по главата. Опитва се да направи нещо смело и оригинално — удар по главата.

Удар — един след друг. И марки. И връзване на ръцете и краката. Да разбере къде се намира.

На некадърника какво ще му пречиш. А виж, на талантливия — може. Защо има нужда да пречим на един, който не иска дори да се помръдне. Но ако друг хукне напред като светкавица и има опасност да учуди света — попречи му.

Нека разбере, че е българин, и да се осъзнае, да се озлоби и да почне и той да пречи на младите и таланта, като остарее.

Всеки народ си има своите особености.

Премахнат ли се те, има опасност да загубим своя национален облик.

Затова — *да си пречим неуморно, другари!*

ОТВОРЕНО ПИСМО

До писателите *Марк Твен, Максим Горки и Ромен Ролан*

Драги писатели,

Прелиствайки вашите събрани съчинения, с изумление установих факта, че наред с вашата литературна дейност вие непрекъснато сте сътрудничели на ежедневния печат.

Наистина, този факт ме смути.

Нима не знаете, че сътрудничеството на писател във вестник се счита за непълноценна работа, за „хаби време“, излага го в очите на сериозния читател и води до обидното прозвище „вестникар“?

Според утвърденото у нас мнение, писателят трябва да минава със затворени очи през това, което се нарича „ежедневие“. Яхнал своя Пегас, той трябва да лети във времето — да се рее из старите хилядолетия или да препуска в бъдното.

Нима не сте знаели, че всичко това води до делничност, до сивота, до подрязване на крилата на вашия Пегас. Вместо да се рее из облаците, карате го да ходи из улиците като останалите простосмъртни коне.

Но като се замислям малко повече, започвам да предугаждам подбудите ви.

А може би вие не сте подозирали, че сте велики? А може би вие сте си мислили, че даже като писатели вие сте си обикновени хорица, които са длъжни да помагат със съвети на своите съвременници, да им показват ежедневно кое е правилното, кое е доброто и кое нечестно и фалшиво? Защото ако писателят, ако начетеният човек не направи това, кой друг? Изчукачите на леки коли ли, или естрадните певци?

Ето какво ме вълнува, като чета вашите събрани съчинения. И ако ви е невъзможно да ми отговорите, то помолете някои ваши съвременни събратя да обяснят случая. Може би пък вие да сте сбъркали?

ХЕРОСТРАТКА

Вие го знаете. Той се казва Чарли Чаплин. Той правеше онези малки весели филми, които заливаха като водопади публиката и тя ревеше и се задъхваше от смеха, който падаше с рев върху главите им.

Публиката ревеше от смях и му ръкопляскаше. Носеха го на ръце. И му поднасяха цветя. И лудееха за него.

А веднъж, когато излизаше от салона след премиера, върху него се нахвърлиха няколко мъже. И започнаха да го бият.

Тези, които допреди секунда ревяха от възторг и бяха готови да носят великия клоун на ръце, зяпнаха:

— Защо го биете?

— Защото ме изнасили — кресна една жена, — той ме изнасили.

И побойниците отново започнаха да удрят по главата клоуна. Той падна. Тогава го заритаха с обувки по устата. А публиката, тази, която допреди секунди ръкопляскаше на великия клоун и беше готова да го носи на ръце, немееше. И дори се чува възгласи:

— Е, щом е така.

Полицайте седяха безучастни. Дори обратното — сърбяха ги ръцете да друснат на изнасилника по един.

На другия ден вестниците гръмнаха. И лицето на изнасилената се появи на първите страници. След процеса, когато се разбра, че великият артист дори не я е познавал, тя се изсмя.

— Няма значение. Аз вече съм известна.

ЧУДНИ ХОРА!

Амазония загивала!

От няколко години всички наши научнопопулярни вестници и списания надигат крясък: СПАСЕТЕ АМАЗОНИЯ!

Дори имаше предложение да се образува комитет за опазване на Амазония, който да праща телеграми до всички правителства в света, та белким успеем да спасим Амазония.

И това — у нас!

Бе тия хора акъл имат ли?

То ако Амазония щеше да загине, не трябваше ли България да загине сто пъти преди нея? А на нас ни няма нищо — пием си, пеем си.

Като дете играех край Владайската река, берях цветя по овчепелските поляни и вечер слушах крякането на жабите. Идете сега по същите места — само комини, машини...

Кое е най-плодородното поле в България?

Пловдивското.

Идете и вижте на колко хиляди декара се е прострял Оловно-цинковият завод.

Загинахме ли?

Не.

Като дете, на Първи май учителката ни водеше да берем цветя в полите на Витоша. От Красно село до Драгалевци — това бяха все ливади. А сега? Вили, вили, вили...

Къде цвъкаме заводите?

На най-плодородната земя.

Къде нацвъкахме вилите?

На най-хубавите поляни и ливади на България.

Е, умря ли България?

Не.

Тогава защо пиците за Амазония?

ЖЕНИЦА

Древността е учудила човека седем пъти. Зяпнал срещу Хеопсовата пирамида, древният номад се чесал по главата и цъкал:

— Голяма работа, голямо нещо!

А ние си ходим на Луната, пълним си контейнерите с лунни проби и се ядосваме, че вървим толкова бавно напред. Хайде бе, какво правите — какво става с Марс и Венера?

Изобщо трудно е да учудиш нашия съвременник. Басирам се, че ако поставим един телевизор до Хеопсовата пирамида, номадът ще махне с ръка на пирамидата и ще заяпа момичетата от Музикалния театър. А нашият съвременник в същото време се прозява насреща им и цъка:

— Хайде нещо ново бе! Стига с тия стъпки — две напред, три назад.

И ако прочетем, че някой си отишъл до Слънцето и си напълнил джобовете със слънчева плазма, ще кажем:

— Браво!

И то със същия ентузиазъм, с който посрещаме международните голове на Бонев.

Дори и аз си мислех, че с нищо не мога да бъда учуден. Светът напредва, и аз с него. Не се учудих и вчера, когато леля ми тръшна вратата и изкрещя:

— Спечелих двадесет хиляди лева от тотото!

Защо ще се учудвам? Напротив — ядосах се. Нали лично аз й казах да не си дава пенсията за това щуро тото.

— Моето момиче — казах й (аз все така й викам, въпреки че е с четиридесет години по-стара от мен. По-умните винаги се считат за по-възрастни), — правиш голяма грешка. На година триста души умират от гръм, а само 52 души могат да спечелят по 20 000 лева. Това значи, че вероятността да бъдеш ударена от гръм е шест пъти по-голяма от тази да спечелиш 20 000 лева. Ясно?

Леля ми кимна и изглежда й беше ясно, но продължи да си дава парите за тото.

— Алчна жена — казах си, — иди й говори.

А сега, когато разбрах, че е спечелила голямата награда, ядосах се. Хем моите прогнози се оказаха неверни, хем пък наградата се пада на една нищо и никаква стара женица, която кой знае какви глупости ще направи с тия луди пари. Виж, ако на мен се беше паднала тази голяма премия, работата е съвсем друга. Първо, щях да си купя нова пишеща машина, второ...

Но леля ми ме прекъсна и удари парите в масата.

— Ето ги — каза тя — всичките.

— И? — казах аз.

— Ами това е — каза тя задъхана, като седна зачервена от щастие, — най-сетне успях. Толкова време чакам да ви зарадвам и ето.

Без да искам, се усмигнах. Цялата работа ми напомняше на един наш композитор, който срещнал един свой приятел и му казал: „Ще ти кажа нещо много радостно за теб. Одобриха втората ми симфония“.

— Ама не се ли радваш? — попита леля ми.

— Моля ти се — сложих ръка на сърцето си, — как не.

— Толкова време чакам тази премия — каза облекчена леля ми, — така се измъчих от чакане. Но сега вече съм спокойна.

Сетне взе парите и ги раздели на пет купчинки.

— Това за теб, това на Ванко, това на Коцето, това на Митко, това на Бонка.

Гледах я и зяпах. И усетих как се изпотявам. Една пета за мен — това са четири хиляди лева. По толкова и на останалите братовчеди.

Преглътнах и попитах:

— А ти?

Леля примигна:

— Как аз? Аз си имам пенсия. Нали за вас играех на тотото.

Седях аз така и я гледах. И едно по едно си спомних редица събития. Спомних си как тя крещеше от радост, когато чичо ми удряше заек. Човек отстрани би помислил, че умира да яде заек. Но тя беше вегетарианка и се радваше, че ще може да ни го наготви. И си спомних как при бомбардировките бомбата падна точно върху кухничката, в която живееше тя. Като излезе от скривалището и видя разрушената си стаичка, тя плесна с ръце:

— Добре че не падна върху къщата, боже мой, какво щастие!

А в къщата живеехме ние...

И пред очите ми минаха и Хеопсовата пирамида, и лунните контейнери и изчезнаха всичките като дим, и остана само щастливото лице на тази женица — най-голямото чудо, което може да се види в наши дни.

ОТВОРЕНО ПИСМО

До писателите *Марк Твен, Максим Горки и Ромен Ролан*

Драги писатели,

Прелиствайки вашите събрани съчинения, с изумление установих факта, че наред с вашата литературна дейност вие непрекъснато сте сътрудничели на ежедневния печат.

Наистина, този факт ме смути.

Нима не знаете, че сътрудничеството на писател във вестник се счита за непълноценна работа, за „хаби време“, излага го в очите на сериозния читател и води до обидното прозвище „вестникар“?

Според утвърденото у нас мнение, писателят трябва да минава със затворени очи през това, което се нарича „ежедневие“. Яхнал своя Пегас, той трябва да лети във времето — да се рее из старите хилядолетия или да препуска в бъдното.

Нима не сте знаели, че всичко това води до делничност, до сивота, до подрязване на крилата на вашия Пегас. Вместо да се рее из облаците, карате го да ходи из улиците като останалите простосмъртни коне.

Но като се замислям малко повече, започвам да предугаждам подбудите ви.

А може би вие не сте подозирали, че сте велики? А може би вие сте си мислили, че даже като писатели вие сте си обикновени хорица, които са длъжни да помагат със съвети на своите съвременници, да им показват ежедневно кое е правилното, кое е доброто и кое нечестно и фалшиво? Защото ако писателят, ако начетеният човек не направи това, кой друг? Изчукачите на леки коли ли, или естрадните певци?

Ето какво ме вълнува, като чета вашите събрани съчинения. И ако ви е невъзможно да ми отговорите, то помолете някои ваши съвременни събратя да обяснят случая. Може би пък вие да сте сбъркали?

НАБЛЮДАТЕЛИ

Стадионът е пълен. Сто хиляди наблюдатели са заели места. Те дъвчат семки, зяпат и коментират.

Ето, състезателят на овчарски скок се засилва, засилва, всички зяпват и... той събаря летвата.

Бурен смях сред наблюдателите. Очевидци започват да обясняват, че още от дете познават този състезател. Те си знаели още тогава, че от него ще излезе само един непрокопсаник. И седнал да се състезава. Ха ма самонадеян тип такъв! Но нов състезател хуква с пръта в ръка. Наблюдателите млъкват.

Скок и... петте метра са минати!

Рев от възторг. Наблюдателите скачат и започват да се прегръщат. Ура и браво за победителя!

И се намират наблюдатели, които заявяват, че още като деца са знаели, че от победителя на високия скок ще излезе нещо. Та не помните ли, че още преди рекордния скок те казаха.

Как не помните?

Разбира се, че казаха. Хайде сега — защо да се караме. Казаха, казаха.

Та още преди скока те казаха, че именно този ще бъде победителят. Моля ви се.

И започва спор. И отделни групи наблюдатели започват да се бият по гърдите, че те именно първи са открили победителя, че те именно са най-горещите негови последователи още от времето, когато той е бил само начинаещ спортист...

И същите тия утре, на друго състезание, първи се отричат от същия този, на когото днес са викали „ура“ и „виват“, само ако той има неблагоприятното да не излезе пръв.

Стадионът е пълен с наблюдатели. Сто хиляди.

А състезателите са малко. Те търчат, скачат, падат или печелят златни медали. Но се състезават. Те знаят, че само един на десет ще бъде победителят. И въпреки това рискуват. Рискуват днес да бъдат носени на ръце, а утре оплюти. Защото кръвта им ври, защото те са

състезатели, защото те са творци и ако не се състезават, ако не творят, защо са се родили?

А наблюдателите са си наблюдатели. Те не рискуват нищо. Зяпат и реват: „Браво!“, или: „Уууу!“. В зависимост от това дали си спечелил, или паднал.

Наблюдателите са много. Те мълчат, докато се води състезанието, те пазят силите си за оня миг, когато ясно се разбира кой е победителят и кой е падналият. За да викат „Ууу“ или „Ура“.

Вярно, с наблюдение медал не се взема. Но затова пък никога няма да изпаднат в положение да вървят с наведени глави из стадиона.

Колко е хубаво да си наблюдател!

ДРУГАРЯТ ПЕТРОВ СЕ ЗАЩИЩАВАШЕ

Другарят Петров се защищаваше. Членовете на академичния съвет крещяха в лицето му, наричаха го „подлец“, „негодяй“, „рушител на революционните постижения“ и го заклеваха да опровергае клеветническото си твърдение, че две и две са четири, а не три цяло деветстотин деветдесет и девет хиляди, както показваше сметачната линейка.

Другарят Петров се изсмя и каза, че сметачната линейка греша — две и две са си четири, и това си е.

Членовете на академичния съвет се хванаха за главите и изреваха от ужас — да се опровергава авторитетът на сметачната линейка, изработена от най-точните световноизвестни сметачнолинейни заводи? Това е богохулство, светотатство и кощунство! Позор!

Но другарят Петров пак не си призна грешката и продължи да твърди, че две и две са четири.

Академиците се разридаха и със сълзи на очи го молеха да не дава гласност на твърдението си, което щяло да опозори нашата научна мисъл пред лицето на целия научен свят, като даваха пример с героите, които до сетен миг не са издавали това, което знаят.

Другарят Петров се изсмя и каза, че всичко това е глупост и че той навсякъде ще твърди, че две и две са четири.

Тогава членовете на академичния съвет изскубаха косите си и изпратиха другаря Петров на низова работа в Силистренско.

Но два дни след това от най-известните сметачнолинейни заводи пристигна писмо, с което молеха академичния съвет да им прости за допуснатата грешка — сметачната линейка, изпратена неотдавна, била сбъркана и вместо две и две равно на четири давала две и две равно на три цяло и деветстотин деветдесет и девет хилядни.

Първите няколко минути членовете на академичния съвет стояха с отворени уста, а после изведнъж се развикаха:

— Ей, какво говедо се оказа този Петров!

И го извикаха да му обяснят, че след като е бил така дълбоко убеден, че е прав, той не е трябвало да се оставя да бъде изпращан в

някакво си силистренско село, а е трябвало с огън и меч да отстоява мнението си. На това ли ни учеха героите в борбата, които до сетния си миг твърдяха и гръмко крещяха онова, в което вярваха?

И когато Петров отвори уста да се оправдае, учените изреваха:

— Позор!

И го уволниха завинаги от системата на учреждението, чийто академичен съвет бяха те.

ЕНТУСИАСТ

Вървахме си ние с Пешо и изведнъж — какво да видим: покрай нас лети един човек. Той плавно разперваше и свиваше ръце и летеше, устремил поглед напред, като не забравяше на завоите да светва с дясна и лява лампичка.

— Гледай ти — зяпнах аз, — кой ли е пък този?

— Това е един много здрав другар — каза Пешо.

— Откъде знаеш?

— Той работи в нашето учреждение.

— Е, какво му е здравето?

— Здравото му се състои в това — каза Пешо, — че той е винаги напред. Щом чуе някакво указание — впуска се стремглаво и не жали сили и средства, за да покаже колко е здрав и как е прегърнал последното указание. Преди известно време се каза: „Другари, не трябва да избираме само леките пътища — не се бойте от стръмнините!“. И той, като се юрна, поведе учреждението по най-стръмните баири, чукари и планински върхове. Дори и там, където можеше спокойно да заобиколим, той тръсваше глава и като овен се хвърляше към баира. С това спечели благородното възхищение на всички началници и получи благодарствена грамота. Впоследствие се оказа, че неправилно са се хвърляли толкова много средства за катерене по баирите, когато е имало възможност с много по-малко пари и сили да се премине този път — когато е по-лесно е по-евтино направо да си вървим по равното, дори и то да е под морското равнище. Тогава този здрав другар прегърна указанието като свое и се затири да търси най-ниските места. Но и най-дълбоките котловини не го задоволиха и той взе да прокопава канал, за да бъде с няколко метра по-дълбоко от най-ниската точка на земната повърхност, като повлече след себе си и ентузиазираните служители.

Но и тук се стигна до увлечение — маса средства се похабиха за прокопаване на дупки, канали и тунели, когато можеше да се върви направо по земята — много по-евтино и по-бързо. Дори отгоре се

изказаха в смисъл, че човекът не е създаден за това — да се рови като прасе, а да лети като птица във въздуха!

— И какво направи тогава този здрав другар?

— Хвъркна. Разпери ръце и хвъркна, за което получи специална благодарствена грамота, че пръв се е включил в новия почин, при все че за хвърчене се изразходват доста пари за бензин и ако се върви по земята, би излязло много по-евтино и не биха се хабили толкова сили...

— Е, дявол да го вземе, защо тогава този здрав другар не тръгне най-сетне по земята?

— Защото няма да направи впечатление бе, човек!

СТРАХЛИВЕЦ И СМЕЛЧАГА

По повод една епиграмка за някакво си зайче, което пишело и треперело.

Ужасен смях пада, другари, когато имаме събрание в учреждението. Ще трябва да знаете, че дори и болните стават от леглата си и с температури, термоси и термометри се добират до залата, седат на най-предните места и с широко разтворени уши и очи очакват мига, когато ще започнат изказванията.

Защото всички знаят, че не минава събрание без изказване на нашия колега Иван Шишков.

Още не свършил докладчикът, а той вече вдига ръка и тръгва към трибуната.

Но само да можехте да видите как върви — целият се тресе от страх, по челото му тече студена пот, а ченето му трака като капак на кипяща тенджерка.

Щом се качи на катедрата, треперенето му става толкова силно, че се хваща за нея да не падне, което предизвиква нов рев от смях сред нас. Всички, които не го познават, очакват всеки миг да се строполи на земята, но той не пада, а отваря уста и започва да критикува. Лицето му става бяло от страх — страхува се, ужасно се страхува. Страхува се за мястото в учреждението, за храната, която взема за семейството си от стола, за хубавото бюро до прозореца, умира от страх при всяка критична дума, особено когато тя се отнася до директора на учреждението, който най-често е в устата му.

Ха-ха — именно този миг е най-смешен — когато идва до името на нашия уважаем директор, другаря Евстати Георгиев Пешев — запъва се, облещва очи, дъхът му спира, мислиш си — ей сега ще се пръсне от страх, но въпреки това успява да каже: „И пппппппп-пак пппппппппппповтарям — ддддддругарят дддддди-ректор не си рrrrrrrrrразбира от работата и ттттряб-ва да си иде!“.

Като каже това, отпуска се на един стол и трябва да го поливаме с вода, за да го свестим.

Не, другари — рядко може да се намери такъв страхливец между живите хора.

Затова пък какъв храбрец е нашият уважаван директор, другарят Евстати Георгиев Пешев!

Щом Шишков завърши критиката си, той скача и размахал юмруци като Зевс, изревава с пълен глас:

— Докога ще търпим такива негодяи да позорят учреждението ни? Вън подривниците и рушителите на авторитета на ръководителите!

И навярно с присъщата си героичност и смелост отдавна би запратил по дяволите страхливеца и треперкото Шишков, ако председателят на профкомитета не се застъпваше за него:

— Страхливец, страхливец — това е вярно, но ако го изгоним — какво ще стане с критиката в учреждението? Ами той е единственият, който критикува!

АФЕРАТА ШИШКОВ

*... И като не намериха слона, те хванаха
мишката и ѝ креснаха:*

*— Аха, значи ти изгази нивите ни! — И
взеха, че я обесиха.*

При финансовата ревизия на предприятието „Фортуна“ счетоводителят Иван Шишков беше начетен с 15 лева и 63 стотинки.

На другия ден вестник „Тръба“ излезе с грамадна статия, озаглавена „На борба срещу разхитителите на държавните средства“, в която Иван Шишков беше посочен като най-ярък пример на безогледен разхитител и безсъвестен крадец на държавното имущество. Следобедният вестник „Пощалъон“ посвети три колони на същия въпрос, като накрая попита: „Докога все още ще се търпят пладнешки хайдути, мародери и безобразници?“.

Въпросът нашумя и доби общограждански характер. В уводната статия „Кой е виновният?“ вестник „Пергамент“ разгледа въпроса в по-друга светлина, като потърси отговорност от преките началства на хищника Иван Шишков и дори се обърна с въпрос до заместник-министъра на асоциацията, под чието ръководство се намираше предприятието „Фортуна“: „Любопитни сме да знаем: какви мерки ще вземе другарят заместник-министър за потягане на финансовата дисциплина в подведомствените му предприятия?“ — след което следваше многоточие. А вестниците „Камбана“ и „Клепало“ излязоха едновременно с две статии, озаглавени по един и същи начин: „Вън шишковците от нашите предприятия!“, в които се разглеждаше въпросът за притъпената финансова бдителност. През следните дни излязоха редица назидателни статии, посветени на същия случай, а редакциите бяха засипани от копията на едно писмо, в което се съобщаваше, че вторият братовчед на Шишков все още работи като референт в едно министерство, докато такива честни и безкористни служители като автора на писмото стоят все още деловодители.

Всичко това предизвика голям шумен процес срещу разхитителя, мародера, крадеца, нехайника, злоупотребителя с доверието, безотговорника и пладнешкия хайдутин Иван Шишков. На процеса присъстваха представители на повече от 35 вестника, а също така и няколко писатели, които бяха започнали да пишат един роман, две пиеси, един документален и един игрален филм в две серии за живота и престъпленията на Иван Шишков.

В своята обвинителна реч прокурорът изтъкна, че Иван Шишков наистина е виновен и трябва да понесе най-страшното наказание, предвидено в закона, но все пак далеч по-виновни са ония, в чиято среда е расъл и се е възпитавал той. Прокурорът нарече семейството на Шишковите родители „инкубатор на престъпници“, заклеими съучениците на Шишков и поиска да бъдат подведени под отговорност председателят на профкомитета на предприятието „Фортуна“, културпросветникът при профкомитета и редакторът на стенвестника, които не са изиграли своята роля като ръководители и възпитатели, а също така и председателят на единната организация, в която членуваше Шишков.

От своя страна защитникът заяви, че с голяма душевна борба се е съгласил да защитава един такъв престъпник, но след като веднъж се е захванал за тази работа, той не може да не го защитава, макар че един такъв крадец и безобразник хич не трябва да се защитава и спрямо него трябва да се вземат предвид най-отегчаващите вината обстоятелства и крайно жалко е, че един такъв негодяй не може да бъде осъден на повече от 20 години, тъй като законът не предвижда по-голямо наказание за една сума, която не надхвърля 100 000 лева.

Председателят даде думата на подсъдимия.

Подсъдимият стана и с развълнуван глас съобщи, че съзнава напълно своята страшна вина, като добави, че според него такива безсъвестни счетоводители трябва да бъдат наказвани най-строго и най-безмилостно.

— Аз съм страшно виновен, другари съдии — каза той. — На мене бяха поверени суми, а аз с цялата си разсеяна тиква какво съм направил, хич не мога да разбера, но на — губят ми се пари. Да съм ги откраднал, не вярвам, но може и да съм ги откраднал — толкова съм разсеян, че ето на, видите ли — хич и не мога да разбера как стана това. Спомням си, че имаше една разписка за 15 лева и 63 стотинки,

ама сигурно съм я забутал някъде със своята нехайна до престъпление глава и съвсем не мога да си спомня сега къде съм я затрил. Магаре съм, и това си е. Един път, спомням си, взех че тикнах една разписка за почистване палтото на жена ми в това малко джобче на самото и тя щеше да ме утрепе, защото не можах да ѝ дам обяснение къде съм затрил разписката, а чак след една седмица, като бръкнах в това джобче и какво да видя — разписката тук...

За да бъде по-убедителен, Иван Шишков бръкна в джобчето на самото си и извади едно листче.

— Ха — изсмя се той, — ето, нали ви казах — ето и това листче. Кога съм го бутнал тук, не знам... Чакай да видя какво е...

Понеже беше късоглед, Шишков извади очилата си, сложи ги на носа и прочете:

РАЗПИСКА

за закупуване на кламери — 15 лева и 63 стотинки.

МОЛБА

Другарю прокурор,

Моля да подведете под отговорност и да накажете с най-строг тъмничен затвор лицето Продан Андреев Петров за това, че на 16 т.м. ми нанесе страхотен побой в момента, когато изпълнявах своите служебни обязанности като председател на учредения профкомитет.

Това стана така:

Като председател на профкомитета аз отговарям както за профсъюзния, така и за морално-битовия облик на членовете на нашата профорганизация. От профсъюзната литература, която бях чел, на мен ми беше станало съвсем ясно, че изрязването на остатъците от буржоазното минало става само със смела, безпощадна и принципиална критика пред общото събрание на профсъюзния колектив. Като така, оставаше ми само да намеря буржоазните остатъци в съзнанието на нашите членове и чрез бичуване да ги изрежа завинаги, както се изрязва язва, както се изрязва гнил клон, както се обезглавява главата на змията, за да не хапе, и така нататък. За слабостите на повечето от профсъюзните членове аз имах сведения, но за някои не можех да си припомня нищо лошо. Това ме тормозеше дълго време и аз прекарах редица безсънни нощи, докато намеря подходящия метод за откриване скритите слабости на тези другари.

И изведнъж ми хрумна идея. Това беше една сутрин към пет часа. Веднага скочих, облякох се набърже и посетих дома на Иван Мишев, член на нашата профорганизация, познат дотогава като най-изпълнителен и най-честен човек в учредението.

Като ме видя в този ранен час, той подскочи и пребледня, но аз го успокоих и му казах, че идвам така, от чисто приятелство, и го помолих да сподели с мен всички свои слабости. Мишев беше толкова изплашен, че не успя да ми каже нищо, но аз не се отчаях и по пътя до учредението непрекъснато му задавах въпросите: „Е, ще кажеш ли най-сетне слабостите си?“, „Е, кажи си де — кажи си слабостите!“, „Слушай бе, ти нямаш ли някакви слабости?“ — и тем подобни.

Той странеше от мен и гледаше плахо през прозореца на трамвая, но пропит от съзнанието за своя дълг, аз не го изоставих дори и в учреждението, като всеки пет минути отварях вратата на стаята му и питах:

— Какво става със слабостите?

Когато работният ден завърши, аз го хванах за ръка и го заведох на кино, като непрекъснато през време на представлението му пошушвах, че човек никога не се чувства така чист, както в момента, когато е отчел своите слабости. След това отидохме отново у дома му, където под най-различни предлози го карах да си признае слабостите, та да мирясаме и аз, и той.

Това продължи около три дни и най-накрая, посинял и издут от моите въпроси, Мишев изплака и призна, че е влюбен в дъщерята на началника. Веднага свиках общо събрание на профорганизацията, където със смели и ярки думи разобличих Иван Мишев като най-долен кариерист, който се е прикривал зад някаква маска на работливост и честност само и само за да се домогне до ръката на дъщерята на началника с цел да се издигне в служебната йерархия. Не забравих да отбележа и факта, че стаята на Мишев не е добре почистена, че той не си плаща редовно електричеството и че на петата на единия му чорап има дупка.

Разобличен и разголен, Мишев не можа да изтрае и си подаде оставката, която по мое настояване беше приета.

— Нека това бъде един жесток урок за него — казах аз. — Само по този начин той ще осъзнае своите слабости и ще тръгне по нов път!

Тогава се нахвърлих върху втория от набелязаните, за който не бях чувал да има никакви слабости. Това беше нашият счетоводител бай Петър. С него подходих много по-ловко. Започнах да се мъкна всяка вечер у дома му, носех бонбони на децата му, играех с него на табла и непрекъснато му предлагам да ми признае интимно всичко, което го измъчва и тормози — злоупотреби, да речем, фалшификации на сметкоразписки, задигане на държавни средства и прочее. На всички тези загатвания той отвърщаше със смях и все ми предлагаше да изиграем още една табла. Тогава му предложих да играем на пари. Бай Петър отначало се изненада, но след това махна с ръка и се съгласи. Следният ход беше да му поискам да ме авансира с двеста лева. Той отначало упорстваше, но после измисли някаква форма, уж

че отивам в командировка, и ме авансира с двеста лева, но при условие че ще ги върна след една седмица.

Но това беше достатъчно. Веднага свиках общо събрание и направих на пух и прах считания за абсолютно честен и безкористен бай Петър, като го обвиних в комарджилък и произволно даване на държавни пари на приятели. Бай Петър ме гледаше като треснат, но фактите си бяха факти и той не можа да ги отрече, за което получи строго мъмрене.

Остана ми да посетя последния от моя списък, а именно гореспоменатия Продан Андреев Петров, за когото също не бях чувал нищо лошо и не знаех да има някакви съществени слабости. Но за моя най-голяма изненада още от вратата, когато го запитвах дали няма някакви слабости, той изрева, че има и че от дете бил страшен побойник. Преди да разбере какво става, той ме хвана за ушите и започна да ми пляска шамари, след това ме извърна и ми нанесе десет ритника, после ме хвана за краката и ме затръска с главата надолу. Но дори и това не му стигна, а взе една тояга и започна да ме налага по гърба, след което ми острига косата с една ножица, а после я сапуниса и я обръсна със самобръсначка, след което не мирияса, ами ме хвана за ушите и започна да ги тегли, като ме караше да повтарям, че съм говедо, мръсник и подло човече, и накрая ме накара да напиша двадесет хиляди пъти тези думи на една тетрадка, като през цялото време седеше над главата ми, чукаше ме с молив по ушите и крещеше:

— Пиши, пиши, говедо такова, пиши, добиче проклето!

Пристигнах полумъртъв в учреждението и свиках общо събрание на профорганизацията, но за моя най-голяма изненада вместо порицание на Продан Андреев Петров предизвиках силен смях сред публиката и викове:

— Така ти се пада!

След което беше предложено да ме сменят от отговорния пост, който заемам.

Като имате всичко това предвид, другарю прокурор, и също така медицинското свидетелство за побоя, което прилагам към молбата, моля да подведете под отговорност побойника Продан Андреев Петров и да го осъдите, за да получа морално и материално удовлетворение като човек, чиято единствена мисъл е била да издигне морално-битовия облик на членовете на своята профорганизация.

МЕТАМОРФОЗИТЕ НА ДРУГАРЯ ПЕТРОВ

Другарят Петров бе назначен за директор.

На общото събрание за представяне на новоназначения директор няколко оратори обрисоваха в най-светли краски жизнения път на другаря Петров. С прочувствени думи и сълзи на очи те съобщиха на занемелите служители, че другарят Петров е един от великите наши съвременници, обладаващ такива висши качества, каквито би могъл да има само човек, носещ в сърцето си частица от самото слънце.

— Ние сме дълбоко убедени — заявиха ораторите, — че ако той бе живял по времето на Колумб, не Колумб, а той би открил Америка. Ако бе живял по времето на Омир — не Омир, а той би написал Илиадата и ако имаше достъп до божествения Олимп, не Прометей, а той би откраднал огъня, за да го раздаде на хората. Ура за другаря Петров!

Служителите изреваха своето мощно ура и се разотидоха разтреперани — как ще се работи с такъв директор?

И не смееха да припарят до кабинета му, а като зърваха само вратата, на която пишеше „Директор“, отдалеч се кланяха, прекръстваха се набожно и хукваха нагоре и надолу по стълбите.

Но след два дни дойде съобщение — другарят Петров се смъква и се праща на низова работа.

Тогава същите оратори свикаха събрание, в което заклеиха мракобесника, измамника, разхитителя и черносотника Петров, за когото отдавна бяха чували, че носи дълбоко скрит в сърцето си образ на самия сатана.

— Ние сме дълбоко убедени — заявиха ораторите, — че ако той бе живял по времето на Нерон, не Нерон, а той именно би подпалил Рим, той би бил също така инквизиторът, подпалил кладата на Джордано Бруно, той би бил Херострат, Юда, Цезар Борджия и Сократ Киршвенг. Ууууу, долу Петров!

Служителите извикаха своето мощно „Ууууу“ и се разотидоха разтреперани — как са могли да работят с такъв негодяй!

И не смееха да припарят до бившия му кабинет, а като зърваха само вратата, на която пишеше „Директор“, плюваха в пазвите си, хвърляха по едно проклятие и хукваха нагоре и надолу по стълбите.

Но след още два дни дойде ново съобщение — с другаря Петров станала грешка — той не бил виновен в нищо и отново се връщал като директор.

На общото събрание на служителите ораторите отново отвориха уста да обяснят кой е другарят Петров, но той ги прекъсна:

— Аз съм Петров от Казичене. Край на събранието и — на работа.

Чак сега служителите въздъхнаха с облекчение — виж ти — значи бил от Казичене! Е, с такъв директор може да се работи.

ДАЙТЕ РАВНОПРАВИЕ НА МЪЖЕТЕ!

Дайте го!

Стига с тази вековна дискриминация на мъжа!

От паметивека мъжът извършва най-черната хамалска работа. Още в най-древни времена самките, използвайки ласки и гальовни думи, тикнаха в ръцете на мъжете си топори, дънери, брадви и разни други сечива и ги изпратиха да трепят с тях слонове, лъвовe, хипопотами, динозаври и бронтозаври. А за себе си запазиха най-леката работа: напълнят утрепания слон или динозавър с ориз, бутнат го в огъня и — манджата е готова.

Но не им стигна това. Жадните за развлечение жени подкокоросаха мъжете си и ги хвърлиха един срещу друг и започнаха едни войни — не ти е работа. Мъжете се трепеха с топори, с мечове, с пушки и топове, а жените ръкопляскаха и викаха:

— Браво!

И:

— Виват!

И след всичко това изведнъж същите жени поискаха равноправие.

И това именно преля чашата.

И мъжете се вдигнаха на бунт.

Затова ли трепаха слонове и динозаври, затова ли се изпребиваха един друг и вършеха цялата хамалска работа, за да им искат равноправие?

Дълго време мъжете самци ходеха като замаяни из улиците и изведнъж една блестяща мисъл ги осени: щом е равноправие — да е равноправие. Няма мъже и жени. Всички сме вече равни.

И в същия миг бяха подадени хиляди заявления от мъже за женска работа. И страната се изпълни с мъже продавачи.

Мъже — едри, силни, мъже — страшни със своята небръснатост, мъже с огромни длани, които могат от камъка вода да пуснат, започнаха да продават червила, парфюми, коланчета, брошки,

панделки, обикновено сирене, холандско сирене, туристическо сирене „Еделвайс“ и прочутото сирене „Полубалкан“.

Едри мъже, мъже исполини, които можеха да счупят всички световни рекорди на изхвърляне и изтласкване на неколкотонни гири, започнаха да вдигат чинии с гозби и подноси със сода и лимонади и във вид на сервитьори да ги разнасят на клиентите в ресторантите, сладкарниците, вагон-ресторантите и бюфетите на аерогарите.

Страшни мъже, мъже, които биха смачкали с пестник главите на няколко херкулесовци и ахилковци, продават пищовчета, капси и малки целулоидни куклички, тежащи по два-три грама.

Мъжете станаха готвачки, перачки, гледачки, фризьорки, учителки в детски градини и най-вече чиновнички и секретарки.

С малки, изящни чантички под мишница те кръстосват страната и разнасят уханието на одеколоните „Вечерна мечта“ и „Пролетни брези“.

А в същото време в оловно-цинковия комбинат в Пловдив не достигат строители, в същото време в азотноторовия завод в Стара Загора и в строежите в града пищят за мъже, в същото време Кремиковци, Девня, мините, заводите свирят със своите сирени и приканват мъжете да се върнат на мъжка работа.

В същото време десетки хиляди жени в София, Пловдив, Стара Загора и всички други големи градове стоят без работа и подават заявления за продавачки, гладачки, фризьорки, секретарки и учителки в детските градини.

Но мъжете се хият и им показват пръст.

Нали искахте равноправие? Бягайте сега по заводи, изкопи, строежи и монтажи и вършете мъжката работа. Мъжът е равноправен на жената. Така пише в конституцията. А щом го пише, значи ние имаме право да си стоим сервитьори, фризьори, чиновници, продавачи, гладачи и перачи, а вие идете и станете зидари, крановици, арматуристи, монтажисти и каквито си искате „исти“ — само не ни закачайте, защото и на нас ни се хареса да си стоим на топличко и да ухаем на парфюм.

И са напълно прави.

Нещо повече — ние излизаме с предложение:

1. На най-добре справилия се с женска работа мъж да бъде даван медал: „Заслужила продавачка“, „Заслужила сервитьорка“, „Заслужила

секретарка“.

И:

2. На заслужилите в тази насока мъже да се вика не „другарю“, а „другарко“.

По този начин ние ще стимулираме още повече техния порив за масово навлизане в женските специалности и ще узаконим веднъж завинаги равноправието между мъжа и жената.

АЗ СЪМ НАЙ-ИЗВЕСТНИЯТ!

Да, аз съм най-известният!

Аз съм по-известен от Наполеон, от Александър Македонски, от Аристотел.

Аз съм по-известен от Коперник, Декарт, Спиноза и Еразъм Ротердамски. Моето име гърми из цялата страна, носи се като легенда, мълви се от хиляди уста.

Страшно съм известен.

И при цялата тази слава — нямам дори и петнадесет години!

Нали е чудно всичко това?

Вие, разбира се, четете тези редове с известна насмешка, вие се пляскате по бедрата и дори се заливате от смях — е как така бе, брате — от къде на къде тази известност? Та кой си ти с тия твои петнадесет години и по каква причина си толкова известен?

Ха-ха!

Аз ви гледам право в очите, погледът ми е по-твърд и от стомана и по лицето ми се чете самодоволство, защото само след миг вие ще зяпнете и ще останете неми и безмълвни.

И този момент дойде.

Е, добре — да си разкрием картите:

Аз съм Пешо от Кумарица.

Ха-ха — ето, вие бледнеете, вие се отдръпвате назад и с плач побягвате накъдето ви видят очите.

Нима това е той — нима това е самият Пешо от Кумарица?

Да — това съм аз.

Моето име гърми из цялата страна. Моето име стои надраскано на такива места, където ни Наполеон, ни Александър Македонски, разните там коперници, декартовци и спинози нито са припарвали, нито са мислили да драскат имената си.

Идете в Боянската черква. Още от вратата погледът ви ще се спре на севастократор Калоян и жена му Десислава. И веднага до тях — голям разкривен надпис:

ПЕШО УТ КУМАРИЦА!

Ха-ха, чудесно нали?

Идете в Пазарджик, погледнете най-хубавия иконостас, направен от най-известните стари дебърски майстори. И още с първия поглед ще забележите пак моето име:

ПЕШО УТ КУМАРИЦА!

Същият едър, разкривен почерк.

Идете в Рилския манастир: на самия Хрелъов престол блести моето име, в костницата на Батак — пак същото, върху стенописите на Бачковския манастир, по стените на старинната черква в Самоков, върху слънцата на копривщенските и тревненските тавани, над амвона на самия храм-паметник Александър Невски, в пещерите край село Иваново, дори и над главата на Мадарския конник, където имат достъп само скалните орли — навсякъде сияе за вечни времена моето име:

ПЕШО УТ КУМАРИЦА!

И само там ли — погледнете по стените на трамваите, по облицовката на автобусите, по облегалата на влаковете, по масичките във вагон-ресторантите, по стените на къщите, по клозетите, по дърветата, по обявленията, по лозунгите, по афишите — навсякъде свети с неподражаема красота моето име.

Дори ако погледнете нагоре, към самото слънце, и примижете малко с очи, ще видите как върху неговата сияйна повърхност трепти същият величествен надпис:

ПЕШО УТ КУМАРИЦА!

Това съм аз. Най-известният от известните във всички векове!

ДВУБОЙ

Това беше голям бой.

Ние се бихме дор три години.

Аз паднах.

Той си остана управител.

Ето как стана цялата работа:

Той беше управител на колбасарския магазин — на пресечката на „Граф Игнатиев“ и „Раковски“.

А аз — обикновен гражданин, скандалджия.

Има едни такива граждани — скандалджии.

Дигат си скандали за щяло и нещяло.

Аз съм точно такъв.

Преди три години реших да си купя колбаси.

Влязох в гореупоменатия магазин и поисках е оня колбас.

Точно така казах:

— Е оня колбас.

Продавачката се наежи:

— Защо пък точно „е оня“?

— Вижте какво — казах ѝ, — аз съм купувач, а купувачите, както знаете, са народ капризен. Искат да купят с парите си именно това, което им се харесва. Много глупаво ще бъде, ако седнем с парите си, които сме ги спечелили с честен труд, да купуваме това, което не ни се харесва. Та затова дайте ми именно оня колбас, защото той много ми се харесва.

— Аз пък няма да ти го дам, гиди дърти мързелан! — каза продавачката и народът около мен се засмя. А се засмя, защото изказването на продавачката беше наистина смешно — и как няма да е смешно, когато тя се подиграваше с мен, а не с тях — знайно е, че е много весело, когато гледаш как се подиграват с други.

Същевременно тези, които бяха до мен, имаха и други причини да се смеят — смееха се от радост, защото имаха надежда, че хубавият колбас ще се падне именно на тях.

Но аз не се засмях.

Както всички хора, на които се подиграват, аз загубих чувството си за хумор и вдигнах скандал.

Вдигнах скандал и ревнах, че това е безобразие, че това е подигравка — още много други неща казах, докато управителят — същият, за когото споменах в началото — не дойде, не завря муцуната си в моята и не каза:

— Скандалджия, а? Враг, разстройващ нервите на мирните граждани и създаващ впечатление, че в нас работите не са в ред? На милицията!

И като каза това — замахна и ме удари.

А след това ме изхвърли навън.

Тук народецът, който се смееше безобидно, изведнъж се наежи и рече, че управителят няма право да бие дори и когато гражданите са малко по-взискателни и искат да си купят малко по-хубави колбаси.

Управителят обаче се извърна и така им ревна, че те решиха да си мълчат.

Но аз не мълчах — аз подскачах от удоволствие и крещях през стъклото, че сега ще стане каквото ще стане — за побой на мирен гражданин управителят непременно ще бъде уволнен и натикан в миша дупка.

— Ама мухльо! — плю един от гражданите. — Бият те, а ти говориш врели-некипели. Що не му друсна и ти един?

— Аха, ще му друсна — рекох, — а после да нямам коз, когато напиша изложение против него. А сега — вързан ми е в кърпа.

Така, радвайки се в себе си на неговото уволнение, аз си отидох вкъщи и пет дни подскачах от радост, че един такъв екземпляр ще бъде уволнен и натикан в миша дупка. А сетне текущите работи така ме увлякоха, че забравих да дам изложение. Само от време на време, като минавах край магазина, нещо ме погъделичкваше под лъжичката и си виках: „Ей че съм подлец и мижитурка — защо не направих изложение?“.

Но сетне, като се замислях, виках си: „Карай бе, голяма работа, аз ли ще оправя света?“.

Така си отминаха две години.

Отминаха двете години, забравих за шамара и дори веднъж отидох да купя месо от същия магазин.

И — представете си — отново стана същата история.

Харесах си едно парче месо и помолих да ми го премерят цялото. Ей така, както си е, и сетне, колкото излезе, толкова ще платя.

Но продавачката се опъна:

— Първо платете на касата и тогава.

— Но, моля — казах, — защо? Аз не искам едно кило месо или две кила, а точно това парче. Е, точно толкова искам, колкото е това парче, та затова премерете го и ми кажете колко тежи, та да го платя.

— А бе какви са тия капризи! — ревна продавачката. — Граждани, защо не озаптите този развилнял се хулиган! Къде се намира той? Това да не е бащинията му?

На ревовете на продавачката се притече управителят — пак същият — с касапски нож в ръка.

Като го видях, кръвта ми нахлу в главата и аз контра ревах:

— Аха, затова, значи, реве тази продавачка — защото този тип е още управител и ги учи да се държат така с гражданите!

Касапският нож блесна над главата ми и ако не бях се намерил с един скок на улицата, друг вместо мен щеше да пише този фейлетон.

Управителят ме гони през няколко улици, през което време аз се извърщах и му подхвърлях гневни реплики, че миналия път съм му простил, но сега вече не.

Търчейки, ние минахме по „Граф Игнатиев“, сетне по „Шести септември“, извихме по „Цар Крум“, отново пресякохме „Граф Игнатиев“, дълго се въртахме около черквата „Свети Седмочисленици“, сетне изведнъж аз хукнах към „Евлоги Георгиев“, оттам — на, орханийското шосе и когато стигнах Витиня, видях, че зад мен няма никого.

Тогава се заклев да пиша против този човек, та каквото ще да стане.

Но не написах.

Чудно, нали?

Ревеш, викаш, заплашваш, а сетне си викаш: „А бе, дявол да го вземе, аз ли ще оправя тази държава?“.

Преди няколко дни минах по „Раковски“. И кого видях — видях управителя на представителния деликатесен магазин.

Това беше същият управител.

Повишили го за отлична работа.

Погледнах тази работа от смешната ѝ страна и се засмях.

И като се засмях, си рекох: „Колко ли подобни управители си седят по местата и дори ги повишават само защото всеки един от нас си казва: «Карай бе, аз ли ще оправя света?».“

И затова ТЕ ще ни побеждават, а НИЕ ще си траеме.

ТРУДНОСТИ

Свикнахме с трудностите.

Свикнахме с тях, приехме си ги и си ги вкарахме в нашия бит до такава степен, че ако ги няма, просто имам чувство, че ще започнем да се оглеждаме с безпокойство — тъдява ли се намираме, или на Марс?

Купувам си скиорски обуца.

Много хубави скиорски обуца.

И най-главното — изумително евтини.

По-рано се продаваха по петдесет и няколко си лева, а сега — само двадесет и пет.

И красиви, и удобни, и практични.

Е, да, ама при комплектуването — сложили им късички връзчици.

Много хубави връзчици, само че късички.

Поглеждам аз обувките, поглеждам връзчиците и поглеждам същевременно продавачката, която пък от своя страна непрекъснато ме гледа настръхнала и чака само да направя някаква забележка, та да ми даде да се разбере. И си знам, че ако отворя уста за връзчиците, в същия миг ще изригнат и Везувий, и Етна, и Мауна Лоа, и Аконкагуа, и Фуджияма.

— Не ви е срам! — ще ревнат вулканите. — Не стига, че ви даваме толкова евтини и толкова удобни обуца, ами пиците за някакви си връзчици. А бе вие, гражданино, срам нямате ли? Не помните ли какви времена имаше, когато не само обувката, ами и цървулите бяха лукс и деликатес? И кой сте вие всъщност? Граждани, няма ли кой да провери кирливите ризи на този негодяй, който тук всява смутове...

Знам си аз, много добре си знам какво ще каже продавачката, затова я изпреварвам:

— Хе — казвам, — а навярно ще се намерят недоволници, които все ще искат всичко да им е тип-топ, сякаш са някакви уиндзорски херцози, та трябва всичко на табличка да им се поднесе. Та какво ще стане с инициативата на гражданите, какво ще стане с възпитанието на

нашата утрешна смяна — младежите — ако им поднасяме всичко наготово? Няма ли да се разгледят? Няма ли да станат готовановци?

И сам отговарям:

— Да, ще станат. И затова много правилно, смятам, са постъпили другарите, като са сложили тези малки връзчици, та по този начин у гражданина да не остава впечатлението, че всичко е наред, и да се поразтича малко из магазините, да се поблъска малко с живота и в търсенето на по-дълги връзки да намери едно морално удовлетворение. Ето — да си каже — нашите трудови хора са ми направили чудни обувки, но аз не легнах само на техния гръб, а сам си купих връзчици. И в никакъв случай не трябва да слушате някои дезорганизатори, които биха препоръчали обувката да се продават изобщо без връзки, защото все пак се хабели късите връзчици — това ще даде повод пък на други недоволници да ревнат: „Какви са тези обувки без връзки?“. Затова много правилно е измислено — ето ти къси връзчици, а ако не ти харесват — троши си главата и си купи дълги. Не може то току-така — хем дълги обувка, хем дълги връзки, защото...

И още дълго време развивах тази мисъл в най-детайлните й заврънкулки и нюанси, защото гледах, че продавачката ме гледа някак подозрително от своя страна и се чуди — сега този тип премята ли ме, или наистина е съзнателен гражданин, който разбира нуждата от създаване на дребни трудности на гражданите, за да се подхранва тяхната инициативност и склонност към преодоляване на трудностите. Затова завърших съвсем бойко:

— Ами на фронта? Какво ще стане, ако ние привикнем гражданите да имат всичко наготово? И сетне, ако случайно на фронта им се паднат дълги обувки с къси връзки — нали тогава именно някои глезльовци ще откажат да се втурнат в атака под предлог, че им са къси връзките!

Това окончателно увери подозрителната продавачка и тя стисна ръката ми:

— Браво, гражданино!

И отиде настрани да си поплаче от радост, че е намерила най-сетне идеалния купувач, на когото не е нужно да се обяснява нуждата от трудности, а сам по един такъв блестящ начин си ги обяснява.

Пък и само за обувката ли — малко ли са чудно хубавите стоки, които ни се предлагат в безобразна опаковка само и само да не се оставя у гражданина впечатлението, че всичко е наред, и да не смята, че е дошъл вече комунизмът, та да си кривне капата и да го удари на живот и веселие.

И още много примери мога да ви дам — и за прекрасните апартаменти с удивително ужасни брави, картинки, незатварящи се врати и бременен паркет, и за още много други неща, ама си няма смисъл, защото ние си ги знаем всички тия неща и сме си свикнали с тях, та не ни правят впечатление.

Напротив — ако случайно забележим, че всичко е в ред, и не можем да му намерим никакъв кусур, тогава именно наостряме уши и се питаме — каква е, аджеба, тая работа и от къде на къде е такава?

И започваме да проверяваме от девето коляно, като си блъскаме главите — дали тук не е замесена ръката на врага, както се случи с един мой приятел, който даваше толкова изрядна работа и толкова беше изпълнителен, и толкова талантлив, и така учтив и любезен, и освен това, като ровеха из досието му, не можаха да открият нито една прабаба с национализирана тепавица, че най-сетне вдигнаха ръце от него и го помолиха да се премести в друга служба. Така де, тук всички са нормални хорица — кой нищо не работи, кой пък има нещо тъмно в биографията, та трябва с работа, както се вика, да избива чивия, а този — пфу — просто нетипично, знаеш...

А преди няколко дни пък присъствах на една съвсем интересна случка, която показва доколко е заострено чувството за бдителност у гражданите.

Бях в Пловдив и си почиствах обувката в едно ателие за почистване на обувки — е, онова ателие там, дето е зад пощата. Почиствам си обувката аз, значи, и си чета вестник, и — гледам — влиза един младеж. Плах, с очила, и ужасно любезен.

— Здравейте — казва и се оглежда плахо.

Вероятно очаква всички да му обърнат гръб и да избягат, но случва се обратното.

— Здравейте! — покланят се всички чистачи на обувка и по устата им минава прелюбезна усмивка.

Младежът се стрясва от тази учтивост и се оглежда да разбере не се ли шегуват с него и като се уверява, че не — всичко е съвсем

искрено — продължава:

— Вие тук боядисват кожени дрехи, нали?

И го казва пак с един плах глас — сякаш очаква всеки миг да го наругаят.

Но не го наругават, а пак с усмивка му казват, че, да, точно тук боядисват кожени дрехи.

— Е, да — въздъхва плахо младежът, — ама аз искам бързо да стане това...

— Колко бързо?

— До една седмица — прошепва младежът и сам се стряска от дързостта си.

— Ха — засмиват се чистачите, — още днес ще го боядисаме.

Младежът се облещва съвсем и не знае какво да каже от смайване. Като преглъща слюнката си, той все пак проговаря:

— Не, не, аз искам хубаво да се боядиса.

— Хубаво ли? — засмиват се чистачите.

И веднага му показват едно кожено палто.

— Беше парцал — сега е като ново.

— Вярно, парцал беше — казва собственикът на палтото, който е дошъл да си го вземе, — а сега изглежда като ново.

Младежът политва назад от смайване и се хваща за последен коз:

— Е да, ама кой знае колко е скъпо.

— Глупости! — усмихват се чистачите. — Само два и четиридесет.

Младежът широко отвори очи и постоя така около минута. Сетне пое дъх, огледа се наоколо, за да разбере дали това не е някакъв шпионски център — та как така, боже мой, изведнъж всичко да бъде наред — и то без връзки, без бакшиш, без молене, без неприятности.

Не — тук има нещо, не, не!

— Не, не! — изпищя младежът, като сложи треперещи ръце пред очите си. — Не, не!

И като продължаваше да крещи: „Не! Не!“ — хукна навън и така и не се върна вече.

КРАДЕЦ

Той влезе бавно, много бавно, мина покрай управителя, който си отвори устата да му каже, че места няма, и седна на централната маса.

Управителят примигна. Що за птица?

Току-що той беше отпратил един бивш посланик, един професор и трима лекари.

— Обяд — след четиринадесет часа! — каза им управителят. — Пристигнали са спортисти. Когато те свършат, тогава свободна консумация.

А това?

Управителят се завъртя зад гърба на непознатия, сетне мина покрай него, но непознатият го спря:

— Младеж!

Управителят се наежи. Той беше най-малко десет години по-стар от непознатия. Но тонът беше някак си властен, гласът обработен и не търпеше възражение.

— Лист!

Управителят поиска да каже, че той е управител и носенето на лист е обязаност на сервитьорите, но все пак донесе лист. Непознатият се вгълби в него. Сетне каза:

— Слизова! Сто грама. И туршия!

Управителят поиска да каже, че слизова нямат, но непознатият го погледна в очите:

— Слизова, казах! И туршия!

Иди и не му носи.

Управителят се изви, отиде при бюфетчика и нареди да налее сто грама слизова, сетне каза на една от жените да извади от „оная“ туршия и да донесе една чиния.

Взе ракията и туршията и сам ги занесе на непознатия.

— Седни! — каза непознатият.

Управителят седна.

Инспектор? Началник?

Непознатият пийна малко от ракийката, вкуси от туршията и поклати глава:

— Добре.

Управителят се опита да се усмихне. Явно — началник. Ей сега ще го попита как е работата, как е оборотът.

Но непознатият си изпи ракията, изяде туршията и посочи листа:

— Курбан чорба! И гулаш! Кажи на готвача, че са за мене.

Управителят скочи и след миг донесе поръчката. От вратата на офиса надърнаха сервитьорите, готвачите, касиерката, бюфетчикът и чистачката.

Непознатият изяде супата, сетне каза:

— Вино! Червено.

— Гъмза?

— Домашно! — каза непознатият.

Управителят за миг зяпна, но сетне затвори уста. Ясно.

Бързо скочи и след миг на масата на непознатия се появи кана с розово вино. Непознатият си сипа водна чаша, сетне отпи малко, сетне изпи цялата чаша и си наля втора.

— Добре е. Колко имаш от него?

— Буренце.

— Двесте?

— И петдесет.

— Ще ти стигне.

Управителят помръдна с рамене. Непознатият изпи цялата кана, сетне запали цигара. Управителят го гледаше въпросително. Ей сега ще каже:

— Как е оборотът?

Но непознатият пушеше, гледаше го в очите и мълчеше. Погледна часовника си, избърса се със салфетката и стана. Управителят също стана, като се наведе малко напред. Сега ще му каже:

— Да видя кухнята.

— Благодаря! — каза непознатият.

И си тръгна. Управителят остана на мястото си, като не знаеше какво да каже.

— Извинете — най-сетне каза той, — няма ли да видите кухнята?

— Защо? — попита непознатият.

— Ами...

— Не ми трябва. Благодаря за обяда!

Когато излезе от ресторанта, бившият посланик, който стоеше в хола и чакаше да стане четиринадесет часа, скочи:

— Какво става тук? Защо ни карат да чакаме?

— Не знам — вдигна рамене непознатият.

— Но вие обядвахте, аз ви видях. Не сте ли им началник?

— Не — отвърна непознатият, — аз съм им колега.

— Управител на ресторант?

— Не — отвърна непознатият, — крадец.

И си излезе.

ОЩЕ НЕЩО ЗА ТРУДОВАТА ДИСЦИПЛИНА

Напоследък въпросът за трудовата дисциплина правилно бе поставен на преден план.

И във връзка с това, моля да бъде прието предложението ми за уволнението на нашия колега...

Нека първо ви разкажа всичко, че после ще спомена и името му. Ние сме бояк колектив. Стегнат. Нещо като юмрук. Опиташ ли се да ни удариш, главата си ще разбиеш.

Идваме точно в осем и си отиваме точно в пет.

Ни секунда закъснение.

Заедно си караме отпуските, заедно си караме неделните почивки. За нас говорят: „Те са едно голямо семейство“.

Но нали знаете, във всяко семейство има по един щурав. Та и у нас се яви такъв. Назначиха го кой знае откъде. Дойде, свали си палтото, сетне свирна за поздрав и излезе в градината.

А ние си имаме хубава градинка. С ябълка по средата. Но тази година нещо не се родиха много ябълки. Роди се само една. Голяма такава, червена.

Седна той екземпляр под ябълката и започна да си свирка. Свирка си така от осем до пет и си тръгна заедно с всички.

Отначало решихме, че си прави майтап. А у нашия колектив умеят да се шегуват. Един свири като мандолина с нос, друг имитира Парцалев, а трети ни слага кабарчета на столовете — като сядаме, да се боцкаме. Та решихме, че и този е решил да ни весели. Това е хубаво. Когато един колектив е весел, работата спори. Смяхме се много, дори го похвалихме. А той ни изгледа съвсем сериозно, сетне ни каза: „Довиждане“, и на другия ден пак седна под ябълката. Тогава всички умряхме от смях. Най-смешното беше, че лицето му имаше вид на съвсем съсредоточено, като че ли кой знае какво мисли. А явно седеше под ябълката и чакаше да падне върху главата му.

Представяте ли си какъв смях — узрялата ябълка се откъсва и пада върху главата му. Да се спукаш просто.

От този ден всички седяхме по прозорците да зяпаме шегаджията. Дори нашият директор повика няколко свои колеги, а те подчинените си — учреждението ни се натъпка от зяпачи, които гледаха как този тип си седи под ябълката и чака да падне на главата му, ама със съвсем сериозно изражение на лицето. Като че ли кой знае какво върши.

— Тоя човек заслужава да бъде повишен — смееше се със сълзи директорът ни, — голям чешит!

Постепенно слухът за шегаджията се разпространи из целия град и сума ти зяпачи стояха по околните кооперации да го гледат. Дори разиграхме вътрешно тото — кога ще падне ябълката върху главата му.

В последните дни напрежението нарасна неимоверно. Имаше опасност учреждението ни да се срути от тежестта на зяпачите, които се тълпяха по стаите ни.

Но най-сетне — слава богу — ябълката се откъсна и сред гръмкото „ура“ на многохилядното множество падна върху главата на шегаджията.

Всички изскочихме навън и го вдигнахме на ръце!

Сетне печелившият от вътрешното тото (това се оказа деловодителят Петров) покани всички на гуляй, во главе с шегаджията.

Той вдигна рамене и дойде. И пи с нас и пя. Най-накрая директорът стана и каза:

— Цар си. Само ни кажи как ти хрумна да устроиш тая световна шега?

— Никаква шега — каза сериозно чешитът, — аз си седях под ябълката и мислех. И когато тя падна на главата ми, открих закона за земното притегляне.

Видяхте ли какъв тип? Докато ние си седим сериозно и работим заради него, той, господинът му, си стои под ябълката на двора и си мислел наистина.

Другари!

Докъде ще стигнем, ако недисциплинирани типове като този Нютон (назовавам го с истинското му име) започнат да напускат работните площадки и да сядат под разни ябълки под предлог, че мислели? На нас, според мен, ни плащат да си уплътняваме работното време, а не да мислим.

Моля най-горещо уволнението на Нютон от системата на нашата научноизследователска дирекция.

С уважение:

Васил Цонев

ДА СЕ СМЕЕ НА МЪДРОСТТА ТОВА Е ПРИВИЛЕГИЯ НА ГЛУПОСТТА

Заглавието е прекалено умно, за да бъде измислено от мен. Написано е преди 7000 години от шумерите.

И излиза, че още тогава хората са се делили на умни и глупави, още оттогава се води борбата между талантливите и некадърниците.

Но както хората се делят на умни и глупави, така и умните се делят на егоисти и алтруисти.

У нас на власт са алтруистите. Тези, които биха могли да бъдат и Рокфелеровци, и Ротшилдовци, но предпочетоха да станат Маркс, Ленин и Димитров. Тези, които искат да ни откъснат от търчането след вещите, които вместо блясъка на златото предпочитат гения на Шекспир и Сервантес, чистотата на Ботев и Левски и хумора на Кола Брюнон и Швейк.

Но глупакът затова е глупак, защото е глупав. И на него му се струва, че е онеправдан от умните. И иска да наложи своята воля над волята на тези, които дават целия си талант, целия си ум и целия си живот да направят добро на него, на глупака.

Всяка стъпка на умния се съпровожда от воя на глупаците:

— Какви са тия глупости?

Умният се спира и започва да обяснява — не са глупости, това са умни неща, но глупакът се репчи:

— Как да не са глупости, когато аз не ги разбирам?

Тогава умният се съгласява — да, вярно, щом не разбираш, аз ще ти помогна. И започва да му обяснява — с формули, с книги, с произведения на изкуството.

Но глупакът няма време да ти чете книги, формули, да гледа картини и да слуша музика. Той е зает. Той иска да ограда вилата си с бодлива тел, той иска да излъска колата си и да налепи новите розови плочки в банята си.

Е, байно, тогава кой ти е виновен? Та нали и Маркс беше казал, че да се наслаждаваш на изкуството, трябва да си художествено образован? От тридесет години има народна власт — и училища, и

университети, и читални, и лекториите са широко отворени за тези, които искат да се учат. А щом нямаш време за четене, кой ти е крив, че не разбираш това, което творят умните и талантливите?

— Кааааак! — реве глупакът. — От къде на къде? Нали властта е народна? Аз не съм ли народът? Вие сте длъжни да творите за мен. И всичко, което се пуска по списания, по радио и телевизия, трябва да ми е понятно. Не е ли понятно — това е противонародно.

И дрънчи телефоните, и иска да се забранят онези произведения на изкуството, които са му неясни. И да се забранят учебниците с формули, защото са му неясни, и да се изгорят книгите на класиците, защото са му неясни...

Е, да — навремето един хитрец използва този номер. Събра всички глупаци, които се смееха на мъдрите, и им каза:

— За какво ви е този Шекспир?

Глупаците се стреснаха:

— Как за какво? Ами той е класик! Сумати двойки сме получили за него в училище...

— Видяхте ли? — потри ръце хитрецът. — Двойки. Значи — не сте го разбирали. Я да го изгорим този глупак Шекспир барабар с колегите му и ще ви пускаме по радио, по списания и вестници само понятни неща.

И изгори класиците, и подкокороса глупаците да бесят и избиват мъдреците.

Този хитрец се казваше Хитлер.

Неговият пример е прекалено пресен. Но както се вижда от шумерската мъдрост, борбата между умните и глупаците се води още от преди 7000 години. Още от време оно глупаците са се смеели на умните, но прави ли са?

ТОЗИ НЕЯСЕН ТИП ПРОМЕТЕЙ

Няма стадо без мърша. Всичко върви със стадото, а някакво теле — ту стърчи отпред, ту остава отзад, ту се тика встрани — докато го изядат вълците.

Така е и с хората.

Дори и с боговете е така.

Зевс ясен ли е? Ясен е.

Яде и пие и гледа да изневери на Хера. Така както и ние правим, или по-точно — както и ние бихме искали да правим.

Кой не би искал да е Зевс, да хвърля мълнии по когото му скимне и да спи с която богиня поиска?

А другите богове подражават на Зевс. Ядат и пият амброзия и цвъкат нови и нови богове. Съвсем нормални. Като всички нас. Та за какво е животът, ако човек не се наяде и напие, а сетне не направи по някоя и друга беля, та да му е мирна душата?

Само този неясен тип Прометей...

Ни с богини ходи, ни с богове. По цял ден все нещо мисли, мисли и накрая какво измисли — направи от кал хората, по образ и подобие божие.

За какво?

Съветваха го колегите — не си играй с огъня. Ние помежду си не можем да се оправим, а ти си седнал хора да създаваш, та да ни се разбърка съвсем олимпийският живот, дето си го живеем.

Но нейсе. Станалото — станало, ами да видим какъв кяр можем да изкараме от тия хора.

И започнаха боговете да заставят хората да им принасят жертви. Много по-добре е други да ти колят и пекат бикове, отколкото ти сам да вършиш всичко това. И излезе, че Прометей е свършил добра работа. Я колко слуги! А и по тънката част не е кой знае колко зле. И като се развихри Зевс — ту се превръща в златен дъжд, ту в бик. Боговете и богините не останаха по-назад. И нацвъкаха стотици нови полубогове. Така де — кой му е крив на Прометей. Щом е създал хората, трябва да ги използваме.

А той, глупакът му с глупак, ни мъже гледа, ни жени. И пак върви замислен и мисли ли, мисли. И охка.

— За какво охкаш, бре?

— За хората — изохка Прометей, — гледай как вървят из студа и дъжда. И мръзнат горките.

— Хама че си глупак — изсмяха му се, — та нали това са хора? Да не искаш да си живеят като нас — боговете!

Но Прометей не миряса. И взе, че открадна божествения огън и го даде на хората.

И, разбира се — прекали. И затова го приковаха, в Кавказ да му ядат орлите черния дроб, та да се научи кога е помагал на хората.

Някои ще кажат:

— Е да, но все пак — браво на него! Трябва да сме му благодарни, защото не само ни създаде, ами ни сгря и стопли.

Глупости.

Разровете се в древна Гърция. Ще намерите ли един храм, посветен на Прометей? Не.

А на Зевс и останалите богове, дето трепаха и изнасилваха хората сякаш бяха плява?

Охо, и още как.

Огромни храмове, посветени на Зевс, Атина, Аполон, Афродита, Артемида. Огромни статуи от злато и слонова кост.

— Ами да — каза ни един древен грък, когато го интервюирахме. — Ние правим храмове на Зевс и другите богове, ние им принасяме жертви, защото се страхуваме от тях и искаме да ги умилостивим. А този глупак Прометей каквото и да направим, винаги ще ни обича и ще страда за нас. Защо тогава да му правим храмове и да хвърляме парите на вятъра, защо?

АМИ СЕГА?

Имаше един много голям физик. Той се изпъна, стисна главата си:

Еврика!

Измисли бомба, която можеше да унищожи цяло село.

Банкети, поздравления, ура!

Това беше голям празник за физиката.

Но науката затова е наука, защото върви напред. И именно поради това друг физик се напъна и измисли бомба, с която можеше да се заличи цял град.

Нови банкети, нови поздравления и — естествено — „ура“!

То като е тръгнало, върви.

И именно затова трети физик успя да се докопа до бомба, годна да превърне в пепел цял континент.

Не бе свършило „ура“-то от банкета, даден по този случай, когато в банкетната зала влезе запъхтян четвърти физик.

Разплакан от радост, той съобщи, че неговата бомба може да разпука земята като зряла диня.

То беше „ура“, то беше рев, то бяха прегръдки!

Защото мигове оставаха до крайната победа.

И наистина, след ден пети физик измисли бомба, способна да ликвидира слънчевата система, и след два шести физик докладва със сълзи на радост — неговата бомба с един удар заличаваше цялата вселена.

Това значеше край. Това значеше блестящ финал на науката. Сега вече учените спокойни можеха да ловят риба и да ходят на кино. Мечтата им да ликвидират вселената бе постигната.

И точно в този миг на радостни сълзи и ликуване от един от крайните столове се надигна някакъв дядка, който с треперещ глас запита:

— Добре де, ами ако има и други вселени?

Вдигнатите чаши паднаха и се разпръснаха с трясък. Физиците се спогледаха и от очите им закапаха сълзи на безпомощност и обида.

Леле, ами ако е вярно?
Ами сега?

Издание:

Автор: Васил Цонев

Заглавие: Деца, избирайте

Издател: Профиздат

Град на издателя: София

Година на издаване: 1988

Тип: разкази и фейлетони

Националност: българска

Печатница: ДП „Георги Димитров“, Ямбол

Излязла от печат: м. април 1988 г.

Редактор: Кирил Гончев

Художествен редактор: Венцислав Веселинов

Технически редактор: Иван Кацаров

Рецензент: Румен Балабанов

Художник: Николай Пекарев

Коректор: Леа Давидова

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/5041>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.